

პრსენალი

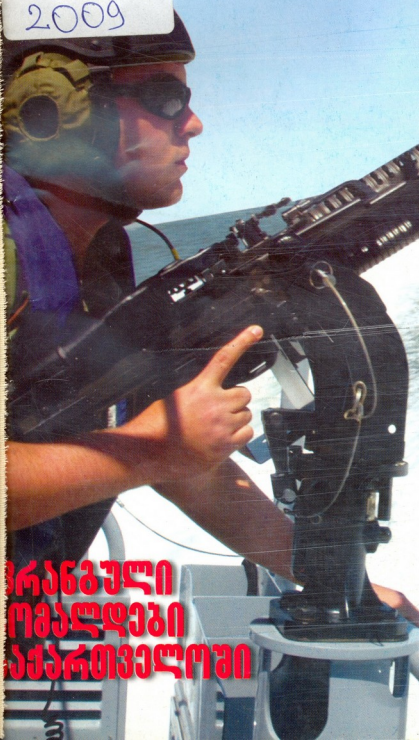
ქართული
მედიის
საერთაშორისო
კავშირების
სამსახური

14 (183), 10 - 23 ივლისი, 2009, საგზაო-სააღრიცხვო ქარტი, ფასი 1,5 ლარი.

ქსელუზივი:
დედოფინა, უიფილი,
ნიუნტარია" -
ართველი ჯარისკაცი
ფსაზურ ჯარზე...

რუსული ბანკის
აფეთქებელი
გამოგვებურს!

1425
2009

საქართველოს
საგარეო
დაწვერვა...

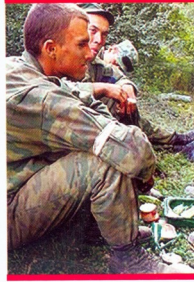
კრანგული
ოგალდაბი
საქართველოში

ანალსისა-არბანის
სამგზაო ქარტისა

**ზემო სვითის
ბრძოლის
უხსნობი
ღებალები**

10

**„ღაღოვიჩინა,
შივილი,
ლიზნებერია“, —
ქართველი
ჯარისკაცი
აუხსნურ ჯარზე**

17

**ფრანგული
სოფლები და
საქართველო**

23

**ფოთის სანაპირო
დახვის გაზა ჩაქირული
კაზარლებიდან
ინჟინდება**

14

**საავიაციო
ქვეყნები
და
ცვლიაფრკვევები**

31

**„საგანას“
დაბრუნება...**

50

სარჩევი

ამჟამაღარი თემა

4 რას მოგვიტანს ახლო მომავალი

კალენდრული

6 ახალი ამბები

კალენდრი

9 როგორ ამზადებენ ქართველ სერჟანტებს...

ავიზორი

10 ხუმო ხვითის ბრძოლის უცნობი დეტალები

საურთბე

13 ქართული მინა ფეთქებადსაშიში საგნებისაგან სუფთავდება

მიხს დანაბრები

14 ფოთის სანაპირო დაცვის ბაზა ჩაძირული კატარტებისაგან იზმინდება

საპარაბიზგათან

17 „დედოფშინა, შიმშილი, დიხენტერია“, – ქართველი ჯარისკაცი აფხაზურ ჯარზე

ავიზორი

19 თბილისში აგებული თვითმფრინავები

საზღაურო უიზიტი

23 ფრანგული ხომალდები და საქართველო

საპროპაგანდა

31 საავიაციო ქვემეხები და ტყვიამფრქვევები

პარტული ჯარის იმპორტი

36 ახალციხე-არტანის სამხედრო ოპერაცია

სამსახურები

42 საქართველოს საგარეო დაზვერვა – მითი და რეალობა

კვირული

46 ავკასიური მოვლენების შიმშილი...

სიახლე შეიარაღებაში

48 სამხრეთ კორეის სუპერსასაქარო ნაღმოსანი

49 გერმანული ქვეითთა საბრძოლო მანქანა Puma (IFV)

სტრატეგიული შეიარაღება

50 „სატანას“ დაბრუნება...

ქრონოლოგი

52 არსენალის მფლობელი

არსენალის იარაღის მფლობელი

53 ბელგოური „მინიმისა“ და ებრაული „ნეგევის“ გერმანული კონკრეტები – MG4

კალენდრული სვეტი

2:1 — სწორედ ასეთი ანგარიშით შეიძლება შეაფასო ბოლო თვეებში ჯარისკაცების გადარბენ-გადმობრუნება.

როცა წლის დასაწყისში ახალგორიდან, რუსული საოკუპაციო დანაყოფიდან გამოქცეული უმცროსი სერჟანტი ალექსანდრ გლეზუხი თბილისში იწყობოდა, ქართველმა შესაზღვრებულმა უფროსმა ლეიტენანტმა ალიკა ბუანიამ თავშესაფარი რუსეთის სპეცსამსახურებს სთხოვა. ანგარიში საქართველოს სასარგებლოდ მას შემდეგ გაიზარდა, რაც ოკუპირებული პერევიდან კიდევ ერთი ჯარისკაცი — დმიტრი არტემიევი გამოიქცა და თან ხელს „კალაშნიკოვი“ და 180 ჯანა გამოაყოლა.

საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე განთავსებულ რუსულ სამხედრო დანაყოფებში „დედოფშინა“ გამოფეხული, რასაც შიმშილიც და მკენარებიც ემატება. ასე რომ, გამოქცეული რუსი ჯარისკაცების თბილისში ჩამოსვლა, ეტყობა, კიდევ მისალოდნელია...

*ირაკლი ალადაშვილი
მიორგი შოროშოიანი*

ჟურნალბა!
გამოიწერეთ „არსენალი“
და მიიღეთ შინ,
ორ ჯვირაში ერთხელ!
ტელ: 38-26-74;
38-26-73

რედაქციის დაუეთხავად
მასალების გადაბეჭდვა
აკრძალულია

გადაცემულია დასაბეჭდად
6.07.2009

გაზეთ „ჯვირის პალიტრის“
დამატება ©

რედაქციის მისამართი:
თბილისი, იოსებძის ქ. №49.
ტელ: 38-37-47

სარეკლამო განყოფილება:
ტელ: 37-78-07; 38-78-70 -
email: arsenal@kvisrpalitra.com
ჟურნალი გამოდის
ორ ჯვირაში ერთხელ
პრასესკვს

ოზაბა-მადვადის შეთანხმებები...

ერთ ნელში 20-მდე ერთობლივ საქართველო სწავლებას გამართავენ... საქართველოში კი ისევ ღარიბიან რუსული სოკოპასიო ჯარები!

მოსკოვში 6-8 ივლისს რუსეთის ფედერაციისა და აშშ-ის პრეზიდენტების შეხვედრას მთელი მსოფლიო აკვირდებოდა, რადგან ამ ორი ქვეყნის შემდგომ ურთიერთობაზე ბევრი რამეა დამოკიდებული, მათ შორის მომავალი ომების დაწყება-არდაწყება. როგორც მოსალოდნელი იყო, პრეზიდენტების შეხვედრაზე ძირითადი თემა ბირთვული სტრატეგიული შეიარაღების შექმნება გახლდათ. მხარეებს მოილაპარაკეს, რომ ახალი ხელშეკრულებების ძალაში შესვლიდან 7 წლის განმავლობაში თითოეულ მხარეს არ უნდა ჰქონდეს სტრატეგიული გადამტანების (ბალისტიკური და ფრთოსანი რაკეტები, კონტინენტური ბომბდამშენები) 500-1100 ერთეულზე მეტი, ხოლო მათზე დაყენებული ბირთვული ქობინების რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს 1500-1675 ცალს (თითოეული მხარისთვის).

ბირთვული ქობინებისა და მათი გადამტანი საშუალებების რაოდენობის ზუსტი ზღვარი შემდგომ მოლაპარაკებაზე უნდა დაზუსტდეს.

შეგახსენებთ, რომ აშშ-ის პრეზიდენტი მოსკოვში ჩასვლამდე თქვამდა, რომ სტრატეგიული ბირთვული ქობინების მქონე სახელმწიფოებს ზღვარი ათასი ერთეული განსაზღვრებოდა. შეხვედრამდე რამდენიმე ხნით ადრე კი პრეზიდენტმა შედეგებსა და განცხადებას, რომ შესაძლებელია, სტრატეგიული ბირთვული ქობინების მხოლოდ 1500 ცალამდე შექმნა დათანხმდნენ. ჩანს, ამ

საკითხში ოფიციალურმა მოსკოვმა გაიმარჯვა. სხვათა შორის, კრემლი სტრატეგიული შექმნის შეიარაღების შექმნის მომავალ ხელშეკრულებას ყოველთვის უკუშებდა იმ ანტისარაკეტო პროგრამას, რომლის განხორციელებაც აშშ-მა ჯერ კიდევ პრეზიდენტ ბუში-უმცროსის დროს დაიწყო ჩვენთან და პოლანოში.

ობამა-მედვედევის შეხვედრის შემდეგ საჯაროდ არავის დაუფიქსირებია, რომ აშშ-ის პრეზიდენტმა შეიძლება გადახედა წინამორბედის ინიციატივას და დროებით შეაჩერა აღმოსავლეთ ევროპაში ამერიკული ანტისარაკეტო სისტემის შესაბამისი პოზიციური რაიონის შექმნა.

არადა, რუსეთის ოფიციალური პირები აცხადებენ, რომ თუკი ობამა არ შეაჩერებს ჩვენში რადარის, ხოლო პოლონეთში ანტირაკეტების განთავსებას, სტრატეგიული შექმნის შეიარაღების შესახებ დოკუმენტი უშიშვლოდ დაიწერა და რუსეთი არც ერთ სტრატეგიულ ბალისტიკურ რაკეტასა და ბირთვულ ქობინს არ შეამცირებს.

ამიტომაც ობამა-მედვედევის შეთანხმება სტრატეგიული შექმნის შეიარაღების შესახებ ჯერ კიდევ მყოფა.

საბავშვოდ, ორმა პრეზიდენტმა ნამდვილად მოილაპარაკა აშშ-ის სამხედრო ტვირთის ულანეთში რუსეთის საჰაერო სერვისი გადატანის შესახებ. მართალია, ჯერ კიდევ 2009 წლის მარტში რუსეთის გავლენი რევიდანე შეთანხმებულ რეინვით გა-

დაიტანეს აღმართისთვის განკუთვნილი ამერიკული ტვირთი, მაგრამ ის არასამხედრო დანიშნულების იყო.

ახალი შეთანხმების მიხედვით, რუსეთის საჰაერო სერვისის გაეული 12 ამერიკული სამხედრო-სატრანსპორტო თვითმფრინავი ყოველდღიურად იფრენს აღმართისკენ და მათ სამხედრო დანიშნულების ტვირთის წაღების უფლება ექნებათ.

ადრე ლაპარაკი იყო ამერიკული სამხედრო ტვირთის შავი ზღვიდან საქართველოს სახმელეთო და საჰაერო გზებით აღმართისკენ გადატანაზე, მაგრამ რაიმე არ იქცა სიტუაციაზე (ან თუ იქცა, რა მასშტაბით?), გასარკვევად.

კიდევ ერთი შეთანხმება ქება აშშ-რუსეთს შორის სამხედრო თანამშრომლობის აღდგენას და გაგრძელებას, რომელიც საქართველოში გასული წლის აგვისტოში რუსული ჯარების შემოჭრის შემდეგ გაიყინა.

უახლესი ერთი წლის განმავლობაში აშშ-ისა და რუსეთის შეიარაღებული ძალები 20-მდე ერთობლივ სხვადასხვა მასშტაბის სწავლებას ჩატარებენ გეგმავს. ამასთან, რუსეთის სამხედრო აკადემიის მსმენელი ოფიცრები მცირე ხნით გაიგზავნებიან აშშ-ში, ექსტ-პოინტის სამხედრო აკადემიაში.

ახლა კი წინების სასიცოცხლო საკითხზე: რა მოილაპარაკეს აშშ-ისა და რუსეთის პრეზიდენტმა საქართველოზე?

როგორც მოსალოდნელი იყო, პრეზიდენტები ვერ შეთანხმდნენ, პრეზიდენტმა ობამამ კატეგორიულად დააფიქსირა, რომ აშშ ცნობს საქართველოს ტერიტორიულ მთლიანობასა და სუვერენიტეტს.

ამასვე მადლობა აშშ-ის პრეზიდენტს, მაგრამ ეს სულაც არ ნიშნავს, რომ მოსკოვი საოკუპაციო ჯარებს ზედალზე გაიყვანს ცხინვალის რეგიონიდან და აფხაზეთიდან. მხოლოდ სტატუს კო შერჩენა და საქართველოს ეს მხარეები რუსეთს კვლავ ოკუპირებული ექნება, ხოლო აშშ და ევროპა, ტრადიციულად, „შემოთქმებას“ და „აღმოთქმებას“ გამოხატავენ...

იხე, თუ ობამა-მედვედევის შეხვედრამ ოდნავ მაინც შეარბილა რუსეთ-საქართველოს დაპირისპირება და ნაწილობრივ მაინც გამოიწვია რუსული სამხედრო აგრესიის გაგრძელება, ესეც დიდ მიღწევად ჩაითვლება საქართველოსთვის.

ირაკლი ალაბაშვილი

„კავკასია-2009“ რუსული სამხედრო ემბაკოებით...

ოპერატიული-სტრატეგიული დონის სწავლებას უცხოელი სამხედრო დამკვირვებლები რომ არ დასწრებოდნენ, მოსკოვმა მონაწილეთა რიცხვი 500 კაცით, ხოლო ტანკებისა და ყავშმანქანების რაოდენობა 50-50-ით შეამცირა...

29 თვისიდან 6 ფელსამდე რუსეთის სამხრეთით ოპერატიულ-სტრატეგიული დონის სწავლება Kavkaz-2009 ჩატარდა. მას თავად რუსეთის შეიარაღებული ძალების გენერალური შტაბის უფროსი, არმიის გენერალი ნიკოლაი მაკაროვი ხელმძღვანელობდა.

სწავლება მიმდინარეობდა ჩრდილო კავკასიის სამხედრო ოლქში — კრანსოდარისა და სტავროპოლის მხარეების, ასტრახანის, კოლგორადისა და როსტოვის ოლქების, ინგუშეთის, ჩრდილო ოსეთის, ჩეჩნეთისა და დაღესტნის რესპუბლიკების ტერიტორიებზე არსებულ პოლიგონებზე.

სწავლებაში მონაწილეობდა 8500 სამხედრო, 200 ტანკი, 450 ყავშმანქანა და 250-მდე საარტილერიო დანადგარი.

სწავლებაში ჩართული იყვნენ ჩრდილო კავკასიის სამხედრო ოლქის დანაყოფები, სამხედრო-საჰაერო ძალებისა და პაერსაწინააღმდეგო თავდაცვის მე-4 არმია, შვეი ზღვის ფლოტი, კასპის ზღვის ფლოტბოთა, საჰაერო-საღესანტო ჯარები, აგრეთვე ფედერალური უშიშროების სამსახურის, შს-ს შინაგანი ჯარებისა და საგზაგებო სტრუქტურების სამინისტროს დანაყოფები.

ეს სწავლებების ოფიციალური მხარე იყო, რეალურად კი საქართველოს ჩრდილო საზღვართან მიობინებულ შემოწამოთვლილი მნიშვნელოვანი ძალები მზად იყვნენ ბრძანების მიღებისთანავე გაემართებინათ გასულ წელს დაწყებული აგრესია.

უცხოელი სამხედრო დამკვირვებლები რომ არ დასწრებოდნენ ამ სწავლებას, რუსეთის გენერალიტეტმა ერთ სამხედრო ემბაკობას მიპარა.

საქმე ისაა, რომ 1999 წლის ვენის დოკუმენტის თანახმად, თუ სწავლებაში მონაწილეობს 9 ათასი ან უფრო მეტი სამხედრო მოსამსახურე, გამოყენებულია 250 ტანკი, 500 ყავშმანქანა და 250 საარტილერიო დანადგარი, მაშინ სწავლების გამმართებელმა ქვეყანამ აუცილებლად 42 დღით ადრე უნდა შეატყობინოს ვენის დოკუმენტის ხელმოწერულ სახელმწიფოებს და მზად იყოს სამხედრო დამკვირვებლების მისაღებად.

ვენის დოკუმენტზე რუსეთის ფედერაციას, ისევე როგორც საქართველოს, ვეროპისა და დოს-ის თითქმის ყველა ქვეყანას, ხელი მოწერილი აქვს.

რუსეთის ხელისუფლებამ, თავიდან რომ აეცილებინა უცხოელი სამხედრო დამკვირვებლების ჩრდილო კავკასიაში ჩასვლა, მონაწილეთა რიცხვი 500 კაც-ით, ტანკებისა და ყავშმანქანების რაოდენობა კი 50-50-ით შეამცირა.

მართალია, სწავლებაში 250 საარტილერიო დანადგარი გამოიყენეს, მაგრამ ვენის დოკუმენტში ნაიქვეამა, რომ მათი კალიბრი 100 მმ ან უფრო მსხვილი უნდა იყოს. Kavkaz-2009-ში კი სხვადასხვა კალიბრის (მათ შორის 82 მმ-იანი ნაღმ-სატყორცებიც) საარტილერიო დანადგარები გამოიყენეს.

სწავლების ძირითადი სცენარი ანტიტერორისტული ხასიათის იყო. რუსული სამხედრო დანაყოფები იტერაგბდნენ და შეედევ ალყაში „მოაქცევდნენ“ მქნობელი ქვეყნად (იგულისხმებოდა, რა თქმა უნდა, საქართველო) შემოსულ და თვით ზღვიდან გადმოსხმულ მსხვილ ტერორისტულ დაჯგუფებებს.

29 თვისის, სწავლების დაწყებისთანავე, ჩრდილო კავკასიის სამხედრო ოლქის — CKBO-ის სამხედრო შენაერთების ბაზაზე დაიწყო „ჯარების გაერთიანებული დაჯგუფების“ ჩამოყალიბება, რომლის ნაწილი იწყებს მრავალკომანდოან მარშს სამხედრო კოლონის დასაცავად როგორც ზემოთხე, ისე პაეროდან.

ოპერატიულ-სტრატეგიული სწავლების პერიოდში გაიმართა რამდენიმე ტაქტიკური სწავლება ბროვადის, პოლკის, ბატალიონისა და ასეულის დონეზე.

საგულისხმია, რომ როდესაც სწავლებაში მონაწილე დანაყოფები საქართველოდან „გადასულ“ მთვრ ტერორისტებს ექებდნენ, ჩეჩენი, ინგუში და დაღესტნელი შეიარაღებული პირები ჩრდილო კავკასიაში რამდენჯერმე დაესხნენ თავს რუსი სამხედროებისა და სამართალდამცვეების სააგრობოლო კოლონებს, რასაც ორ ათეულამდე რუსი ფედერალი შეჰქინა.

გერმანიის ავღანეთში ოთხ AWACS-ს გაგზავნის

გერმანიის ბუნდესტაგმა თანხმობა განაცხადა ავღანეთში შორი რადიოლოკაციური აღმოჩენის თვითმფრინავ AWACS-ის გაგზავნაზე, რასაც 461-მა დეპუტატმა დაუჭირა მხარი, 81 წინააღმდეგი იყო, ხოლო 15-მა თავი შეიკავა. როგორც იუსუფიან, AWACS-ები ავღანეთის ცაში კოორდინაციას გაუწევენ სამხედრო და წაწილობრივ სამოქალაქო-საპაეო ტრაფიკს. გარდა ამისა, თვითმფრინავები დაქმნებიან ISAF-ის ჯარებს თალიბების წინააღმდეგ საავიაციო რეიდების ჩატარებაში. AWACS-ების მომსახურებისთვის ავღანეთში 300 გერმანული სამხედრო მოსამსახურე გაემგზავრება.

AWACS-ს 400 კმ სიშორეზე საპაეო და სამხელეო მონიტორინგს და კოორდინაციას განსახდურა შეუძლია. მისი რადარი 312000 კვკმ ტერიტორიას უთვალთვალავს, რაც თითქმის გერმა-

ნიის ფართობის ტოლია. კეიბაჟი 17 კაციცხან შედგება.

AWACS-ები NATO-ის განკარგულებაშია, მაგრამ ავღანეთში მათი გაგზავნის საკითხი გერმანიის პარლამენტმა გადაწყვეტა, რადგან კეიბაჟების დაახლოებით მესამედს გერმანიის მოქალაქეა.

ISAF-ის გერმანული კონტინგენტის რაოდენობა 3700-დან 4500 კაცამდე გაიზარდა. გერმანული ჯარების ავღანეთში მოქმედების მანდატი 13 დეკემბრამდე გაგრძელდა.

თვითმფრინავების გაგზავნისა და მანდატის გაგრძელების წინააღმდეგი იყვნენ „ემუბარცხენეები“, მათ მიაჩნიათ, რომ ეს კონფლიქტის ესკალაციას გამოიწვევს. შეფასებები, რომ სოციალური გამოკითხვის მიხედვით, გერმანიის მოქალაქეთა 61% ავღანეთიდან გერმანული კონტინგენტის გამოყვანის მომხრეა. როგორც ქვეყნის თავდაცვის მინისტ-

ტრმა განაცხადა, გერმანული კონტინგენტი ავღანეთში 2020 წლამდე დარჩება. მეტიც, მოუწოდებს გერმანელ სამხედროებს, უფრო აქტიურად გამოიყენონ იარაღი შეტევებში. ამჟამად ბიუროკრატიული შეზღუდვების გამო ჯარისკაცებს ავღანეთში პირ შეუძლიათ სათანადოდ თავის დაცვა. კრძოდ, ინსტრუქციის თანახმად, თავდახმის შემთხვევაშიც კი ჯარისკაცებს აკრძალული აქვთ „გაქცეულებისათვის“ სროლა, მაშინაც კი, თუ ისინი ბოვეეები არიან. ასე რომ, გერმანულ ჯარისკაცებს, რომლებიც ტერორისტებს ებრძვიან ავღანეთში, უფრო ნაკლები უფლებები აქვთ, ვიდრე პატარა გერმანული ქალაქის რიგეთა პოლიციელებს, რომლებსაც ბოროტ-მოქმედს გაქცევაში რომ ხელი შეუშალონ, შეუძლიათ ფეხებში მაისც ესროლონ. მოსალოდნელია, რომ უახლოეს მომავალში ინსტრუქცია შეიცვლება.

რუ პაერსაწინააღმდეგო სისტემაზე ჩრდილოკორეული რაკეტები ვერ შენიშნეს

რუ პაერსაწინააღმდეგო თავდაცვის რადიოლოკაციურმა სისტემებმა, რომლებიც მორეულ აღმოსავლეთშია განლაგებული, არ დააფიქსირეს კორეის სახალხო დემოკრატიული რესპუბლიკის მოქმედების ახლო რადიუსის რაკეტების გაშვება. როგორც ვარაუდობენ, ჩრდილოკორეული რაკეტები ძლი-

ერ გადაიხარა სამხრეთისაკენ, რამაც ხელი შეუშალა მათ აღმოჩენას. ჩრდილო კორეამ 4 თვის განმავლობაში მოქმედების ახლო რადიუსის ორი რაკეტა, რომლებიც პორტ კონსანის ახლოს, ჩრდილო კორეის აღმოსავლეთით მდებარე ბაზიდან გაუშვა. რამდენიმე ხნის წინ ჩრდილო კო-

რეამ გააფრთხილა იაპონია, რომ 25 თვისიდან 10 თვისის ჩათვლით იაპონიის ზღვაში სამხედრო სწავლებებს ჩატარებს და ამის გამო პორტ კონსანის სანაპირო ზონა ნაოსნობისათვის დაიკეტება. 2 თვისის ჩრდილო კორეამ მოქმედების ახლო რადიუსის 4 რაკეტა გამოცადა.

რუსულ არმიას შიგნით სამხედრო-კოსმოსური თავდაცვის მეთაურობა შეიქმნა

რუსეთის შეიარაღებულ ძალებში პირველად შეიქმნა გაერთიანებული სტრატეგიული საჰაერო-კოსმოსური მეთაურობა. სამხედრო მართვის ახალი ორგანო 1-ელ იელისს აწ უკვე დაშლილი მოსკოვის ოლქის სპეციალური დანიშნულების პაერსაწინააღმდეგო თავდაცვის მეთაურობის, ასევე რფ სამხედრო-საჰაერო ძალებისა და კოსმოსური ჯარების ზოგადი სტრუქტურის ბაზაზე შეიქმნა.

ახალი სამხედრო სტრუქტურის ფორმირება წლის ბოლომდე უნდა დასრულდეს. შტაბი განთავსდება მოსკოვის გაეროდან ბალაშიხაში, სადაც ადრე პაერსაწინააღმდეგო თავდაცვის 1-ელი კორპუსის სამმართველო იყო.

მოსკოვის ოლქის სპეციალური დანიშნულების პაერსაწინააღმდეგო თავდაცვის მეთაურობა 2002 წელს მოსკოვის ოლქის შეიარაღებული ძალებისა და პაერსაწინააღმდეგო თავ-

დაცვის ბაზაზე შეიქმნა. მას ემორჩილებოდნენ საავიაციო და სარაკეტო ნაწილები, ასევე კოსმოსაწინააღმდეგო თავდაცვის ქვედანაყოფები, რომლებიც რაკეტა-გზაგადამჭრელებით იყვნენ შეიარაღებული. პერსპექტივაში მეთაურობის შემადგენლობაში უნდა შევიდეს

ახალი საფორნტო ბომბდამშენ Cy-34-ების ესკადრალიც.

მოსკოვის ოლქის სპეციალური დანიშნულების პაერსაწინააღმდეგო თავდაცვის მეთაურობა რუსეთის ცენტრალური სამწველო რაიონის საჰაერო სერვისს 1,3 მლნ კკმ-ზე იცავდა.

ამერიკელი ფრთიან რაკეტებს აეროსტატებიდან უთვალთვალავენ

2009 წლის აგვისტოში აშშ-ის არმია დაიწყო აეროსტატის გამოცდას, რომელსაც ფრთიანი რაკეტების აღმოჩენად, გასაყოფად და გზის გადასაჭრელად გამოიყენებენ. ის ყველაზე დიდი საფრენი აპარატია, რომელიც ოდესმე გამოუყენებიათ ამერიკელ სამხედროებს საბრძოლო ოპერაციებში.

შეიარაღების ახალი სისტემა შემუშავდა კომპანია Raytheon-ის პროგრამა Joint Land Attack Cruise Missile Defense Elevated Natted Sensor System-ის (JLENS) ფარგლებში. 2004 წლის დეკემბერში კომპანიამ აშშ-ის არმიის შეკვეთა მიიღო, რომლის დირეგულიება 1,4 მლრდ დოლარს შეადგენს. უახლოეს მომავალში Raytheon-ს დაგეგმილი აქვს სამხედროებს მაწილოს JLENS-ის ორი სისტემა, რომლებიც შედგება 74 მ-იანი აეროსტატებისგან, რადიოლოკაციური აღჭურვილობისგან, მოხილური სადგომებისგან და საკომუნიკაციო საშუალებებისგან. 2009 წლის დეკემბერსა და 2010 წლის მაისში აეროსტატებზე რადიოლოკაციური აღჭურვილობის დაყენებენ.

აეროსტატი დაახლოებით 3 კმ სიმაღლეზე იმუშავებს და 200 კმ რადიუსში,

ყველა მიმართულებით, ფრთიანი რაკეტების აღმოჩენასა და თანხლებას უზრუნველყოფს. სისტემა პაერში 30 დღე-ღამეზე დაყოფს, რის შემდეგაც ხმელეთზე დასვამენ რეაააიათიანი ტექნიკური მომსახურებისათვის.

როგორც იუწყებიან, ამჟამად ფრთიანი რაკეტების აღმოსაჩენად და გასაყოფად აშშ იყენებს ჩვეულებრივ თვითმფრინავებს, რომლებიც აღჭურვილია

რადიოლოკაციური ხელსაწყოებითა და მიწისზედა სისტემებით. ამ უკანასკნელებს არ შეუძლიათ პირიზონტს მიღმა გაშუქებული რაკეტების აღმოჩენა და მგროზობაარევი არიან ისეთი ბუნებრივი წინააღმდეგობებისადმი, როგორც, მაგალითად, მთაა. ამასთან, თვითმფრინავების დახმარებით ასეთი ამოცანების შესრულება დიდ ძალისხმევასა და ხარჯს მოითხოვს.

რე არმიასი ტანკის რაოდენობა ათჯერ შემცირდა

რე შეიარაღებული ძალების რე-ფორმირების შედეგად დაგეგმილია ტანკების 2000 ერთეულამდე შემცირება. სატანკო ქვედანაყოფებში გაერთი-

ანდებიან ორი ცალკეული სატანკო ბრიგადა და ოცზე მეტი სატანკო ბატალიონი, რომლებიც მუდმივ საბრძოლო მზადყოფნაში იქნებიან. 2005 წელთან შედარებით ტანკების რაოდენობა ათჯერ შემცირდება.

რე გეგმვაშია უკვე დაამტკიცა სატანკო ჯარების ორგანოზატო სტრუქტურა სახმელეთო ბრიგადებისა და სამხედრო-საზღვაო ფლოტის სანაპირო ჯარების შემადგენლობაში. ცალკეული სატანკო ბრიგადა ორ ციმბირისა და მისკოვის ოლქებში იქნება დისლოცირებული.

სატანკო ჯარები საბჭოთა, შემდეგ კი რუსულ არმიასი 1929 წელს შეიქმნა და თვდაპირველად „მექანისებული ჯარები“ ქროდებოდა.

რე თვდაცვის სამინისტროს ოფიციალური ინფორმაციით ამჟამად ჯარების შეიარაღებაში, ძირითადად, არის ტანკები T-62, T-64, T-72, T-80, T-90, ასევე მათი მოდიფიკაციები. ძირითად საბრძოლო ტანკად თვლება T-90, რომელიც T-27B-ისა და T-80-ის გაუმჯობესებული ვარიანტია. მიუხედავად ამისა, ახალი ტექნიკის რაოდენობა სამხედრო ნაწილებში არცთუ ისე დიდია.

ისრაელი მზად არის F-22 იყიდოს

ისრაელის სამხედრო-საჰაერო ძალები განიხილავენ მეხუთე თაობის გამანადგურებელ F-22 Raptor-ების შესყიდვის შესაძლებლობას, თუკი მის ექსპორტზე თანხმობას განაცხადებს აშშ-ის კონგრესი. როგორც იუწყებიან, ისრაელის გადწყვეტილება დამოკიდებული იქნება თვითმფრინავის დირეზულებასა და მისწოდების ვადაზე.

ამჟამად ისრაელი მოლაპარაკებას აწარმოებს აშშ-თან სხვა, მეოთხე თაობის მრავალმიზნობრივი გამანადგურებელ F-35 Lightning-ების შესყიდვაზე. ორივე თვითმფრინავი შეიმუშავა და აწარმოებს კორპორაცია Lockheed Martin-ი, მაგრამ F-35-ის ექსპორტირება აკრძალული არ არის. მიუხედავად ამისა, ისრაელი უპირატესობას F-22-ს ანიჭებს, რადგან ამ მანქანას დიდ სიმაღლეზე ფრენა და დიდი შეიარაღების წაღება შეუძლია.

F-35-ის შესყიდვაზე მოლაპარაკება ისრაელ-აშშ-ის შორის აქამდე არც ისე

შედევანი იყო. პოტენციურ მყიდველს ხელს არ აძლევდა თვითმფრინავების ღირებულება და მწარმოებლის უარი, თვითმფრინავებში ისრაელური წარმოების მაკომპლექტებლები გამოიყენებინათ, მაგრამ უკანასკნელი ცნობით ამ საკითხზე შეთანხმება მიღწეულია. ისრაელმა ასევე მიიღო უფლება, F-35-ს ტექნიკური მომსახურება ისრაელის ნაციონალურმა არმიამ გაუწიოს.

ამჟამად ამერიკის მთავრობა განიხ-

ილავს F-22-ის ექსპორტის აკრძალვის გაუქმების საკითხს. ისრაელის გარდა, F-22-ის შექმნა სურს იაპონიას, რომელიც სამხედრო პოტენციალს აძლიერებს ჩრდილო კორეის სარაკეტო საფრთხისგან თვდასაცავად. ტოკიოს დიდი თანხის ვადახდა მოუწევს თვითმფრინავის საექსპორტო მოდიფიკაციის დამუშავებაში. მისი დირეზულება მნიშვნელოვნად გადააჭარბებს საბაზო ვარიანტის ფასს.

უკრაინული იარაღის ექსპორტი ორჯერ გაიზარდა

2008 წელს იარაღის ექსპორტისგან უკრაინის შემოსავალი დაახლოებით 800 მლნ დოლარამდე გაიზარდა, 2007 წელს 700 მლნ-ს შეადგინდა, 2004 წელს კი კვიკვა სულ 400 მლნ დოლარი გამოიშთა.

ახლანახან უკრაინამ ხელი მოაწერა კონტრაქტს ინდოეთისთვის თვითმფრინავ AH-32-ების რემონტსა და მოდერნიზაციაზე, რის დირეზულაცაც დაახლოებით 400 მლნ დოლარს შეადგენს. გარდა ამისა, პერსპექტივაშია თანამშრომლო-

ბა ვიეტნამთან, რომელიმანაც კვიკვა პასიური და აქტიური რადიოლოკაციური საშუალებების მისწოდებაზე გააფორმა კონტრაქტი. მათი დირეზულება 100მლნ დოლარზე მეტს შეადგენს.

უახლოეს მომავალში კვიკვს დაგეგმილია აქვს ჯეჟმანტრანსპორტირების ტაილანდისათვის, ჯეჟმანტრანსპორტირების, ჯეჟმანმანქანებისა და სასროლი იარაღის — ჩაღისათვის, ტანკებისა და საბრძოლო მასალის ეწიისთვის მისწოდება. შესაძლოა, უკრაინამ შეიარ-

ალება მიწოდოს საქართველოსაც, ადრე დიდებული კონტრაქტების ფრაგლებში.

საბჭოთა კვიმრის დამლის შემდეგ უკრაინა საბჭოთა კვიმრისგან დატოვებულ იარაღს ყიდდა. 90-იანი წლების დასაწყისში კვიკვს დაახლოებით 90-100 მლნ დოლარად დირეზული თვდაცვათი პროდუქცია შექმნდა. ეს იყო დაახლოებით 18000 საარტილერიო სისტემა, სტრატეგიული მიზმდამყენები Ty-160 და Ty-95MC, ასევე 150-მდე კონტრეტურიის ბალისტიკური რაკეტები.

როგორ აეზღაბენ ქართველ სერჟანტებს...

2003 წელს საქართველოში სერჟანტთა მომზადების სკოლამ დაიწყო მუშაობა. კურსანტთა მომზადებასა და სასწავლო პროგრამაზე სერჟანტთა მომზადების სკოლის ძირითადი კურსის სასწავლო ვჯგუფის ხელმძღვანელი, უფროსი ლეიტენანტი ძმინსტანტინი ივანოვი ვკვსაუბრება:

კურსები.

— **რას ნიშნავს ტრანსფორმაციის კურსი?**

— ტრანსფორმაციის კურსი იმ პირებისთვისაა, ვინც თანამდებობაზე მუშაობს, მაგრამ არა აქვს გაცილები შესაბამისი მომზადება. ეს კურსი შეიცავს ათეულისა და ოცეულის სერჟანტების კურსებიდან ვკვლავზე მნიშვნელოვან პროგრამებსა და სამუშაო საქმიანობასაც.

— **ათეულისა და ოცეულის სერჟანტების მომზადების პროგრამაში რა შედის?**

— ძირითადი კურსის მეცადინეობები გაყოფილია ორ ნაწილად. ვამზადებთ ინსტრუქტორებსა და მეთაურებს.

კურსანტებს ვასწავლით, როგორ უნდა ჩაატარონ მეცადინეობა სამწოდრო მომზადებაში. ეს არის პირველი გამოცდა; მეორეა საცეცხლე მომზადებაში, ანუ როგორ ჩაატაროს მეცადინეობა იარაღზე; მესამეა საბრძოლო მომზადება. ის 4 თვისაა მოიცავს: ცეცხლის მართვასა და წარმოებას, სავანგომო საკუშაგოს, პატრულირების ხერხებს. ინსტრუქტორის კურსგავლილმა კურსანტმა გამოცდაზე უნდა აჩვენოს, რომ შეუძლია ათვისებული მასალის სხვისთვის კალიბრაციურად გადაცემა. გამოცდას ლექციის საზე აქვს, შემდეგ მას გამოცდას როგორც მეთაურს. კურსანტებს ჩაუტარდებათ მეცადინეობები საბრძოლო ბრძანების გაცემაში, გამოცდას კი ტყეა და ქალაქში ბრძოლაში გათვლიან.

ნეობები საბრძოლო ბრძანების გაცემაში, გამოცდას კი ტყეა და ქალაქში ბრძოლაში გათვლიან.

ვატარებთ დამატებით მეცადინეობებს კავშირგაბმულობაში, საინჟინრო მომზადებაში, მასობრივი განადგურების იარაღის საუბობებსა და რუკა-კომპასის მოხმარებაში. კურსის განმავლობაში რამდენიმეჯერ ვატარებთ ორიენტირების მარშს, ასევე მეცადინეობას რაიონის დაკვებასა და მარშზე.

კურსის ბოლოს ტარდება შემადგამელი მეცადინეობა. ვაწყობთ საძლიან ვაკვლებს, სადაც კურსანტები პრაქტიკაში იყენებენ თეორიულ ცოდნას.

ოცეულის სერჟანტის კურსებზე კი მიიღებთ ის პირები, ვისაც წინა კურსი უკვე გავლილი აქვთ. აქ კურსანტები გამოიცდიან სამეთაურო საქმეში და უტარებთ სხვადასხვა მეცადინეობას. პროგრამაში შედის საეკლესიო-საგუშაგო, სროლის ხელმძღვანელის კურსი, სწავლებებზე უცხო ენასაც, გადიან სამშვიდობო პროგრამასაც.

— **რა ასაკობრივ შეზღუდვებს ითვალისწინებს თქვენი სასწავლებელი?**

— პირველ ორ საფეხურზე მიიღებთ 30 წლამდე ასაკის პირები, ხოლო ტრანსფორმაციის კურსი საქონისი ასაკამდე ვათვლილი, მომავალში კი სასწავლო პროგრამაში დამატებითი სწავლებების დანერგვას ვკვდებით.

თათია მებენიშვილი

— **რას წარმოადგენს სერჟანტთა სკოლა და როდის შეიქმნა?**

— სკოლა 2003 წლის აპრილში, ქალაქ გორში ვაიხსნა. მისი პირველი მეთაური პოლკოვნიკი ზურაბიშვილი იყო, შტაბის უფროსი კი ვიცე-პოლკოვნიკი ვევერწითელი. პირველ ეტაპზე სკოლაში GTEP-ის (წვრთნისა და აღჭურვის პროგრამა) პროგრამაგვლილ სამხედრო მოსამსახურეებს აზმადებდნენ. 2003-2005 წლებში 120-მა სამხედრო მოსამსახურემ წარჩინებით დაასრულა სწავლა.

2005 წლიდან სერჟანტთა მომზადების სკოლა ქალაქ გორიდან ქოვრდულ სასწავლო ცენტრ „კრწანისში“ გადავიდა. სერჟანტთა მომზადების სკოლის უფროსია კაპიტანი ზურაბ ზვინია, შტაბის უფროსი კი კაპიტანი რაზმაძე.

მას შემდეგ, რაც სკოლა „კრწანისში“ ტერიტორიაზე გადავიდა, 250-მა სამხედრო მოსამსახურემ გაიარა მომზადება.

— **თანამშრომლობს თუ არა სკოლა უცხოურ ორგანიზაციებთან?**

— 2006 წლის ნოემბერში სერჟანტთა მომზადების სკოლასა და ვერძინის ფედერაციული რესპუბლიკის ქვეითთა ვარების სკოლას შორის თანამშრომრობის ხელშეკრულება ვაფორმდა.

— **როგორ იღებენ სკოლაში კურსანტებს?**

— კურსანტებს ცალკეული ბატალიონიდან და ბრიგადიდან მეთაურების რეკომენდაციებით ვგზავნიან.

— **კურსის დამთავრების შემდეგ სად იგზავნიებიან?**

— უკან, თავ-თავიან დანავყოფებიში.

— **რამდენი სახის კურსი არსებობს სკოლაში?**

— არის ათეულის, ოცეულის სერჟანტებისა და ტრანსფორმაციის

ზემო სვითის ბრძოლის უსწორი დავალები

**რუსული ზანკის
აფეთქებული
გამოგვეხეპუროს!**

ინტერნეტიდან ამოღებულ ზემო სვითის ფოტოზე კარგად ჩანს ის ადგილები, სადაც რუსული ჯავშანტექნიკა განადგურდა

მალე საქართველოს წინააღმდეგ რუსეთის მხრიდან განხორციელებულ აგრესიას ერთი წელი შეუსრულდება. „ოსების გადარჩენისა და შშვილობის იძულებისათვის“ დაწყებული ომის მთავარი მიზანი: ცხინვალის რეგიონის ოკუპაცია-ანექსია და კოლონიის მართონეტული რეჟიმის შენარჩუნება იყო.

აგრესორთა ჯავშანკოლონები ქართლის მიწაზე ავიაციის მხარდაჭერით მოეპარებოდნენ და გამარჯვებაში თავდაჯერებულები საქართველოს ტერიტორიის სიღრმისაკენ მოიწვევდნენ.

ჩრდილო კავკასიის სამხედრო ოლქის 58-ე არმიის ვლადიკავკაზის მე-19 მოტომსროლელი დივიზიის 693-ე მოტომსროლელმა პოლკმა და ფსკოვის 76-ე საპარაშუტო-სადესანტო დივიზიის 104-ე საპარაშუტო-სადესანტო პოლკის სადესანტო-მოიერიშე ბატალიონმა ერთობლივად ცხინვალის რეგიონისაკენ გადაადგილებისას და ვარიანთ-ვარიანის შეურნობის მისაღწევად პოზიციების დაკავების დაულება მიიღეს.

ქართველი მებრძოლების მიერ განადგურებული რუსული БМП-2

11 აგვისტოს 11 საათსა და 30 წუთზე კოლონა ტბეთიდან ზეიანგურეთის გავლით დასახული მიჯნებისაკენ დაიძრა.

მრავალრიცხოვანი რუსული კოლონის შემადგენლობაში შედიოდა: ქვეითთა საბრძოლო მანქანები БМП-2, მედენსატეთა საბრძოლო მანქანები БМД-2, 152 მმ-იანი თვითმძვავი პაუბი-ცა 2С3 „Акация“, 122 მმ-იანი თვითმძვავი საარტილერიო სისტემა 2С9 Нона“, 693-ე პოლკის სატანკო ბატალიონის Т-72 ტიპის ტანკები და სხვა ტექნიკა. კოლონას აბოლოებდა 42-ე მოტომსროლელი დივიზიის ჩეხნური სპეცდანიშნულების ბატალიონ „ვოსტოკის“ ასეული.

14 საათსა და 30 წუთზე კოლონა სოფელ ზემო ზეთიშო შევიდა, სადაც ცენტრალური ქუჩის — სოფლის ბაღების სიახლოვეს გავლისას ჩასაფრებაში მოხვდა. მარცხენა მხრიდან მჭიდრო და ზუსტი ცეცხლი ყუმბარსატვირთებით, კუმულაციურქობინიანი და ცეცხლსასრული იარაღით გაიხსნა.

ცეცხლში კოლონის შუა ნაწილი მოჰყვა. ქართველი მებრძოლების ზუსტი სროლის შედეგად 693-ე მოტომსროლელი პოლკის სატანკო ბატალიონის 1-ელი სატანკო ასეულის Т-72 №32-ს ჭურჭი მიხვდა, რომელსაც რამდენიმე წამში ტანკის ჭურჭვების დეტონაცია მოჰყვა. აფეთქების ძალამ კოშკუ-

ზუსტმა გასროლამ რუსი აგრესორების Т-72-ს ზემო ზეთიშის გზაზე მოუღო ბოლო

რა ტანკს მოვლიდა და ორი მეტრის დაშორებით გადააგდო.

ქართველი მებრძოლების ცეცხლისაგან ბრძოლაში 693-ე პოლკის ორი ქვეითთა საბრძოლო მანქანა БМП-2 №350 და №355 განადგურდა.

ცეცხლის მიუხედავად, კოლონის ავანგარდში მყოფი 104-ე პოლკის მედენსატეები არ შეეჩინდნენ და მოძრაობა განაგრძეს, ხოლო 693-ე

პოლკის მოტომსროლელებმა გაცლა ამჯობინეს და სოფლის შესასულელთან — აფეთქებული ტანკიდან 200-300 მეტრის დაშორებით პოზიციები დაიკავეს.

სადამოსკენ რუსულმა ბატალიონმა სოფელი მთლიანად აღვაში მოაქცია, მაგრამ შემდგომ შეტაკებებს ადგილი ჰქონდათ თუ არა, უცნობია.

12 აგვისტოს დილის 6 საათზე ზემო ზეთიშოში 693-ე პოლკის მე-5 ასეულის

ბალი, სიდიდან ჩასაფრებაში მყოფმა მებრძოლებმა ცეცხლი გახსნეს

სოფლის გზას ჯერ ისევ ეტყობა დამწვარი რუსული ტექნიკის კვალი

ტანკის აფეთქების შედეგად სოფლის მცხოვრების ეზოს დაზიანებული კარი

ავალი გზა 12 აგვისტოს დიდუღის 9 სათზე გააგრძელა.

2008 წლის 11 აგვისტოდან დიდი დრო გაუიდა, მაგრამ ზემო ხეობის ცენტრალურ გზას ბრიძის კვალი ისევ ეტყობა.

იქ, სადაც რუსული ტანკი T-72 №321 აფეთქდა, ასფალტი ისევ გაშეკვლილია და მუხლებების კვალი ემჩნევა. ქუჩის სივრცე მცხოვრების ეზოს რკინის კარზე ამოკლებული ადგილი, კედლიდან ჩამოყრული ბათქაში, საყრდენიდან გადმოვარდნილი და დაცხრილებული გაზსადენის მილები აფეთქების ძალაზე საკმარის წარმოდგენას იძლევა.

ჩვენი მრავალგზის მკვლელობის მიუხედავად, ჯერჯერობით არ მოხერხდა იმ ქართველი ოფიცრებისა და ჯარისკაცების ნახვა, ვინც უშუალოდ მტრის განადგურებაში მონაწილეობდა.

იმედ ვიტოვებთ, რომ ამ ისტორიას გაგრძელება აუცილებლად ექნება და ქვეყანა გაიგებს იმ გმირებს სახელებს, ვინც სწორი მოქმედებით, უთანასწორო ბრძოლაში მტრის დანაკარგები მაიყენა, გარკვეული დროით შეაჩერა და წინსვლის საშუალება არ მისცა.

თამაზ ჩაჩანიძე

მეთაური ჯარისკაცების თანხლებით შევიდა. რუსმა სამხედროებმა აფეთქებული ტანკის ტანკი: სატანკო ოცეულის მეთაური ლეიტენანტი მიხეილ მოლჩანი და ოპერატორ-მემბრე რიგითი დმიტრი ბურდენკო, მძლავრ-მექანიკოს რიგითი შაქსიმ პასკოს სხეულის ცალკეული ფრაგმენტები, აგრეთვე ბრძოლაში

დაღუპული მე-5 მოტოსმართლები ასეულის რიგითი ალექსი მაკევი და ოლეგ კუსმარცევი გადმოსაყენეს.

ზემო ხეობიდან ბრძოლაში რუსების მხრიდან ბევრად მეტი მებრძოლი დაიჭრა და მათ შორის სამი — ჩეჩნური ბატალიონ „უოსტოკიდან“ იყო.

რუსულმა კოლონამ სიფელზე გამ-

დაცვის პოლიცია
www.spd.ge

ბინა + აგახაჯი

= 135

თა თქვანი სასოვრობალო ბინა მდებარეობს თბილისში და დაცვალა სიგნალურაჟიით 836 მირი, თქვან ყოველთვიურ სააოონებო გადასახალს იხდით 80 ლარს, ხოლო თა თქვანი აგახაჯი მდებარეობს წყნეთში, საბურთაშოში, ბინდისში, ნავანისში, ოპროჩანაში, ტახახალაში, ბაჟარანში, ბოროჯოში, აპარიათში, გონიოში ან სარაჟი და დაცვალა ასაპ სიგნალურაჟიით - იხდით 100 ლარს, რაც ააში 180 ლარს უდრის.

თა თქვან ისარგავალაბო მკანი ახალი სარკისით "ბინა+აგახაჯი", თქვან ბეალაბათ საბალაბა ერთდროულად დოივანთ ბინა და აგახაჯი 135 ლარად

დაგვიკავშირდით ნომარა : 025

და ბილათ დამაბაბიით იხვოროგავი 24 საათის მანვალურაბოში.

ქართული შინა უმთავრესად საგნებისაგან სუთიანება

საინფორმაციო მენეჯმენტისა და განაღმების პროგრამა (IMMAP) 1998 წლის ბოლოს ამოქმედდა და მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში ჩატარებული განაღმებითი ოპერაციებით მშვიდობიან მოსახლეობას დიდი დახმარება გაუწია.

რუსეთ-საქართველოს ომის სამომარ მოქმედებათა დასრულებისთანავე საქართველოში ორგანიზაციის სპეციალისტები ჩამოვიდნენ და განაღმებითი სამუშაოები სოფელ რუისის მიმდებარე ტერიტორიაზე ჩატარეს. ფეთქებადნაშთში საგნებისაგან 1105471 კვ (110 კა) ფართობი გასუფთავდა.

2009 წლის 2 მარტიდან მუშაობა გორის რაიონში დაიწყო და პირველ ეტაპზე სოფელ ზემო ნიქოზიან მდებარე NPA №007 რაიონი გაიქმნა. მომდევნო ეტაპზე მუშაობა სოფელ ქვემო ხეთიან მდებარე NPA №004 რაიონში გადაინაცვლა და ფეთქებადნაშთში საგნებისაგან გასუფთავებული რამდენიმე ათეულათა კვ ბალები და ნაკვეთები მშვიდობიან მოსახლეობას უსაფრთხო მდგომარეობაში გადაეცა.

მუშაობა მალე კიდევ ერთ — NPA №005 რაიონის ტერიტორიაზე დასრულდება. მონიტორები ახლა ტერიტორიას საკონტროლო შემოწმებას უტარებენ, რათა მოსახლეობა „სიურპრინებისაგან“ დაიცვან.

დაწყებულია სამუშაოები NPA №006

რაიონში, სადაც გასასუფთავებელია 200544 კვ (20 კა) მისწი ზედაპირი და დაახლოებით 30 სმ სიღრმეზე გამოსაკვლევა 42296 კვ (4,2 კა) მისწი ქვედა ფენა.

სოფელ ქვემო ხეთიან განაღმებულა და 45 კასეტური საბრძოლო ელემენტი 9H210, რომლითაც 220 მმ-იანი რეაქტიული ზალბური სისტემა „ურაგანის“ რაკეტების საბრძოლო ქობინები. თითოეული ქობინი 30 ასეთ ელემენტს შეიცავს.

Human Rights Watch-ის დასკვნაში ნათქვამია, რომ 2008 წლის აგვისტოში რუსეთის არმიამ გორისა და ქარელის რაიონის სოფლებში კასეტური საბრძოლო ელემენტებით აღჭურვილი სხვადასხვა სახის საბრძოლო საშუალება გამოიყენა, რასაც ათეულობით მშვიდობიანი მოქალაქის დაღუპვა და კიდევ მეტის დაჭრა მოჰყვა.

ბევრი კასეტური საბრძოლო ელემენტი აუფეთქებული დარჩა და მოსახლეობას მინდვრებისა თუ ბაღების დამუშავების საშუალებას არ აძლევს.

ასევე ნაპოვია აუფეთქებული კუმულიატიური-მსხვერვალი ჭურჭლი M85, 82 მმ-იანი და 120 მმ-იანი ნაღმები, სხვა სახის საბრძოლო მასალები.

გამანადგებელი იყენებენ ნორვეგიული კომპანია ROFI Industrier AS-ის დამცვე აღჭურვილობას, რომელიც კვრინისმაგვარი სინთეტიკური მასალისაგან არის შეკერილი და ადამიანის სხეულის წინა ნაწილის აფეთქების ტალღისაგან დაცვას უზრუნველყოფს. კანადური წარმოების LDH მოდე-

ლის ჩაფხუტი სახეს აფეთქების ტალღისა და სითბური დარტყმისაგან იცავს, ხოლო ჩაფხუტის პატარა წონა და იდეალური ვენტრიატორა მუშაობის პროცესში ადამიანს არ აწუხებს.

ფეთქებადნაშთში საგნების მოსაძებნად GA-72Cd მოდელის ელემენტორმაგნიტური დეტექტორები და პატარა ნიჩბები გამოიყენება. დეტექტორი მხოლოდ რკინასა და ფოლადზე რეაგირებს, ხოლო მგრანობიარობა ლითონის მასაზეა დამოკიდებული. რკინის შემცველი რამდენიმეგრამიანი საგნები 20 სმ სიღრმეზე იგრნობა.

უცხოელმა სპეციალისტებმა 26 ქართველი გამანადგებელი მოამზადეს, რომლებიც ახლა დამოუკიდებლად მუშაობენ. პროცესი ზედაპირის ვიზუალური დათვალიერებით იწყება. თუ დეტექტორმა სიღრმეზე ლითონის შემცველობა მაინაშნა, მაშინ ის ადგილი ნიჩბით გაითხრება და ფეთქებადნაშთში საგნის პოვნის შემთხვევაში ადგილი მოიხიზნება.

ერთ-ერთმა ქართველმა გამანადგებელმა გიორგი ხუციშვილმა 7 კასეტური საბრძოლო ელემენტი იპოვა და განაღმებულა.

საბუნებრივად, მსხვერვალი არ არის და ყოველი შემთხვევისათვის შესაბამისი სამსახურები დახმარების აღმოსაჩენად სრულ მზადყოფნაში არიან. ადგილობრივი მოსახლეობაც ინფორმირებულია და მუშაობენ მხოლოდ იქ, სადაც შესაზრებებს საქმე დასრულებული აქვთ.

თამარ ჩაჩანიძე

ფოტოს სანაპირო დაცვის გაზა ჩაძირული კაზარებისაგან ინჟინრება

2008 წლის აგვისტოში, რუსული აგრესიის დროს, რუსეთის არმიის სპეცქვედნაყოფის დიფერსანტებმა პროფესიონალიზმის დემონსტრირება ფოთის სამხედრო-საზღვაო ბაზაში მოახდინეს, სადაც ქართული სამხედროების ქონების ქურდობასთან დროულად საქართველოს სამხედრო-საზღვაო ძალებისა და სანაპირო დაცვის დაზიანებული, ცურვის უნარმოკლებული მცურავი საშუალებები ააფეთქეს.

განვილით ომის ერთ-ერთ ჭრილობად გემსადგომებთან ჩაძირული კატარლები რჩებოდა, რომლის გამო ახალი პორტის აკვატორიის ერთი ნაწილის გამოყენება შეუძლებელი იყო და თავად ფოთის სანაპირო დაცვის ბაზის განვითარებაც ფერხდებოდა.

ქართველმა მებრძოლებმა საკუთარი ძალებითა და საშუალებებით შეძლეს და ნაპირზე ამოწიეს პატარა მასის „წყალტუბო“ (წყალწვევა 70 ტონა), 50-ტონიანი P-104 და P-105 „ორბი“, ხოლო შედარებით დიდი მასის მქონე „თბილისი“ (წყალწვევა 258 ტონა) და „დიოსკურია“ (წყალწვევა 255 ტონა) წინასწარ წყალქვეშ დაჭრას საჭიროებდა.

აპრილის პირველ რიცხვებში ეკონომიკური განვითარების სამინისტრომ სანაპირო დაცვის ბაზის აკვა-

ტორიის ჩაძირული კატარლებისაგან გასაწმენდ ტენდერი ჩაატარა, სადაც თურქეთის მოქალაქე ჯემ აიდემირმა გაიმარჯვა.

თურქეთის მოქალაქეს სამუშაოების სამ თვეში დახრულების პირობა აქვს დადებული და სამი კატარდის: „წყალტუბოს“, „თბილისისა“ და „დიოსკურიის“ კორპუსებში 61 ათასი დოლარი გადაიხადა.

„წყალტუბოს“ კორპუსი მთლიანად დაჭრილ-გატანილია. დარჩენილია სინ-

თეტიკური მასალისაგან დაზიანებული ზენდაშენი, რომელიც დამხმარე დანიშნულებით გამოსაყენებლად იგეგმება.

მასში დაიწყო ჩაძირული „თბილისისა“ და „დიოსკურიის“ წყალქვეშ დაჭრა და ერთი შეხედვით მარტვი ოპერაცია საქმოდ რთული გამოდგა. კატარლებში დარჩენილი სხვადასხვა კალიბრის აუფეთქებელი ჭურვები და ვაზნები ცუდი ხელვალობის გამო კორპუსის შიგნით მუშაობის დროს მყენ-თავებს დიდ საფრთხეს უქმნიდა.

ფოტოზე მარცხნივ გამოსახულია რუსეთის საპაერო-სადედანტო ჯარების 45-ე ცალკეული სადაზვერვო პოლკის პოდიმოლკოენიკი ანატოლი ლებედი — ქართული კატარლების განადგურების ერთ-ერთი მთავარი შემსრულებელი. უკანა პლანზე ჩანს ფოთის სამხედრო პორტში ჯერ კიდევ აუფეთქებელი „დიოსკურია“

თურქი მეცენათავები კატარლები სორპუსში შესვლას ერიდებორდენ და მათ დასახმარებლად ბათუმიდან გამოცდილი ქართველი მეცენათავე ედნარ ბოლქვაძე ჩაეიდა. მასთან ერთად მუშაობდა არანაკლებ გამოცდილი ფოთული მეცენათავე ნოდარ მესხია.

რთულ პირობებში მუშაობას ქართველმა მეცენათავემ ბათუმი შესანიშნავად გაართვეს და წყალქვეშ ორივე კატარლის სორპუსის უხიფათოდ დაჭრა მათი პროფესიონალიზმის დამსახურებაა.

ედნარ ბოლქვაძე მეცენათავესიბრია ქვეყნების რამდენიმე პორტში ჩატარებული სააერო-სამაშველო ოპერაციების მონაწილეა. მაქსიმალური სიღრმე,

ლევენ თოდუას ფოტო: მცურავი ამრის დახმარებით აფეთქებული „წყალტუბოს“ ნყილიდან ამონევა

„თბილისის“ 76მმ-იანი საარტილერიო დანადგარი ჯართად ისე იჭრება, რომ რუსი აგრესორების ნინააღმდეგ გასროლის გაკეთება ვერ მოხასრო

უნგრეთში „ჰანს დანიბუსის“ ქარხანაში აგებული მცურავი ამწე მწყობრში 1957 წელს ჩადგა და კაპიტან გიზო ქიჩილაგას თქმით, მას შემდეგ ფოთის პორტში ჩატარებული ყველა სააერო-სამაშველო ოპერაციის მონაწილეა.

აგვისტოს ომის შემდეგ ორივე კატარლის სორპუსში ბეერი შლამი დაგროვდა და ამ მიზეზით გაზრდილმა მასამ მცურავ ამწეს დაჭრილი ნაწილების წყლიდან ამოღებაში სირთულე შეუქმნა.

კონტინერებში ჩალიგებული „თბილისი“ გადასადნობად შორეულ ინდოეთში იგზავნება

სადც მას ჩაუყენიათ, 45 მეტრია. მონაწილეობდა თურქული სააეროობოილო ბორანის სამაშველო ოპერაციაში, ფოთის პორტში ჩაბრული მცურავის სახელისონის ამწეევაში, ბათუმი სანაპიროზე გამოირეული მშრალტვირთმხიდის გადარჩენაში და ა.შ.

ბათუმელმა მეცენათავემ გაუშვებესა წყალქვეშ ლითონის მჭერლი სანთურა, რთაც ის უფრო უსაფრთხო და ეკონომიური გახდა.

კატარდა „თბილისის“ დაჭრილი ნაწილები ზღვიდან გემსადგომზე ფოთის პორტის 100-ტონიანი მცურავი ამწე PK-28-ის ახალგაზრდა, მაგრამ უკვე საკმაოდ გამოცდილია მეამწეევე ლევან თოდუამ ამოიტანა.

ლევან თოდუას ფოტო: „თბილისის“ წყალქვეშ დიჭრა

გემსადგომზე ამოტანილი „თბილისის“ ფოლადის კორპუსის სამივე ნაწილი პლანზური მჭრელებით პატარა ზომების ნაჭრებად იჭრება, კონტეინერებში იწვობა და გადასაღობად ინდოეთში იგზავნება. „თბილისის“ ალუმინის შენადნობისაგან დაშვადებული ზენდაშენი კი 2008 წლის აგვისტოში დიფერისის შედეგად გაჩენილმა ხანძარმა მთლიანად დაწვა.

მუშაობის მომდევნო ეტაპზე წყალქვეშ სამ ნაწილად დაჭრილი „დიოსკურიის“ ამოტანა დაიწყო.

თურქეთის მკვიდრი ფლოტის ჩაძრული გემის კორპუსიაც დაინტერესდნენ. რუსმა სამხედრო მებრძოლებმა ფოთიდან გასვლის წინ, 1992 წლის ზამთარში, გემსადგომთან ახალგაერე-მონტებული სასწავლო-საწვინი გემი ჩაძირეს. წინა წლებში ქართველმა მებრძოლებმა ერთი ნაწილის დაჭრა-ამოტანა მოახერხეს, დარჩენილი ნაწილის ამოღება ამ ზაფხულისათვის არის დაგეგმილი.

დაზიანებული „აიეტის“ კორპუსის ნახურტის დაგმანვა მოხერხდა, წყალი ამოიკუმშა და ხომალდი სწორ მდგომარეობაშია, მაგრამ მანქანები კვლავინდეურად გაუპარავია.

„აიეტის“ აუქციონზე გასაყიდად მზადდება. ხისგან აგებულმა ხომალდმა ჯართის მომპოვებლებში, წესით, დიდი ინტერესი არ უნდა გამოიწვიოს. ამ ნამდვილად ისტორიული ხომალდის შენარჩუნება და საზღვაო მუზეუმად გადაკეთება კი ბევრად მეტ სიკეთეს მოიტანს. ფოთს კიდევ ერთი ღირსშესანიშნაობა შეემატება, ხოლო მომავალ თაობას

ბათუმელი მყვინთავი ედნარ ბოლქვაძე და მისი გაუმჯობესებული წყალქვეშ ლითონის საჭრელი სანთურა

საზღვაო საქმის უკეთ გატანის სამუალება მიეცემა.

„აიეტი“ ექსკავმანული მტრალავი ხომალდი და M1085 Minden-ი Lindau-ს სერიას მიეკუთვნება. მსწობრში 1959 წლის 9 ივნისს ჩადგა. 1978 წლამდე გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის სამხედრო-საზღვაო ძალების შემადგენლობაში ირიცხებოდა, ხოლო 1998 წლის ივლისიდან საქართველოს სანაპირო დაცვის ძალების განკარგულებაშია.

საინტერესოა, რომ Minden-ის „სის-თურშია“ M1084 Flensburg-ი გერმანელებმა საზღვაო მუზეუმად გადააკეთეს და არც მნახელები აკლია.

უკვე დაიჭრა და ვართში ჩაბარდა საქართველოს სამხედრო-საზღვაო ძალების №1 მცურავი საშუალება MDK-01. საზღვაო ქვეყანას საზღვაო მუზეუმი აუცილებლად უნდა ჰქონდეს და იქნებ ამისთვის „აიეტის“ გადარჩენა მისცე მოხერხდეს.

დაიჭრა და ვართში ჩაბარდა რუსი დიფერისტების მიერ აფეთქებული P-204 „ორბი“ (საზღვაო ძალების ყოფილი ბორტი №103), ხოლო „კრიფის“ ტიპის P-204 (საზღვაო ძალების ყოფილი ბორტი №104) ნაპარზეა ამოტანილი და ვართად დაიჭრება.

ფოთის სანაპირო დაცვის საზღვაო ბაზაში მიმდინარე სამუშაოები ცხადყოფს, რომ ქვეყანას ესაჭიროება თანამედროვე და ძლიერი ტექნიკური ბაზის მქონე საავაიო-სამაშველო სამსახური, რაც როგორც სამხედრო, ასევე სამოქალაქო მუხღვაურებსაც გამოადგებათ.

თემურ ჩაჩანიძე

გასაყიდად გამზადებული „აიეტი“

„დედოფინა, შიგვილი, ღიზანტარია“, — ქართველი ჯარისკაცი აფხაზურ ჯარზე

აფხაზეთის ჯარში არაადამიანურ პირობებზე უნგრულმა ლეგენდებმა დადის. კვების, ტანსაცმლის, პიჯაქისა და დისკალინის უქონლობას „დედოფინა-ნაი“ ემატება. ამის გამო აფხაზები თუ ქართველი წვეთმდლები ჯარში წასვლას თავს არიდებენ. ამიტომაც აფხაზმა მელიციელებმა და რუსმა სამხედროებმა სავადღებულო-სამხედრო სამსახურისთვის თავის არიდებისთვის ფულადი ჯარიმა დააწესეს, რომელიც, ქართული ლარის კურსით, 200 ლარსაც აღწევს.

ჩვენი რესპონდენტი 23 წლის თემურ შერგელა (გვარი შეცვლილია) აფხაზეთში ცხოვრობს. ის ღვით აფხაზია, მაგრამ არც ქართველ ნათესავთან გაუწყვეტია კავშირი. რამდენჯერმე უნგრულმა გადმოიყვანა და ქართულ ჯარში სამსახურის სურველი გამოითქვა, მაგრამ აფხაზმა ნათესავებმა გააფრთხილეს, რომ მისი არჩევანი ოჯახს უსამართლებს. მოუტანდა და გადაიფიქრა.

— საქართველოს შეიარაღებულ ძალებში სამსახური მინდობ, რადგან ბიჭებისგან ვიცილი, რომ აქ კარგი პირობები იყო. ისიც ვიცილი, რომ თუ თვინავციის სამინისტროსთან 4 წლიან კონტრაქტს გააფორმებდი, კარგი ანაზღაურებაც შექნებოდა. მაგრამ როგორც ქართულ ჯარის პირობები დაინტერესდი, დედანიც გააფრთხილეს, თუ ამას გააკეთებ, შეგიძლია, შენს შვილს საქართველოში(!) გაგვუქ და უკან არასდროს დაბრუნდები. ამიტომაც თავი შეუკავე. არადა, აფხაზეთში ახალგაზრდების შემოსავალი, ძირითადად, ყანალობა არ იარაღია და ნარკოტიკების ბიზნესია, არ მინდობ მეც ამ გზას გვეყოლიდ (ამ დანაშაულისთვის ადარაფის ბიჭურ, მხოლოდ წილს სიხურე). რადგან აქაურიობას სამართლებრივად შეშინებდა, ბიჭები ბიჭები პირობები უკეთესები აკონტროლებენ, შეუძლებელია ამ რეალობას თავი აარიო და ამ საქმეში არ ჩაერთო. წილების გადანაწილების გამო ხშირად დაინტერესებული შეტაკებები იმართება და ამ გაუგებრობას რამდენჯერმე მეც აღმეწინა. მერე ვთქვა, თუ უსაქართველად და ბირგობას, ჯარს მანც მივიტოვებ, ისეთი რა უნდა იყოს, რომ ვერ გვეუძლიო-მეთუი, მაგრამ ჯარისკაცებს რომ იმ ეხედებოდი, თუ წასვლის სურვილი თანდათან მიქრებოდა, მშვერტი, ნაკუმელები და დაუბრუნებელი იყვნენ. ხუთი წლის განმავლობაში უკვდილობი, საუღებულო-სამხედრო სამსახურისთვის თავის არიდებას და ოჯახის შემოსავლის შესა-

„რუსები მოკავლავს აფხაზურ ჯარში პირობებს გაუმჯობესება არ მოყოლია, ისევ გავ პურსა და წინიგობას ვჭამთ“

მელს აფხაზ სამხედროებმა და მილიციელებს უუხდობი. ბოლო დროს ამ მხრე ვითარება გამკაცრდა, ჯარისმის თანხაც გაიზარდა და ადრეც ნაცისობა შევლოდა. ამიტომაც ხან ერთი, ხანაც მთელი ნათესავი ოჯახში ვიძალდობი. წელიწად-ნახევრის შემდეგ შუალამისა და მამდგენ ხალხში და ოქამირის სამხედრო კომისარიატში ნახურად მძინარე წამყვანეს, იქიდან კი სოხუმის უმსპროების ობოლატორში გადამიყვანეს. ყოველდღე დასახიზად გავყავი, რატომ დაინტერესდი ქართული ჯარით, რას ელიდი თუ სამსახურის შემდეგ და ა.შ.

— რას პასუხობდი?

— იმას, რასაც ვეფობობი: აფხაზურ ჯარში შიმშილია, ტანსაცმელსა და საპონზე ომია გამოსცხადებელი, საქართველოს შეიარაღებულ ძალებში კი ბევრად უკეთესი პირობებია-მეთუი. ყოველი პასუხის შემდეგ მეცმდენ და მეუბნებოდნენ, შენ არ გავიგია, რომ საქართველოში იმი იყო და რუსმა ჯარისკაცებმა ველო სამხედრო ბაზა მისწითან გასასწორეს, ახლა იმით ჩვენზე მეტად უშროთი?! მოკლედა, ობოლატორიდან პირდაპირ კარანტინში გადამიყვანეს და იქ დაწყო ნამდვილი ჯოჯოხეთი. ის, რაც ბიჭებისგან მსმენილა, თავად გამოვიცადე. როგორც ვიცი, არც ურსულ სამხედრო ნაწილებშია ბევრად განსჯავებული პირობები, მაგრამ იქ რამდენიმე ელტრუნი სამხედრო ნაწილი მანც არის, სადაც ჯარისკაცებს ადამიანურად კვებენ და აცვიათ.

— აფხაზურ ჯარში რა ხდება?

— წერთებზე წვევანილი ნაწილის ჯარისკაცებს მიუღი დღის განმავლობაში უმეტესად წაწიბორასა და ჩაის მერტს არაფერს აძლევენ. საკუმელები ვინ ამიოღებს ხმას, ბანაობის საშუალება მანც რომ იყოს? გასავება, ჯრია და ისე არხინინად ვერ ვეჩქებით, როგორც შინ, მაგრამ იმ ბიჭების უმეტესობას, ვინც აფხაზური ჯარი მოიხადა, დასწერტრია და კანის დაეყებები დაუპირათ.

— თქვენ როგორ ახერხებთ პიჯაქის დაცვას?

— მე კვირით ერთხელ შინ მიმუებინებ. ახლა ახალი ნაწილის მეთაური გვეყვს, რომელიც ბევრად უფრო მკაცრია, ვიდრე მისი წინამორბედი, თან ზაფხულია და ჩვენს ნაწილთან ახლოს, მდინარეში ებანაობთ. მრცხენია ამის თქმის, მაგრამ ხშირად არც საპირი გვაქვს.

— თემურ, თქვენ „დედოფინა-ნა“ ახსენეთ, დამირისპირება ერთგულნი ნიშნით არის?

— დაიას, უფრო ერთგული ნიშნითადად წინების ქვეშ არიან სომხები და ბერძნები. თუმც კარგი დღე არც რუსებს ატყდა **ქართველი** **პარტიული ინფორმაცია** **ბიჭობი**

ქართველების მდგომარეობა როგორია?

— სხვათა შორის, ქართველებს ან გვერწინარ, ხელმძღვანელობას ვუწოდებ. რაც შეეხება ჯარისკაცებს შორის დაპირისპირებას, ქართველები და აფხაზები უმეტესად ერთმანეთს უჭეჭენ მხარს, ყველა ჩხუბის დროს ერთად ვართ ჩხუბი ყველაფერზე შეძილება დაიწყო, ფესბაც-მელზეც იუ. უფრო სწორად, ახალწევრი, რომელიც უნდა ნაწილი თავი დამიკვიდროს და ჯარის დამოუკიდებელი ცოცხთა და აქანდახით არ არბქინონ, პირველად უფიცლებლად გაილახება. ეს ერთგვარი გამოცდია: შეარბულეებს თუ არა ბრძანებებს, აქებთ თუ არა მძლეველ-დასუფიფებს თუ არა საბირფარქმის და იბრუნებს თუ არა „კარგი დაჭიბვის“ სავარტით მიმარბვებაზე. როცა სხვა ნაწილის ჯარისკაცებს ეხვლები, ჩაცმულობაზე ვიტყობ, რისი ვაქციფრებლია, თვის დაცვა შეუძლია თუ არა.

აფხაზური ჯარი ახლა ისეთია, როგორც ქართული ჯარი შეყარნდაის პრეზიდენტობის დროს.

გამოიწიეს აფხაზურ ჯარში ციხის წესებში ცხოვრობენ?

— ასეა. ის, ვისაც სხეებში შედარებით რთვიანად აცვია, „ამტრანია“, ანუ ერთი-ორი მოხვდა, მაგრამ გაუძლევს და თვისი ბრძანაა. იმათ, ვისაც ნებისყოფა არ ეყო და გატრდნენ, ვიდაცის გამო-ნაცვლით ცალ-ცალი ან დიდი ზომის ჩქე-მა აცვიათ, არც იარაღი აქვთ, მხოლოდ ხიმტრდნის ტრბების ნებას აძლევენ და არც მათ აქვთ უფრო სასახულისსეგვლო იარაღის ტრბების პრეტენზია. ასეც უნდა იყოს, ასეთი ჯარისკაცები იარაღს ვერ შეინარჩუნებენ, ვინმე წართმევენ.

თქვენ თუ ბავშვთ თქვენი ზომის ჩქემა?

— მიგეხვით, რასაც შეკითხებთ. მაქვს, ოღონდ ორჯერ დამტრეული ცხვირის ძეხლას და გახუთილო წარბის ფსად მდოგაფეე.

ალბათ, უმეტესად რუსულ წარმომების იარაღ გავით?

— დიახ, „კალაშნიკოვის“, „აკაქისის“, „აკაქისის“ ავტომატები გვაქვს. წერისბის დროს ატ-30, პიპ-7 ტრბის ყუმბარ-სატორცენებიც გვაყოფიყენებია. ზამთარში, საქართველო-რუსეთის ომის შემდეგ დაგვირგობეს პიპ-29, როგორც ბატალიონის მეთაურმა ვეითხრა, ამ იარაღის ერთი ჭურფის ფასი 125 დოლარია. (მე სახიფის შეიარაღების ვასხვლებს, რომლებიც თავად ვნახე), გვაქვს „კალაშნიკოვის“ ლულის ქვეშა ყუმბარ-სატორცენებიც. მძიმე ტრეპიკიდან წყნის წარმოები T-72 ტრეპები გვაქვს. ბავშვებისა ვიცი, რომ რამდენიმე ჯეჟმანტრანსპორტიორი არიცებთა, მაგრამ სწულელების

დროს არ გამოვიყენებია. რუსებს წყენში შეღარებით ძლიერი სამხედრო ტეჩნიკა აქვთ, მაგრამ წყენთვის არ არის ხელმისაწვდომი.

— მაშინ წვრონიებში არ შეიარაღების იყენებთ?

— აფხაზურ სამხედრო ტეჩნიკას, რომელიც ასევე რუსული წარბების არის, მაგრამ ოფიციალურად აფხაზეთის საკუთრებაა.

— თემურ, ყოფითი პრობლემები რუს ჯარისკაცებსაც აქვთ?

— მხოლოდ არ არიან, უფრო ტანსაცმლისა და ჰაფიენის პრობლემა აქვთ. ვალის სოფლებში მზირად ნახათ ჩუტებსა და შტრეტებში გამოწყობილ კარდავარ მოხიარულე რუს ჯარისკაცებს, რომლებიც დაკონსერვებულ პროდუქტებს არაბები ცვლიან. მათთან გაცვლა-გაძიველა გვაქვს განაღებული, პროდუქტს უმეტესად სასმელზე ცვლიან, რომელიც აფიცილობრე ჯარისკაცებს სახლიდან მოაქვთ. რუსმა ჯარისკაცებმა ვერ გაიგეს, რა პრისციებით ხდება როცაღა. ამას წინათ ერთ თუ ოფიცრს ვეკლარა, ვეხუთი წელი სატენ-ჭებების 40-ჯილდოტრანა ნეორდალურ ზონაში ვიდექით. ამ ხნის განმავლობაში ოჯახი არც ერთხელ არ ჰყუდა ნანახი. როცა წამდედა, შველი ერთი წლის იყოს. მას შემდეგ, ცნულ-შველი არაფერი იყოს. ამბობდა, ჩემი ცოლი უკვე გათხოვილიც იქნებოდა. ვეითხე, ვაგარის საშუალება არ გქონია-შეიქო? როგორ არა, მაგრამ სად წაფიდე, რუსეთში რომ დაბრუნდე, ოჯახს ამიწიოკებო.

— სწავლების დროს ვინ არის თქვენი სტრატეგიული მოწინააღმდეგე?

— ქართველები, ოღონდ უფრო სპეც-სამსახურები, რომლებიც აფხაზეთში ვითარების დასაზურად არიან შემოსული. მათი მზნანი აფხაზეთში ტურისტული ზონების ჩაშლაა. ბოლოს რამდენჯერმე იყო ქართული შეიარაღებული ძალებსთვის წინააღმდეგობის გაწევის კოორდინატი, სადაც ძირითადად ქვეითი არმიის „შემოტრევის ეფერეფიბით“ და თაღდაცვითი ბრბოლებს ვაწარმოებდნენ. სხვათა შორის, მაგრამ მე რომ დამხვდებოდა, ერთიველს არ ვესვრე. სასწული პროგრამაში ქართული მოწინააღმდეგეები რომ არის მზნანული, ეს უკვე დაკუმქნის ქართველებს ფსიქოლოგიური ბარიერი, სინამდვილეში ამის გაყეფება შეუძლებელია.

შეიარაღების პრობლემა არა გვაქვს, მაგრამ ტეცია-წაღის დეფიციტი ხშირად გვეკლია. გასულ ზაფხულში იბნო შემხმეხვევებიც ყოფილა, როცა წვრონიებზე გავდიოდით და რამდენიმე დღის შემდეგ სწულემა წყედობა. არ გვაქვს დროდონენ, მაგრამ მიზეზი სასწული

ტეციების უქონლობა იყო. პრეტენციონებს პოლიტიკური დატვირთვა ჰქონდა, ენგურის საზღვრისმხარე სოფლებთან ახლოს ტარდებოდა, სოფლებს ქართული მოსახლეობაზე ფსიქოლოგიური ზეწოლის მზნით. მეთაურობა სწულეების ხომ არ ჩაშლება, ჯარისკაცები უსაქურად ვერ ვიქნებოდით და საზრგებს ვიბრებთ, ან ე.წ. უსაფრთხოების ცხოვრებს ვაყვლებით.

— სწავლებებს ვინ გიტარებთ, რუსი სამხედროები?

— ძირითადად, რუსი ოფიცრები... ადრე, აფხაზეთის დამოუკიდებლობის აღდგენამდე, მხოლოდ ნაწილობრივ ერეულდრენ აფხაზური საჯარისო ნაწილებს ყოფით პრობლემებში, არც იმით ინტერესდებოდნენ, რომელი პროგრამის მიხედვით მოქმედებდნენ, ბოლო დროს ეს ძალიან გააქტიურდნენ. მეთაურობაში უმეტესობა რუსია, თვითონ კინებთ და მძღვობითა აქვთ რაც აფხაზეთს არ მოსწონთ. რუსების მიმარბვლებს აფხაზურ ჯარში ჰარიბების გაუშვობესება ამ მომენტია, ისეც შვე ჰურსა და წწიხობრას ვჭკობთ.

— რამდენადაც ვიცი, აფხაზმა და რუსმა ჯარისკაცებმა ბატონის ქართული სოფლების მოსახლეობას დიდი მატერიალური ზარალი მიაციყნეს.

— დიახ, არის შემხმეხვევა, როცა მზაურ ცხეხულებზე „წინაბრბობა“, სხვა გამოსავალი არა გვაქვს. ჯარისკაცები მჭებრები არიან, თუ სადმე საცბილო შენახილა. მასის ხელდასაც არ უშვებენ. ტრეში ვაშუებულ ნახიზზე სანადიროდ ხან მართლ ვაფიფობ, ხან მგობრეითან ერთად. ტრეში რამდენიმე ადგილას შენახული გვაქვს დანა, ჭება, მამებურები, საღმისი მჭეულის შემდეგ დანიშნულ ადგილას იტრბებთან, დიღის 6-ზე ისეც მჭეუბობზე ვართ მათ კამპანიაში რამდენჯერმე შეც მფხვლი... როცა ჯარისკაცის შენახილა, ცდილობს, გამოსავალი იპოვოს. ერთი კვირის სამიფე პროდუქტს სახლიდან ვერკეის მოიტანს.

— ალბათ, საკურორტო სეზონის დაწყების გამო აფხაზეთში განსაკუთრებულად უსაფრთხოების ზომებია მიღებული.

— თითქმის ყველა ხალხბრეაფლ ადგილს მკაცრად ვაკონტრელებთ, სულ ბოლოს რიწის პარკში ვაგამწწესეს. როგორც აფხაზებს, სასწულირ ნაწილის იქ ვაღას-ბროლა პარკის გენერალური დინეფტორის საიდ ტრეკლის მოთხოვნა იყო. ამ ტრეკრონიებზე წყენთან ერთად ფრედლიდურად ბატრეფობდნენ სისხლის სამართლის სამსპეროს თანამშრომლები.

დეკემბერში ვამებრე სამხედრო სამსახურს, იმდია, მზანად ვაყოლებ.

ლალე პაპბასპირი

თბილისში აგებული თვითმფრინავები

სერიული წარმოების პროცესში მხოლოდ საბჭოთა კავშირში 9 საავიაციო ქარხანამ 11560 სხვადასხვა მოდიფიკაციის მიგ-15 გამოუშვა

(გაგრძელება. დასწავის იხ. „არსენალი“ №13)

მიგ-15-ის წარმოება თბილისში 1953 წლის დასაწყისამდე გაგრძელდა და 225 თვითმფრინავის გამოშვებით დასრულდა. მიგ-15ბის-ის შემდეგ ქარხანა მიგ-17-ის წარმოებაზე გადავიდა, მაგრამ 1956 წლიდან თბილისში მიგ-15-ის ბაზაზე უპილოტო მფრინავი სამიზნის შექმნა დაიწყო და ამ ვარიანტში რუსურგასული მიგ-15-ების გადაკეთება ხდებოდა. სულ 1961 წლამდე 242 თვითმფრინავი გადაკეთდა.

1953 წელს თბილისში ახალი თვითმფრინავის, გამანადგურებელ მიგ-17-ის წარმოება დაიწყო. ის წინამორბედის გაუმჯობესებული ვარიანტი იყო და 2600 კვადრატულ მეტრზე მეტს მოკლავდა წყალბოთი გაუმჯობესებული საფრენისო მახასიათებლები ჰქონდა. თვითმფრინავი პირველად 1950 წლის 14 იანვარს აფრინდა, მაგრამ ტექნიკური პრობლემების გამო მის სერიულ წარმოებამდე მივიანას რამდენიმე წელი დასჭირდა. გეომეტრიული ზომების მიხედვით, მიგ-15-ისგან ის უმნიშვნელოდ განსხვავდებოდა, მაგრამ უკეთესი ჩქარონული მახასიათებლების წყალობით მფრინავები მას ანიჭებდნენ უპირატესობას. თბილისის საავიაციო ქარხანაში თვითმფრინავის 556 საბავსო ვარიანტი დამზადდა.

პარალელურად მის მოდერნიზაციაზე მიქოიანის საკონსტრუქტორო ბიურო მუშაობდა და 1952 წლისთვის შეიქმნა გზაგადამჭრელი ვარიანტი მიგ-17ПФ, რომელზეც სამიზნის უკეთ აღმოსაჩენად იზმურდ-ის ტიპის რადიოლოკაციური სადგური იყო დაკეზებული. მომდამშენის კლასის სამიზნის აღმოჩენა მას მაქსიმალურ 7კმ დისტანციაზე შეეძლო. რადიოლოკაციური სადგურის ორი ანტენიდან ერთი ინჟინრებმა თვითმფრინავის ფიუზელაჟის ცხვირა, პერემიძების ცენტრალურ ნაწილში, მეორე კი მის თვზე განათავსეს. 1955-56 წლებში თბილისში ამ ვარიანტის 280 თვითმფრინავი აშენდა, შემდგომ კიდევ 40 თვითმფრინავი მფრინავ რადიომარ-

თვად სამიზნეებად გადაკეთდა. მთლიანობაში, ყველა მოდიფიკაციის 11000-ზე მეტი მიგ-17 აშენდა, რომლებიც საბჭოთა კავშირის გარდა 40 ქვეყნის შეიარაღებაში იყო.

1957 წელს 31-ე საავიაციო ქარხანამ ახალი თობის გამანადგურებლის წარმოება დაიწყო. ეს თვითმფრინავი მიგ-21 იყო. მისი პირველი პროტოტიპი E-5 პერეში 1956 წელს აფრინდა და იმ პერიოდისთვის სრულიად განსხვავებული კონსტრუქციული შეთანწობის სქემა ჰქონდა. თხელპროფილიანი პატარა გაქანის სამკუთხა ფრთის გამოყენების წყალობით თვითმფრინავი მაქსიმალურ სიჩქარეზე ძალიან მაღელ გადადიოდა. თვითმფრინავის სიგრძე 13,46მ-ს, ფრთის

მი-17М-ის ტიპის უპილოტო მფრინავი სამიზნე

ხანდაზმულობის მიუხედავად, კომპლექსი Ty-16K-10 და მის შემადგენლობაში შემავალი ხომალდსანიანალმდეგო რაკეტა K-10 შეიარაღებულია მხოლოდ 1994 წელს მოხსნეს

გაქანი 7,15მ-ს, სიმაღლე კი 4,17მ-ს შეადგენდა. კონსტრუქტორებმა ეს თვითმფრინავი ძალზე მსუბუქი შექმნეს, - ცარიელის წონა სხვადასხვა მოდიფიკაციისთვის მხოლოდ 5000კგ-ის ფარგლებში ვარირებდა. მისი ფრენის მაქსიმალური სიჩქარე 2175კმ/სთ-ს, სწრაფადვლობა კი 13500მ/წთ-ს შეადგენდა. სასარტყლო დატვირთვის სახით თვითმფრინავს 1300კგ მიჰქონდა (დაწვრილებით МиГ-21-ის საბრძოლო გამოყენების შესახებ იხ. „არსენალი“ №12(41)).

E-5-ის საქარხნი გამოცდის დასრულების შემდეგ, 1957 წელს, თბილისში საბაზო ვარიანტში 7 თვითმფრინავი აშენდა. შემდგომი მოდიფიკაცია МиГ-21Ф, რომელიც ფორსაჟული ძრავით იყო აღჭურვილი, კიდევ 10 ერთეული დაშადა. მაგრამ რატომღაც თბილისში ერთადერთიანი მოდიფიკაციების წარმოება ვერ აჩვენა და სანაცვლად 1962 წლიდან 31-ე საავიაციო ქარხანამ გამანადგურებელ МиГ-21У-ს ორადგილიანი ვარიანტის წარმოება დაიწყო, რაც ოთხ წელიწადს გაგრძელდა და 1966 წელს 181 თვითმფრინავის გამოშვებით დასრულდა. იმავე წელს დაიწყო უფრო სრულყოფილი ვარიანტი МиГ-21УС-ის აგება, რომელიც 1971 წელს 347 თვითმფრინავის წარმოებით დასრულდა, ხოლო 1971 წლის მკორე ნახევრიდან ქარხანა МиГ-21-ის ყველაზე სრულყოფილი ორადგილიანი მოდიფიკაციის — МиГ-21ДМ-ის წარმოებას შეუდგა. ამ თვითმფრინავის მშენებლობა თბილისში 14 წელს გაგრძელდა და მხოლოდ 1985 წელს დასრულდა 1133 თვითმფრინავის გამოშვებით. ამგვარად თვითმფრინავის თბილისში 28 წლის განმავლობაში წარმოებდნენ.

МиГ-21-ის სერული წარმოების პარალელურად, 1958 წელს ქარხანა დაიწყო საკონსტრუქტორო ბიუროს შექმნის ლა-17-ის ტიპის მფრინავი უპილოტო სამიზნეების სერულ წარ-

მოებას შეუდგა. მასზე მუშაობა 1950 წელს დაიწყო და საფრენი აპარატის დანიშნულებიდან გამომდინარე, მაქსიმალურად იაფი ტექნოლოგიით მზადდებოდა. ძალური დანადგარის სახით აპარატზე, რომლის სიგრძეც 8,23-ს, ფრთის გაქანი კი 7,5მ-ს შეადგენს, პულსირებადი პერ-რეაქტიული ძრავა გამოიყენებოდა. ცარიელი ლა-17 1044კგ-ს იწონიდა, სასტარტო მასა კი 300კგ-ით მეტი იყო. აპარატის გამოცდა 1953 წლის მაისში დაიწყო და თვლადარეულად მას მოდიფიკაციებზე ბომბდამშენ Ty-4-თან უშუკებდნენ, რომლის ფრთებქვეშ ორი აპარატი თავსდებოდა. მას 8კმ სიმაღლიდან ავღებდნენ, რის შემდეგაც ის პიკირებით 6500-7000მ-ზე ჩადიდა და 800-850კმ/სთ-ის ტოლ სიჩქარეს ავითარებდა. თვითმფრინავი სამხელური პუნქტიდან რადიობრძანებით იმართებოდა.

თვლადარეულად ამ ტიპის აპარატებზე მხოლოდ გამანადგურებლების პილოტები ვარჯიშობდნენ, მაგრამ მალევე საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსების გათვლების საწერინოვად, მოდიფიკებული ლა-17 შეიქმნა. ძველი ძალური დანადგარის ნაცვლად მასზე МиГ-19-ის მცირეფრესურსიანი ძრავა დააყენეს, სიმაღლერის გაზრდის მიზნით კი ორი მფარსკეპიანი რაკეტული ამაჩქარებელი დაემატეს. ამიერიდან აპარატი სტარტს 100მ-იანი საზენიტო ქვეშების მოდიფიკაციებზე ლაუფტიდან იღებდა. სულ 1958-62 წლებში თბილისის საავიაციო ქარხანაში ორივე მოდიფიკაციის 886 ლა-17 ავიო.

მფრინავი სამიზნეების გარდა, ორადგილიან МиГ-21-ების ერთად, 60-იან წლებში თბილისის საავიაციო ქარხანაში სერულად ხომალდსანიანალმდეგო რაკეტებსაც უშუკებდნენ. 1955 წელს მიქოიანის საკონსტრუქტორო ბიუროს შეტყობინა ფროთსანი ხომალდსანიანალმდეგო რაკეტის შექმნა დაჯავალა, რომლის გამოყენებაც ამერიკული ავიაშიზიდების განადგურებისათვის იგეგმე-

ბოდა. ახალმა ნაკეთობამ სინსულტო K-10 (Комета-10) მიიღო და მისი პირველი ვეხმელობა 1957 წლის ოქტომბერში ავიო. გემის თანახმად, ახალი რაკეტის მატრეული ტუპოლევის საშუალო მოქმედების ბომბდამშენი Ty-16 უნდა ყოფილიყო, მაგრამ საამისოდ თვითმფრინავი გადაკეთებას საჭიროებდა. ფიუნელაჟის ცხერი ნაწილში, შტურმანის საშუალო ადგილას, რაკეტის დამამხენელი და სამიზნის ადომიშინი (დისტანცია 400კმ) რადიოლოკაციური სადგური განათავსეს. მოდიფიკაციებზე Ty-16K-10-ს მხოლოდ ერთი ასეთი რაკეტის წაღება შეუძლო და მას ფიუნელაჟის ქვეშ, ბომბნაკეტივებში, ნახევრად ჩაფლულს ათავსებდნენ. გამუბის წინ სპეციალურ საკედარზე დამატებული რაკეტა ქვევით ჩამოიღოდა და ფიუნელაჟისგან თავისუფლებოდა.

რაკეტის სიგრძე 9,75მ-ს, ფრთის გაქანი კი 4,13მ-ს შეადგენს. რაკეტა 4500კგ-ს იწონის, საიდანაც 1000კგ საბრძოლო ტონიზზე მოდის. ეს უკანასკნელი ორ ვარიანტად არსებობდა: მსხვერვად-ფუგასური, რომელიც 10000ტ წყალწყვის ხომალდის ჩამტრა შეუძლია, და ბირთვიული — სიმაღლური 350ტ. რაკეტის ფრენის მაქსიმალური სიჩქარე 2030კმ/სთ-ს შეადგენდა, გამოყენების სიმაღლე 5000-10000მ-ში, გამოყენების დისტანცია კი 185-2300კმ-ში ვარირებდა.

გამუბის შემდეგ რაკეტა 1000-1500მ-ის აბზლა ყუმბა, რის შემდეგაც მდემვი სიმაღლით მიფრინავს. სამიზნიდან 105კმ დისტანციანო რაკეტა 13-18-იან პიკირებაში გადადებდა და 2400მ-მდე აწევებოდა. ამ დროს კოუზე 3-8-მდე მკორებოდა და ფრენის სიმაღლე 800-1200მ-ს უტოვლებოდა. საამისოდ 15-20კმ-ში, მატრეულიდან გაეცემოდა ბრძანებით, რაკეტა ფრენის ავტონომიურ რეჟიმში გადადიოდა და უკვე თვითონ ემისხებოდა ხომალდს.

K-10C-ს (სერულიის ნიშნული) პირველი პარტია მოსკოვის №256-ე ქარხანამ გამოუშვა. შემდეგ წელს კი პირველი საცდელი გამოება შედგა და შეიღვეც მისი ინტენსიური გამოცდა დაიწყო. 1958 წლის 31 დეკემბრის დადგინდეს კი რაკეტა სერულ წარმოებაში თბილისის საავიაციო ქარხანაში ჩაუშვეს. ომ დროისთვის ის ძალზე გასაფლულებოდა ნაკეთობა იყო. აწიობდ რაკეტებს ხსნიდნენ ფრთებს, სპეციალურ კონტაინერში ათავსებდნენ და გამოყენებული დაცივით მხოლოდ დამამოხით გზავნიდნენ დანიშნულების ადგილს.

სერიული რაკეტების პირველი გამოცემა 1960 წლის ზაფხულში, კასპის ზღვაში, პორტ შევჩენკოსთან დაიწყო. სამხრულ ჩამოწერილი ტანკერი **Чкалов-01** აჰყვდათ.

სულ 60-იან წლებში თბილისში 1669 K-10მ გამოუმუშეს (რაკეტშიდ ვარიანტად 173 თვითმფრინავი დამზადდა). კომპლექსი **Ty-16K-10** შეიარაღებულად მხოლოდ 1994 წელს მოხსნეს.

70-იანი წლების ბოლოსთვის, სუხის საკონსტრუქტორო ბიურომ სერიულ წარმოებად ახალი მოიეროშე **Cy-25** მიიყვანა, მაგრამ იმ მომენტისთვის ქვეყანაში არსებული ყველა საავიაციო ქარხანა დაკვეთული იყო. თავისუფალი მხოლოდ თბილისის 31-ე საავიაციო ქარხანა გამოდგა, რომელშიც ორადგილიანი **МиГ-21**-ის წარმოება ხელ-ხელა მცირდებოდა. 1976 წელს მოსკოვში ახალი შეკვეთების შესავსებლად ქარხნის მამბინელი მთავარი ინჟინერი ვიკტორ ბიუჯაროვი ჩადის, რომელსაც თბილისში **Cy-25**-ის წარმოება შესთავაზეს. თავდაპირველად ბიუჯაროვმა უარი თქვა — ქარხნისთვის, რომელიც თავისი არსებობის განმავლობაში მხოლოდ გამანადგურებლებს უშუქებდა, ბევრამდელი მოიეროშის წარმოება უპერსპექტიფო საქმედ მიიჩნია, თუცა, ახალი თვითმფრინავის წარმოების დანერგვა უდიდესი გამოცდილების მიღებასაც ნიშნავდა. ორ კვირაში მოსკოვში ქარხნის მამბინელი დირექტორი იაკობ ხედელიანი ჩადის და **Cy-25**-ის ჩვენებას ითხოვს. მას მოეწონა მანქანა და დაპირდა, რომ რამდენიმე დღეში მთავარი ინჟინრის მოადგილე პანტიო თორდიას გამოეზავნა და მოსკოვში. თორდიას თვითმფრინავი იმდენად მოეწონა, რომ შეძლო მთავარი ინჟინრის დარწმუნება და 1976 წელს

თბილისის საავიაციო ქარხანას მოიეროშე **Cy-25**-ის სერიული წარმოებისთვის მომზადება და მისი ათვისება დაეკავა. არადა მოუღონებია სხვაგვარად რომ წარმართულიყო, შესაძლებელია მოიეროშე თბილისში კი არა, პოლონეთში, ქალაქ ქელცეში გამოემუშა 6 თვის შემდეგ ბიუჯაროვი პენსიაზე გვიდა და მისი ადგილი თორდიამ დაიკავა, ცოტა ხნის შემდეგ კი ქარხნის დირექტორი გახდა.

1979 წელს თბილისში პირველი ორი სერიული მანქანა **T-8-3** და **T-8-4** აიწყო. ერთი წლის შემდეგ კი მოიეროშის საბრძოლო შესაძლებლობების დასადგენად, საბჭოთა კავშირის თავდაცვის მინისტრ უსტინოვის გადაწყვეტილებით, ორ მანქანას (**T-8-1D** და **T-8-3**) ავღანეთში საბრძოლო მოქმედებებში უნდა მიეღო მონაწილეობა (ოპერაცია **Ромб**). ასე დაიწყო ამ მოიეროშის საბრძოლო ცხოვრება, რომელიც 14 სამხედრო კონფლიქტში მონაწილეობდა (მისი მაღალი საბრძოლო პოტენციალისა და სიცოცხლისუნარიანობის შესახებ „არსენალში“ არაერთხელ დაწერილა).

80-იანი წლების დასაწყისში **Cy-25**-ის ბაზაზე ტანკსაწინააღმდეგო მოდიფიკაცია **Cy-25T** შეიქმნა, რომელიც ორადგილიანი **Cy-25YB**-ს პლანერის ბაზაზე დაპროექტდა. თვითმფრინავის გამოცდილება ნიმუშების დამზადება თბილისში მცირე პარტიით გადწყდა (24 ცალი). საბჭოთა კავშირის დაშლამდე მხოლოდ 12 მანქანის აგება მოესწრო და ისინი რუსეთში გადაფრინდნენ. რამდენიმე წლით ადრე კი ქარხანამ მოიეროშის ორადგილიანი საბრძოლო-სასწავლო მოდიფიკაციის წარმოებაც ათავისა.

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ,

მთავარი შემკვეთის დაკარგვას მძიმე მოიეროშეების წარმოება მკვეთრად შემცირდა. 90-იანი წლების ბოლოს ქარხანამ ებრაულ კომპანია **Elbit**-თან ერთად თვითმფრინავის ავიონიკას მოდერნიზაცია ჩაუტარა. დასავლური ელექტრომონოპოლიების გამოყენებით მოდერნიზებულ მოიეროშე **Cy-25KM** „სკობაინის“ მასა 500 კგ-ით შემცირდა. 2001 წელს „სკობაინი“ საერკლამო კამპანიის ფარგლებში ლე-ბურჟეს ავიაშოუს სტუდიაში გადასწავლული ელექტრონული კომპლექსის წყალობით თვითმფრინავს მოქმედება დამთავრდა და როგორც მტკიცებობებშიც, ასევე დასავლური და საბჭოთა შეიარაღების გამოყენება შეუძლია.

სულ თბილისში 843 **Cy-25** აიწყო, საიდანაც 182-**Cy-25K**, 12 — **Cy-25T**, 13 — **Cy-25YB**, 50 — **Cy-25BM** (საპაერო სამხრნების მათუკცირებული თვითმფრინავი). წარმოების პიკი 1987 წელზე მოდის, როცა ქარხანამ წელიწადში 140 მანქანა გამოუმუშა.

Cy-25-ის წარმოების დაწყებამდე ქარხანამ ახლო მოქმედების ინერაქციული (სითბური) დამხრნების **P-60**-ის ტიპის „პაერო-პაერი“ კლასის რაკეტების წარმოებაც დაიწყო. რაკეტა ახლო სამანქნო ბრძოლისთვის იყო განკუთვნილი და ის შეიარაღებაში 1973 წელს მიიღეს. მისი სიგრძე 2,09მ-ს, წონა კი 43,5კგ-ს შეადგენს, საიდანაც 3,5კგ მხრერეგად-ფუგატსური ტიპის საბრძოლო ჯიბინზე მოდის. რაკეტის გამოყენება ამ ტიპის შეიარაღების მატარებელი ნებისმიერი სახის საფრენი აპარატინად შეიძლება და ის ახლო სამანქნო ბრძოლისთვისაა განკუთვნილი. 1985 წლამდე ქარხანამ 30000-ზე მეტი **P-60** დაამზადა.

სერიული წარმოების 28 წლის განმავლობაში თბილისში 17 ერთ - და 1661 ორადგილიანი **МиГ-21** აიგო

გამოცდილი ნიმუში საფრანგულმა ლე-ბურჟეს ავიასალონზეც კი წარადგინეს. თუმცა იმდროინდელმა ეკონომიკურმა პირობებმა მაინც იძოქმედა პროექტზე. ამას თვითმფრინავის კატასტროფებიც დაემატა, რომელთა დროსაც ორი მფრინავი-გამოცდილი დაიღუპა და 1998 წელს თბილისის საავიაციო ქარხანაში **ЯК-58**-ზე მუშაობა შეჩერდა.

სამოქალაქო პროდუქციის ათეისებაში ქარხანას ახალი შანსი 2000 წელს მიეცა, როდესაც ერთ-ერთ ამერიკულ კომპანიასთან დადებული ხელშეკრულების თანახმად, კომპოზიციური მასალებისგან შესრულებული მსუბუქი ბიზნესკლასის თვითმფრინავის წარ-

70-იანი წლების დასაწყისში მეოთხე თაობის პერსპექტიული გამანადგურებლების ახლო ბრძოლისთვის რაკეტის შექმნა გადაწყვიტა. **P-73**-ის სიგრძე 2,9-ს, წონა კი 105 კგ-ს შეადგენს, საიდანაც 8 კგ საბრძოლო ქიმიკატი შედის. მისი გამოყენება ყველა იმ საფრენ აპარატს შეუძლია, რომელიც **P-60**-ს იყენებს. სხვათა შორის, არაა გამორიცხული, რომ ის **P-73**, რომლითაც რუსულმა **МиГ-29**-მ ქართული უპილოტო საფრენი აპარატი გალის რაიონის თავზე ჩამოადგო, იმ 6000 რაკეტადან ერთ-ერთი ყოფილიყო, რომელიც თბილისში აისრო.

ალბათ, ძალზე ცოტაა თუ იცის, რომ თბილისის საავიაციო ქარხანაში საბჭოთა მრავალჯერადი გამოყენების ორბიტულ ხომალდ **Буран**-ის დეტალებიც დამზადდა.

80-იანი წლების ბოლოს, ქარხანამ

თბილისის საავიაციო ქარხანაში გამოშვებული პირველი Cy-25VB კვლევა მწვობრშია

იაკოვლევსის საკონსტრუქტორ ბუროს შექმნილ მსუბუქ ექსპლადგლიან ადმინისტრაციულ თვითმფრინავ **ЯК-58**-ზე დაიწყო მუშაობა. საბჭოთა კავშირის დაშლისა და იმ პერიოდში საქართველოში არსებული მძიმე ვითარების მიუხედავად, მუშაობა არ შეჩერებულა და 1993 წელს თვითმფრინავი პირველად აფრინდა პაერში. თვითმფრინავის ერთ-ერთი

მოების სრული უფლება და მისი ორგანიზებისთვის საჭირო ყველა ატრობუტი შეძინა. თბილისში უკვე გამოადგენი დაშლილი თვითმფრინავის ასაწყობად საჭირო ორი სრული კომპლექტი (მათ შორის ძრავებიც), თვითმფრინავის დეტალების გამოსაწყობებლად საჭირო ლუკვები და საამწვობო სამარჯვები ჩამოიტანეს. თვითმფრინავს **TAM JET** დაარქვეს.

სწორედ „თამ“-ის (თბილევამშენი) კონსტრუქტორებმა დააპროექტეს აშშ-ში 7-8 კაცზე გათვლილი კომპოზიციური მასალებისგან შესრულებული ბიზნესკლასის თვითმფრინავი **Elite**. 2008 წლის ზაფხულში ქალაქ ბენდიდან აფრინული **Elite** ატლანტის ოკეანის გადმოფრინითა და შვიდი შუალედური დაჯდომით (უშოკლესი მანძილით თბილისიდან ბენდამდე 10400 კმ-ია), 16 ოვინის თბილისის საერთაშორისო აეროპორტში დაეშვა (დაწვერილებით **TAM JET**-სა და **Elite**-ს შესახებ იხ. „არსენალი“ №7(76)).

სულ არსებობის 68 წლის განმავლობაში თბილისის საავიაციო ქარხანამ 23 სხვადასხვა ტიპისა და მოდიფიკაციის 8650 თვითმფრინავზე მუქტი გამოუშვა. იმედია, რომ ეს ციფრი მუდამ მზარდი იქნება.

თეიმურ აულუზაშვილი

ფრეკვი დააყენა, რომელსაც მისივე სინქრონიზატორის წყალობით ხაზის სიბრტყეში შექმლო სროლა. სილენიუს გამოგონებამ გამოცდა ვერ გაიარა, ძრავას მუშაობის განსაზღვრულ რეჟიმებზე ტყვიები ხრახნს ხერხდა.

პირველი მსოფლიო ომის წინ მძი-ნაღმდევ ქვეყნების საავიაციო პარკი დაახლოებით შემდეგი რაოდენობის თვითმფრინავებს ითვლიდა: გერმანია — 258, საფრანგეთი — 156, ინგლისი — 50, რუსეთი — 263, მაგრამ მათი მეთითხედი შეუიარაღებელი იყო. Lewis-ის ტყვიამფრეკვი პოპულარული მხოლოდ ომის დაწყებიდან რამდენიმე თვეში გახ-და, ომამდე კი ბევრი სახელო მას სკეპ-ტიკურად უყურებდა და ბრძოლაში არაკონომიურ ცეცხლსასროლ საშუ-ალებად მიიჩნედა. მანამდე კი მფრინ-ავები საბრძოლო გაფრენებში რეკლუ-ერებით პისტოლეტებითა და შაშხ-ანებით დაფრინავდნენ. პირველი მსოფ-ლიო ომის დასაწყისში, სადაზვერვო დავალების შესრულებისას, მძინაღმ-დევების აეროლანების მფრინავები ხშირად ღამის დუღს მართავდნენ და ერთმანეთს პისტოლეტებს ან შაშხანებს ესროდნენ. როგორც წესი, ეს უშედეგოდ მთავრდებოდა. იმდროინდელი თვითმ-ფრინავების ქსიცილის შეშინაკური ათო-ბით ტყვიის მოხვედრას უძლებდა. მთა-ვარი პრიორიტეტებისთვის — ძრავა-სათვის და მფრინავისთვის მორტყმა კი არც ისე ადვილი იყო. უფრო შედეგი-ანი იყო გერმანელი და ფრანგი პი-ლოტების საკაერო დუღი, რომელიც უმეტესად ამ უკანასკნელთა გამარჯვ-ებით მთავრდებოდა, რადგან ფრანგი პი-

ლოტები ამერიკული „ეინფსტერის“ სისტემის შაშხანებით იყვნენ შეიარ-აღებული, გერმანელები კი მხოლოდ „მაუხერის“ ტიპის პისტოლეტებით.

1915 წელს ვითარება რადიკალურად შეიცვალა. მსუბუქმა ტყვიამფრეკვებ-მა ნელ-ნელა დაიწვეს თვითმფრინავე-ბზე დამკვიდრება. ფრანგებმა თვითნი თვითმფრინავებს „შოშის“ სისტემის ხე-ლის ტყვიამფრეკვი მორავეს, რომელ-საც უმეტესწილად ქვეითები იყენებდ-ნენ. თითქმის იმავე პერიოდში ინგლის-სა და რუსეთში თვითმფრინავები Lewis-ებით შეიარაღეს.

მაღა ჭამაში მოდის და თვითმფრ-ინავებზე ტყვიამფრეკვების დაყ-ენებასთან ერთად, ინჟინრებმა თვლი ქვემესაც დაადგეს, რომელიც გაც-ილებით ეფექტიანი იყო. ფრანგებმა რამდენიმე თვითმფრინავზე საცდელად ამერიკული წარმოების 37მ-იანი ქვე-მეტი დააყენეს. მათი წინა 300კგ-ს აღწევდა და სროლისას წარმოქმნილი ძლიერი უკუცემის გამო თვითმფრინავი კარგად მართვადობას და აეროლანი რამდენჯერმე პაერმვე დაიშალა. აუ-იპტობრებმა ძალზე მცირე უკუცემის ძა-ლის მქონე ქვემეტიების ძებნა დაიწყეს. აშშ-ში ასეთი ქვემეტი ინჟინრმა დევის-მა შექმნა, საფრანგეთში კი 45მ-იანი გლუვკუღლიანი ქვემეტი გააკეთეს, რომელიც კარტუქს ისროდა.

ამ საქმეში უფრო რუსებმა ისახე-ლის თავი, — სიკორსკის ბომბდამშენ ილყა მურმეშ-ზე 76მ-იანი ქვემეტი დააყენეს, რომელსაც სროლისას უკუ-ცემა არ გააჩნდა. მისი ლიკვიდაცია ფუჭი ჭურვის გასროლით ხდებოდა,

რომელიც ძირითად ჭურვისგან სახრის-ისპირი მხარეს მიფრინავდა.

საქმეებში შეიარაღების მაღალ-ეფექტიანობა მალე დადასტურდა, მა-გრამ სფრენის აპარატების არასაკმა-რისი სიმტკიცის გამო მისი გამოყენება ნაადრევი იყო.

სილენიუს ვარდა, სინქრონიზა-ტორის გამოყენებით ხრახნის სიბრტყე-ში სროლის ათვიება ხსებმაც ცცადეს. ამ ტექნიკური ინოვაციის პრინციპი, რომელსაც მვეტრასაც უწოდებენ, მუშტა მექანიზმის მუშაობაზე დამ-ყარებული. ტყვიამფრეკვესა და ძრავას ლილვს შორის, რომელზეც მილისის საშუალებით ხრახნი მავრდება, მუშტა მექანიზმა ჩაყენებული. სახსლეტის გამოკვრისას მექანიზმის წყალობით ტყვიამფრეკვი მხოლოდ შაშხის ისვრის, როდესაც სროლის ხაზზე ხრახნის ნინბეტი არ არის.

1914 წლის ნოემბერში ფრანგული ფრმა „მორანის“ ცნობილმა მფრინავ-გამომცდელმა როლან გაროსმა ერთად-გილიან მონაპლანზე საკუთარი კონ-სტრუქციის სინქრონიზატორი დააყენა. ეს ის როლან გაროსია, რომლის სახ-ელსაც მსოფლიოში ერთ-ერთი პრესტი-ფული საფრანგეთის და საზოგადოლო ტურნირი ატარებს. თუმცა იმის გამო, რომ გაროსის გამოგონება სრულიყოას საჭიროდესა და ზოგჯერ ტყვიები მანც ხედებოდა ხრახნს, გაროსმა ხრახნის ნინბეტი, ექ, სადაც ისინი უძრავი ტყვი-ამფრეკვის სროლის ხაზს ეკეთდნენ, სამწახნაგაიანი თხელფურცლები ფოლადის პრინზმა დამაგრა. პრინზის წახნაგები ან წიბოები მოხვედრილ

სინქრონიზატორის გამოგონებამდე, ხრახნის ბრუნვის სიბრტყისთვის ტყვიების ასარიდებლად, ტყვიამფრეკვიებს, როგორც წესი, ბომბლანების ზედი ფრთაზე, თაბაკის საშუალებით ამბარებდნენ. ფოტოზე ფრანგული Niuport 17-23 Scout-ი

საზღვაო ძალები
საზღვაო ფლოტი

არსენალი

Montcalm

ახალციხე-არტანის სამხედრო ოპერაცია

არტანის 1919 წლის 20 აპრილის დილა. ბრიძოლა-გადახდილი საქართველოს არმიის ნაწილები ქალაქს ნელ-ნელა უახლოვდებიან. ქართული ჯარების მოწინავე კოლონას, რომელსაც გენერალი დავით ართმელაძე მეთაურობს, წინ ჯავშნიანი ავტომობილი მიუძღვის. სულ ცოცხე და, გამორჩნდა მტკვრის ნაპირზე, ტაფობში გაშენებული არტანისი. ჯარი ორიოდ წუთით ჩერდება და შემდეგ ქალაქში მტკიცე მხედრული ნაბიჯით შედის. დღეიდან არტანის მხარეს უკვე საქართველოს ხელისუფლება აკონტროლებს...

***

საქართველოს შეიარაღებული ძალების ისტორიაში მკვლევრებს მრავალი მოვლენა ჯერ კიდევ არ გაუშუქებიათ სავანადღვრე და შეიძლება ითქვას, ერთგვარ თეთრ შუქტად მიიჩნევა. ერთ-ერთ ასეთს მიეუთვნება 90 წლის წინ, 1919 წლის გაზაფხულზე, ქართული არმიისა და გვარდიის მიერ ჩატარებული ახალციხე-არტანის სამხედრო ოპერაცია, რომელიც იმ დროისათვის ჩვენი ქვეყნის სამხედრო წარმატების უდავო ფაქტს წარმოადგენს. ყველაფერი კი ასე დაიწყო.

გიორგი კვინიტაძე და ქაჭუფა ჩილოვაშვილი

„ყარსის რესპუბლიკის“ ტერიტორიული პრეტენზიები

პირველ მსოფლიო ომში ოსმალეთის (თურქეთის) დამარცხების შემდეგ, 1918 წლის 30 ოქტომბერს მუდროსში ანტანტის წარმომადგენლებთან ხელმოწერილი შითანხმებისამებრ, სულთანმა მეჰმედ მეექვსე იძულებული გახდა, თავი ჯარები სამხრეთ კავკასიიდან (დასავლეთი ტერიტორიებიდან — ბათუმისა და ვარსის ოლქებიდან, ახალციხისა და ახალქალაქის მაზრებიდან) გაეყვანა. თუმცა, სანამ თურქები გაეიდონ, საქართველოს სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში: ბათუმში, ართვინში, არტანისში (არდაკანში) და ცხადია, ვარსის ოლქშიც უამრავი მხარდამჭერი და აჯანყებულნი არ უნდა დაეფიქსირა, რომ ზემოქანთივლილი მხარეების მოსახლეობის უმეტესი ნაწილი მუსლიმანი იყო და მიუხედავად მათი ქართული წარმომავლობისა, საკმაოდ მნიშვნელოვანი ნაწილი — განსაკუთრებით მსხვილი მინათმფლობელები და ბეგები — მხარს ოსმალეთს უჭერდნენ. სწორედ მათი ინიციატივით 1918 წლის 1-ელ დეკემბერს ვარსში გამართულ ადგილობრივი პროთურქული ეროვნულ საბჭოს სხდომაზე ე.წ. სამხრეთ-დასავლეთ კავკასიის დემოკრატიული რესპუბლიკა („ყარსის შთაერობა“) გამოცხადდა, რომლის ტერიტორიებამ ვარსისა და ბათუმის ოლქები (ართვინ-არტანისთურთ), ერევნის გუბერნიის ნაწილი, თბილისის გუბერნიის ახალ-

ციხისა და ახალქალაქის მაზრები დადგინდა. თუმც, ეს დადგინება ქალაქზე დარჩა და „შთაერობის“ უფლებამოსილება მხოლოდ საკუთრივ ვარსის ოლქით შემოიფარგლებოდა.

ოსმალე ჯარისკაცების ნაცვლად სულ მალე ვარსში ინგლისური და ფრანგული სამხედრო ნაწილები შევიდნენ, რომლებიც ადგილობრივ „ხელისუფლებას“ თვალაპირველად საკმაოდ ლიბერალურად ექცეოდნენ. ეს იმით იყო გამოწვეული, რომ ანტანტის წარმომადგენლები ვარსის მთავრობაში მხარის მტრ-ნაკლებად გამონტროლებულსა და წესრიგის დამცველს ხედავდნენ. ანტანტის გენერალთაგან, ვარსში დაინიშნა ინგლისელი გენერალ-ლეიტენანტი, გენერალი ჯეიმს დუგლისი, რომლის უფლებამოსილება ნაწილობრივ ახ-

ალქალაქისა და ახალციხის მაზრებზეც ვრცელდებოდა.

ამ დროისათვის სამცხე-ჯავახეთშიც (ახალციხე-ახალქალაქში) როელი ვითარება შეიქმნა. პროთურქულ ელიტას სათავეში ჩაუდგა გამაჰმადანეზულ ჯაყელთა შიამოძავალი, მესხეთის მუსლიმანთა პოლიტიკური და სამხედრო ლიდერი ოსმან სერვერ-ბეგ ათაბაგი (სერვერ-ბეი ათაბეგო-ქვაბლიანსკი. იგი ფრიად განათლებული პიროვნება იყო, გერმანიაში სწავლენიას, ხოლო რუსეთში იურისპრუდენციას დაეუფლდა). 1918 წლის დეკემბერში ოსმან სერვერ-ბეგმა მესხეთის მუსლიმანთა

ეროვნული საბჭო ჩამოაყალიბა და სათავეში ჩაუდგა პანთურქისტულ სეპარატისტულ მოძრაობას, რომელიც მიზნად ისახავდა მესხეთის საქართველოვან ჩამოშორებას და „ყარსის რუსულიკავში“ გაერთიანებას. საინტერესოა სერვერ-ბეგის მიერ შექმნილი ახალციხის მთავრობის (კომისარიატის) შემადგენლობა: კომისარიატის თავმჯდომარე სერვერ-ბეგი; მისი თანაშემწე და შინაგან საქმეთა კომისარი ტომაშვილი (დღით ქართული); მთავარი მოსამართლე ჭრომაშვილი; ფილანანოვი (ფაქლანდანიშვილი); ფინანსთა მინისტრი მაჭუბაძე; სურსათის მინისტრი კარტალოვი; ჯანმრთელობის მინისტრი რიჟოვი; აქციების მინისტრი რუენი; ქალაქის კომუნალური ახმეტაძე; ქალაქის დაცვის უფროსი ტერ-არუთიანივი...

ოსმან სერვერ-ბეგმა არ ეკარა მუსლიმანებსა და ქრისტიანებს შორის აშკარად მისგანვე წაქეზებული სისხლიანი შეტაკებები და ახალციხეში შესულ ქართული ჯარების მიერეიცხიზიან განხიზნის ბრძოლა გაუძლია. იგი ეცხვალა ძალითა და იარაღით დიდ დაზარალებას ყარსიდან იღებდა (ამ ქალაქში რუსეთის კავკასიის არმიამ 1917 წელს უკან დახევისას დიდძალი იარაღი დატოვა, რომელსაც შემდეგ თურქები დაეპატრონენ). საქართველოს ხუცისუფლება იძულებული გახდა, ახალციხე საოცრად პროთურქო სეპარატისტები-სათვის დაეთმო. უკანდახეული ქართული ჯარისა და გვარდიის წაწლებმა ბორჯომის მისადგომებთან გამაგრდნენ.

ახალციხის ფრონტი

1919 წლის ოქტომბრის შუა რიცხვებში ახალციხის ფრონტის შტაბის უფროსად, მოგვიანებით კი აქ თავმოყრილი ჯარების სარდალად და გენერალ-გუბერნატორად გენერალ-მაიორი გიორგი კვინიტაძე დაინიშნა. მას პირველ მსოფლიო ომში, კავკასიის ფრონტზე დიდი საბრძოლო გამოცდილება ჰქონდა მძღებელი და იმ დროისათვის საქართველოში ერთ-ერთ ნიჭიერ სამხედრო სტრატეგად ითვლებოდა. რა სამხედრო ძალებს ჰყოფდა ახალციხის ფრონტის სარდალს?

რეგულარული საარმიო წაწლები: 4000 ჯარისკაცი (სამშტატო შეიარაღებით); სახალხო გვარდიის წაწლები — 3200 გვარდიელი (სამშტატო შეიარაღებით);

არტილერია — 16 სათმო ზარბაზანი;

მიმეჭ ტექნიკა — 5 ავტომანია ავტომობილი;

ავიაცია — 2 თვითმფრინავი (ავიდაზხვერვისათვის);

ზურგის უზრუნველყოფის ქვედანაყოფები (კავშირგაბმულობისა და საინჟინრო ოცეულები).

რა თქმა უნდა, პირველი მსოფლიო ომის ფრონტებზე მოქმედი არმიების რაციზიზიზიზიან შედარებით საქართველოს შეიარაღებული ძალების შემოქმედებით წაწლები და მათი შეიარაღება საკმაოდ სუსტი და ერთობ მცირერიცხოვანი იყო. მაგრამ კოლოკალი სამხედრო თეატრის სიტუაციისა და მოწინააღმდეგის ძალების გათავისუფლების, ქართული სამხედრო დაჯგუფება საკმაოდ ანგარიშგასწავლი ძალა იყო. თუ ვთვითვალისწინებთ იმასაც, რომ ქართულმა არმიამ და გვარდიამ მნიშვნელოვანი ზარალი განიცადა სოჭის ფრონტზე „თორი“ რუსეთის (ანტონ დუნიკინის) თავდასხმის გამო, კიდევ უფრო მეტადა დასაფასებელი საქართველოს მთავრობის ძალისხმევა ახალციხის ფრონტზე დამრტყმელი ძალების თავმოყრისათვის. თუმცა, გენერალ გიორგი კვინიტაძის არაერთგზის მოთხოვნის მიუხედავად, საქართველოს სამხედრო სამინისტრომ ვერ მოახერხა ფრონტის კავალერიით (ცხენოსანი საარმიო ქვედანაყოფებით) უზრუნველყოფა, რამაც დიდი დასვა სამხედრო მოქმედების უფრო მაღალ დონეზე წარმატებას.

ახალციხის ფრონტს საქართველოსათვის სტრატეგიული მნიშვნელობა ჰქონდა. თუ ინიციატივა მტრის ხელში გადავიდოდა, გამოირტყული არ იყო, სერვერ-ბეგის ისლამურ არმიას ბორჯომი დაეკავებინა და მერე ხაშურთან ქვეყნის მთავარ სტრანსპორტო არტერიას: საქართველოს რკინიგზას, თბილისი-ქუთაისის ზატრეკივლისა და ბაქო-ბათუმის ნავიობსადენს გადაჭრი-

და. ასე რომ, ამ გათრეკებულ ქართველთა შთამომავლის მოქმედება მთელი საქართველოსათვის დაზღუდული იქნებოდა. ამიტომაც საქართველოს სამხრეთ-დასავლეთი წაწლები შექმნილი მდიდარობა სწრაფ და რადიკალურ მოქმედებას მოითხოვდა.

შეტევა ახალციხის მიმართულებით

ქართული შეიარაღებული წაწლები განლაგება შეტევის წინ ასეთი იყო: სახალხო გვარდიის წაწლები (გენერალ-მაიორ ზურგაძე ახმეტაძის მეთაურობით) მტკვრის მარცხენა ნაპირზე, ბორჯომ-ახალციხის ზატრეკივლის გასწვრივ, სლუხის ციხესთან ახლოს, რეგულარული არმიის წაწლები კი (გენერალ დავით არმიძლის მეთაურობით) — მდინარის მარჯვენა, მთიანი რელიეფის მქონე ადგილებზე განლაგდნენ.

5 მარტს დილით აწყურზე შეტევა დაიწყო. ეროსაითიანი საარტილერიო მომზადებას და ცხარე ბრძოლის შემდეგ სერვერ-ბეგის „ისლამური არმიის“ ქვედანაყოფებმა პირი იბრუნეს და უკან, ახალციხისაკენ დაიხიეს. როგორც გენერალი გიორგი კვინიტაძე იხსენებს თავის ცნობაში წიგნში „ჩემი მოგონებები საქართველოს დამოუკიდებლობის წლებში“, ამ ბრძოლაში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა ამ ფაქტორმა, რომ ქართული ჯარები ბევრად სჭარბობდნენ მტერს. ქართველებს ხელში ჩაუკარდა საკმაოდ დიდი ალაფი, გარდა ამისა, ტვედვ აიყვანეს 20-მდე მტრის ჯარისკაცი და ერთი ოფიცერი.

როგორც ავიდაზხვერვით გაირკვა, სერვერ-ბეგის ახალციხურ ჯარისონის არტაიანიდან მამული ძალა და შეიარ-

თმის გვარდნილობის კომისია

თმის გვარდნილობის მენეჯმენტის საინჟინერო-საოპერაციო ცენტრი - ISHRS - VIBRO

მრავალფუნქციანი გავრცელებული ტრენინგის გარანტირებული უზრუნველყოფის პროგრამის განხორციელების მიზნით

თმის გვარდნილობის კომისიის მიერ

თმის გვარდნილობის ტრენინგების 2-3 საათიანი უზრუნველყოფა

გარდნილობის მენეჯმენტის პროგრამის განხორციელების მიზნით

თმის გვარდნილობის კომისიის მიერ

მისამართი: ძ. თბილისი, ტაშაძის ქ. № 27 ტელ.: 25-37-39; 37-50-89

www.talizi.ge www.talizi.net www.talizi.com

საქართველო
საგარეო ურთიერთობების
მინისტროს
საინფორმაციო
სამსახური

ალბა (ქვემოქუთაისი და ტყვიამფრეკვეები) მოხლიდა, ამიტომ 6 მარტს ქართულმა სამხედრო დაჯგუფებამ ახალციხისკენ შეტევა ელვისებურად გააგრძელა და 7 მარტს დილით ქალაქი ახალციხე, შეიძლება ითქვას, უბრძოლველად დაიკავა. „ისლამური არმიის“ ნაწილები და თვითონ სერვერ-ბეგი არტანისაკენ გაიქცნენ. გიორგი კვინიტაძე წერს, კავალერია რომ მყოფიდა, სერვერ-ბეგი და სხვა სამშობლოს მტრები — გათურქებული ქართველები ახალციხიდან ვერ გამასწრებდნენ.

ქართული ჯარების სარდალს ახალციხის მოსახლეობა, მათ შორის მუსლიმანი ქართველების დიდი ნაწილიც, სიხარულით შეხვდა. იმავე დღესვე გადაწვდა ადგილობრივი ხელისუფლების დროებითი ორგანოების ჩამოყალიბებისა და ქალაქის სამხედრო გარნიზონის დისლოცირებასთან დაკავშირებული საკითხები.

გიორგი კვინიტაძემ ოფიცრების თათბირიც ჩაატარა და საომარ მოქმედებებზე ისაუბრა. მან ვურადღება გაამახვილა და დადებითად შეაფასა საინჟინრო ოცეულის მოქმედება (შტაბს-კაპიტან მარინაშვილის მეთაურობით) როგორც მტრის მიერ აფეთქებული ხიდების აღდგენის, ასევე განაღმვის საქმეში.

ახალციხის გათავისუფლებას ძალზე დიდი პოლიტიკური და სამხედრო მნიშვნელობა ჰქონდა: ჯერ ერთი, ქართულმა არმიის წარმატებულმა მოქმედებამ (თუნდაც ლოკალური მასშტაბით) საქონის რეაიონის მოსახლეობას საქართველოს ხელისუფლების წინააღმდეგობაში; მეორე — თავის მხრივ, ხელისუფლებამ პოლიტიკური დივიდენდები მოიპოვა: ნოე ფორდანიას მთავრობას შეუძლო განცხადებისა, რომ ხელისუფლებამ ყველაფერი გააკეთა გამარჯვებისათვის. გარდა ამისა, ახალციხის დაბრუნება ქართულ საზოგადოებას სოჭის ოლქის დაკარგვით მიღებული ტრავმა შეტ-ნაკლებად მოუხუშა.

ახალციხის გათავისუფლების შემდეგ საქართველოს შეიარაღებული ძალების ნაწილებმა ქალაქის ახლომხედრო სოფლები (ქვემო ფოცხივის ზონაში) თურქული ორენტიციის მქონე შეიარაღებული მუსლიმანებისაგან ორიოდ დღის განმავლობაში გაწმინდეს. თვით ახალციხის მოსახლეობამ გარნიზონის უფროსის, გენერალ რატიშვილის ბრძანებით, ცეცხლსასროლი იარაღის ჩაბარებულ დაიწყო. ჩაბარდა თითქმის ოთხი ათასამდე შაშახა. გარდა ამისა, ქართველ და სომეხ მოსახლეობას ნაწილობრივ დაუბრუნდა ოსმა-

ლოებისაგან გატაცებული ქონება. დახმარება აღმოუჩინეს ლტოლვილებსაც. ახალციხიდან ჯარის ნაწილები გაიგზავნა ასპინძასა და ახალქალაქშიც, რომელიც ქართველმა მებრძოლებმა 21 მარტს დაიკავეს. აღდგა მაზრის ადმინისტრაცია, კომუნიკაციები, სატელეფონო კავშირი ახალციხესა და თბილისთან. მეორე დღეს იქ ავტომობილით ჩავიდა გენერალი კვინიტაძე და პოზიციები შეამოწმა.

უნდა ითქვას, რომ ახალციხის ფრონტზე გამარჯვება კინაღამ დაწვრილა საქართველოს გვარდის ნაწილების უკან გაწვევამ და მოგვიანებით თბილისში, მმართველ სოციალ-დემოკრატიულ პარტიაში დაწვევებულმა ინტრიგებმა. როგორც ირკვევა, გვარდიის მიუხედავად გენერალ კვინიტაძეს პარტიის ხელმძღვანელობასთან (ნოე ფორდანიასთან) უნივლი, თითქოსდა გენერალ დათოევიძელად მოქმედებდა, გვარდიის სარდლობას არაფერს ეკითხებოდა და ახალციხის გარნიზონის უფროსად კონტრაგენერალ გენერალი რატიშვილი დანიშნა. საქონის საქართველოს დამუშენებელი კრების (პარლამენტის) სხდომაზე განიხილეს და მომხსენებლებმა კვინიტაძის დაბრუნებამა მოითხოვეს (ცნო-

ბისათვის: პარტიული პრინციპით შექმნილი სახალხო გვარდიის ხელმძღვანელები გარკვეულწილად წინააღმდეგობრივ საქართველოს რევოლუციური არმიის მშენებლობას და ზნორად ცდილობდნენ არმიის სარდლობის კომპრომეტირების სხვადასხვა საჩივრით. ყოველივე ეს ერთიანი შეიარაღებული ძალების ჩამოყალიბებას აფერხებდა).

ვითარების გაცნობის მიზნით თბილისთან ახალციხეში სპეციალური კომისია გაიგზავნა დეპუტატ გიზო ანჯაფარიძის ხელმძღვანელობით. მიუხედავად იმისა, რომ იგი სოციალ-დემოკრატი იყო და შეუძლო მხარი მომხრე-ინტრიგანებისათვის დაეკვირა, გიზო ანჯაფარიძე ფრონტზე არსებული მდგომარეობითა და ქართული არმიის სამხედრო მომზადებით კმაყოფილი დარჩა.

წინ, არტანისაკენ!

გენერალმა გიორგი კვინიტაძემ კარგად იცოდა, რომ ახალციხეს მთავარი საფრთხე კვლავ არადაპინდან და ყარსიდან ემუქრებოდა. ამიტომაც გადაწყვიტა ჯარების გადაადგილება არტანისა მიმართულებით, ზემო ფოცხივის ზონაში. ამ ფაქტმა ერთგვარი პოლიტიკურ-დიაპლომატიური

არტანის ციხე

ვენელოვნად შემცირდა როგორც დაქორციელება და აუადგილოვი ჯარისკაცების, ასევე გერარდის ნაწილების თბილისში დაბრუნების გამოც. გიორგი კვინიტაძეს მხოლოდ 3 ათასი ჯარისკაცი გადაეცა. ისე ჩანდა, რომ არტანის ოქერაცია რეგულარული ჯარის მხრებზე გადავიდა. კიდევ კარგი, კვალერის შესება მანც მოხერხდა.

ვეელაზე რთული საველე პირობები პირველი მიმართულებით იყო, რომელიც ხანირის უღელტეხილზე გადიოდა. არტანამდე დაახლოებით 80-100 კილომეტრი უნდა მივლილიყ, მაგრამ გზა ხოვ ადვილი და მარტუული და გაუკული იყო, განსაკუთრებით თოვლიან უღელტეხილზე. ამიტომაც გადაწყვიტა, რომ ჯარების სურსათი და ტყვია-წამლი მიმარაკება, ძირითადად, ახალქალაქიდან, შევარებით კარგა გზატყვით, სატვირთო ავტომობილებით მიმხდარიყო.

ახალციხე-არტანის მიმართულებით მოქცეულ სამხედრო ნაწილებს მუდარად გენერალი დავით არბოშიძე დაინიშნა, ხოლო ახალქალაქ-არტანის მიმართულებით — გენერალი დავით სუმაიაშვილი. ხანირის უღელტეხილისაკენ მიმავალ ჯარს უზრმახეს, თან 10 დღის საძოვირ სავეები წადილი.

არტანის ოქერაქცია 14 აპრილს დაიწყო. ქართული ჯარმა დიდი გამძლეობა გამოიჩინა: მხედრო ვერ შეპარე ვერც უკანობიან და ვერც თოვლიანმა ხანირის უღელტეხილში. 18 აპრილს ორული მიმართულების ნაწილები გაერთიანდნენ, ხოლო 19 აპრილს არტანის მისადგომებთან დაბანაკებულ მტერს პირველი გამანადგურებელი დარტყმა მიეყვინა. ცხარე ბრძოლის შემდეგ ქალაქი არტანის საქართველოს შევარადებულმა ძალებმა დაიკავე.

არტანის ოქერი ბრძოლების შედეგად მოშლილი კომუნიკაციების გამო სამხედრო კავშირი ახალციხესა და ახალქალაქთან ორნავ დაკავანებით აღდგა, ოქეცა ამ მცირე დავკავანებმაც ფორტის სარდალი გერარიანდ შეაშთოთა. კვინიტაძის ბრძანებით, არტანში თვითმფრინავი გათავზუნა ვითარება შესამოწმებლად. პილიტმა სურსამუნაძემ დავებების თოვ კარვად გართოთა: საფორტის მუხეღავად, არტანში ჩაფრინდა, ქართული ჯარის მეთაურობას შეუგა და უკან დაბრუნებისას არცა გაუმართობის გამო შედარებით მზუს მანძილზე მდებარე ახალქალაქში დაეშა, ოქედან კი გენერალ-გუბერნატორს (ფორნტის სარდალს) არტა-

გართულება გამოიწვია. საქმე ის იყო, რომ ზემო ფიცხვი ადმინისტრაციულად ახალციხის მაზრაში (ანუ თბილისის გუბერნიაში) კი არა, არტანის ოქერებში (ოქერში) შედიოდა და ამ რაიონში ქართული ჯარების შეკენამ თბილისში ბრიტანეთის სამხედრო-დიპლომატიური მისიის შემოქმედება გამოიწვია. ამ ჯარების გაქოფება დაუშვებლად მიმანდა... თბილისში ბრიტანეთია მისიასთან მოლაპარაკებას ხელისუფლების წარმომადგენლები აწარმოებდნენ, მე კი ახალქალაქში ინგლისელ ოფიცერს, პოლკოვნიკ სტიუარტს შეეხვები, ვესაუბრე არტოვე არტანისა და ჩამოსულ ბრიტანელ პოლკოვნიკ რედსი. მათ მომთხვეს, რომ არტანის ოქერის (ოქერის) ზემო ფიცხვის რაიონიდან ჯარები უკან გაემოქვენა, ხოლო ახალციხეში მხოლოდ ორი ასეული დარჩენილიყო (სომხეთთან დადებული შეშტერებლის ძალით). მე ორჯე პოლკოვნიკ კითხვა დაეშევი: განა მცირე რაიონისობის სამხედრო ქვედანყოფებით შეიძლება და მზრის დაცვა და მოხალდნული თევდასმის თაოდან აცილება? ვერარფერი მიპასუხე. მათ მხოლოდ ასე განმეხვადეს: ავსობიერები იმას, რომ თუ თქვენ სამხრო-დასკული კაცასის ოქერებლის ტერიტორიაზე შეიქვებით, ასეთი მოქმედებით იმას, ბრიტანეთის წინააღმდეგე გამოიხაროთ? ვარსის მოთვრობას ხომ ინგლისის მთავრობის". მე კი უპასუხე: "მე ასე არ მიმანია, მაგრამ თუ თქვენებურად ვიშსეკლებთ, გამოიძის, რომ ვარსის მოთვრობამ ახალციხესა და ახალქალაქს რაც ზარალი მიყენა, ეს

ვეელაფერი ინგლისს უნდა დაეზარადო. თქვენ ხომ მათ მფარველიო".

მოკლედ, გენერალმა გიორგი კვინიტაძემ მტეციველ გადაწყვიტა არტანში მოკალათებულ საქართველოს მტრების ბუდის განადგურება. მან თბილისიდანაც მიიღო თანხობა, როგორც ჩანს, ინგლისელებმა ქართველთა მოთხვნები გაიზიარეს.

იმ ხანებში საველე დაწვევების შედეგად ცნობილი გახდა, რომ ზემო ფიცხვის სოფელ დეგრეში მოწინააღმდეგე იარაღს იმარაკება და პროუკაციას ამზადებდა. ამ აპრილს ქართული სამხედრო ნაწილების მე-6 პოლკმა დეგრე ბრძოლის დაიკა. მტერი გაიქცა. ჩვეს ჯარისკაცებს ხელში ჩაუკარდათ იარაღის საწომა — 5 დაზგის ტყვიამფრეველი, 25 შამხანა, 3 პაუბიცა და 17 ვითი ზარბაზის ვეშარბები". — ფონტიდან თბილისში გამოგზავნილი ასეთი ცნობა დაიბეჭდა გაზეთ „სახალხო საქმეში“ 1919 წლის 10 აპრილს.

დაუბრუნდეთ ისევე ახალციხე-არტანის სამხედრო ოქერტს. ფორნტის შტაბმა შეიმუშავა შეტრევის გეგმა, რომელიც ორი მიმართულებით უნდა განხორციელებულიყო: პირული — ახალციხიდან, ზემო ფიცხვისა და ხანირის უღელტეხილის გულით და მეორე — ასპინძა-ახალქალაქიდან ზურუნის გავლით. ოქერაციის გეგმის შედგენისას გაითვალისწინეს მისალიდნული სირთულეებიც. ორევე მიმართულებით იყო გზატყვითები, მაგრამ საკმაოდ მთიანი რელიეფი და უღელტეხილები თოვლი წინსვლას შეაფერხებდა. გარდა ამისა, ქართული სახედრო დაჯგუფების რიცხოვნობა მნიშ-

ნის დაკავების შესახებ სატელეფონო შეტყობინება გაუგზავნა. ორი დღის შემდეგ გენერალი გიორგი კვიციანი საქართველოს კოლნასთან ერთად ზურუნის გულით არტანანში ჩავიდა და ქართულ გარნიზონს პროვანტი და იარაღი ჩაურთა.

ზონიციების შემოქმედების შემდეგ კვიციანმა მხვერავთა ჯგუფი გულის ხეობაში, არტანან-მერდენი-ყარსის გზატკეცილის მიმართულებით გაგზავნა, მაგრამ ქართული ჯარისკაცები იქ ინგლისელთა პიკეტს წააწყდნენ. როგორც გაირკვა, დიდი ბრიტანეთის სამხედრო წარმომადგენლებს ე.წ. სამხრეთ-დასავლეთი კავკასიის რესპუბლიკა გაუუქმებიათ და მისი „თავიზობაც“ დაუმლიათ ჩვენ დაიწყეთ და ინგლისელებმა დაამთავრეს, — ხუმრობდა მოგვიანებით გენერალი გიორგი კვიციანი.

ამრიგად, ახალიციე-არტანანის სამხედრო ოპერაცია დასრულდა. რა თქმა უნდა, მას ვერ შეეძადათ პირველი მსოფლიო ომის ფრინტებზე ჩატარებულ ოპერაციებს, მაგრამ მას საქართველოსათვის უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა, — ჩვენმა ჯარმა საქართველოს უძველეს ქართული მიწა-წყალი შემოურთა და იქ მტკიცე წინააღმდეგობა მოვიანებთ აღდგა სამოქალაქო მშრომლობის ორგანოები, სასამართლოები და არტანანს, საქართველოს სხვა მხარეების მსგავსად, ჩვეულებრივი ცხოვრება დაიწყო.

არტანანის შემოერთებაში უდიდესი წვლილი მიუძღვის გენერალ გიორგი კვიციანს, რომელმაც მრავალი დამარცხებისა და ქვეყანაში რთული ვითარების მიუხედავად, შეძლო ამ სამხედრო ოპერაციის სწორად დაგეგმვა და მისი წარმატებით დაკავრებინა. მოგვიანებით მან დამუყუმებულ სამხედრო კომისიამ ანგარიშიც წარად-

გინა და საქართველოს შეიარაღებული ძალების რეორგანიზაციის პროექტი შეიმუშავა, რომელიც, სამწუხაროდ, ვერ განხორციელდა.

ორად გაყოფილი არტანანი

ვეფქრობთ, მკითხველსათვის საინტერესოა, თუ როგორ განვითარდა მოვლენები მოდერნიზაციის პროექტში არტანანში. „ყარსის მთავრობის“ დაშლის შემდეგ არტანანის წარმომადგენლების ნებართვით ყარსის ოლქი სომხეთის რესპუბლიკის ჯარებმა დაიკავეს. რადგან არტანანის ოკრუგი ადმინისტრაციულად ყარსის ოლქში შედიოდა, სომხებმა ქართველებს ტერიტორიის უკან დაბრუნება მოსთხოვეს, რაზეც თბილისიდან ცივი უარი მიიღეს. „თარბებს“ რწმით სომხების მმართველობა და ამიტომ ტალახი აკვიყნებს კარგზე. მიიღეს ახალის რჩევლები და გეთხოვეს, ქვით სიკეთე და საქართველოზე მიუღვი ყარსის ოლქი შეგვიერთეთ. ადგილობრივი მოსახლეობის მიუხედავად, არტანანი მიგვეტოვებინა, მეთუ თვეა მდგარად სვას სამხრეთ არტანანის ციხის ნანგრევებზე, რომელიც გურული კომისარმა უსლთათანს უმღერის თავის დახოცილი წინაპარი გმირების საფლავებს და „დიდების“ სახელმწიფო პიშით საქართველოს აძლიერებს“, — წერდა ვახუშტი „სახალხო საქმე“ 1919 წლის II დეკემბერს.

თუმცა, დანაშაულის ცდა არტანანის გაკონტროლებისა ნაწილობრივ მიიწე წარმატებით დასრულდა. მათ მოთხოვნებს მხარი დაუჭირა არტანანის უმაღლესმა კომისარმა პასკელმა. სწორედ მისი „შუამავლობით“ ქალაქ არტანანში 1919 წლის 21 ოქტომბერს ჩატარებულ შეხვედრაზე საქართველოსა და სომხეთის წარმომად-

გენლებს შორის დაიდო შეთანხმება არტანანის ოლქში ქართული და სომხური ჯარების რაოდენობის შესახებ, რაც, ფაქტობრივად, არტანანის ოლქის ორად გაყოფას ნიშნავდა.

ლოკუმბერის პირველი მუხლით განისაზღვრა სომხეთის ჯარების დისლოკაციის ადგილები მტკიცის მარჯვენა ნაპირის სანაპიროს იქვე მოითხოველია მათი შეიარაღებაც. მეორე მუხლი ეთხოვდა საქართველოს ჯარების დისლოკაციას (მტკიცის მარჯვენა ნაპირის ჩრდილოეთით) და მის შეიარაღებას. მესამე მუხლი მხარავდა მკაცრად ავადმჯობელებდა იმ სადგამარკაციონ ხაზის დაცვას, რომელიც მტკიცრზე გადიოდა.

ამეგარი ვითარება იყო 1920 წლის სექტემბერში, სომხეთ-თურქეთის ომის დაწყების წინ. დაშნავეს კატასტროფული დამარცხების შედეგად ყარსი კვლავ თურქებმა დაიკავეს და მათი ჯარებმა სადგამარკაციონ ხაზის დასწვრივ, ქართველი მკომბრების პირისპირად დიდგნენ. დასახრულ. 1921 წლის 16 მარტს მოსკოვში რუსეთსა და თურქეთს შორის ხელმოწერილი ხელშეკრულების თანახმად, არტანანის ოლქი ართვინთან ერთად თურქეთს გადაეცა. ქართულმა გარნიზონმა არტანანი დატოვა. მოგვიანებით ყარსის 1921 წლის 13 ოქტომბრის ხელშეკრულებამ კი არტანანის ოლქი საბოლოოდ მოგვლივა საქართველოს...

ამრიგად, ის მიწები, რომლებიც ქართველმა მხედრებმა სისხლის ფასად სამშობლოს დაუბრუნეს, ირქსმა და ქართველმა ბოლშევიკებმა ოსტინდაციონალიზმის პრინციპების შესაბამისად ისევ თურქეთს გადაუღოცეს.

რა ბედი ეწია გათურქებულ-გამუსლიმანებული ქართველი დიდებულის შთამომავალ ოსმან სერფერ-ბეგ აბაშევიც-ქალაქლანისკის? იგი ყარსიდან დედასა და დებთან ერთად ანკარაში გაიქცა. ორიოდე წლის შემდეგ თურქეთის პარლამენტში არდაბანის დეპუტატად აირჩიეს. მიზეზთა გამო სერფერ-ბეგი 1923 წლიდან პოლიტიკას ჩამოშორდა, და იწვიინად მუშაობდა. გარდაიცვალა ავტოკარის შედეგად, ქალაქ ოზმირში.

დღეს არტანანი (არდაპანი) თურქეთის ამავე სახელწოდების ოლქის (ძველებურად ვილაიეთის) ადმინისტრაციულ ცენტრს წარმოადგენს. შედგება ექვსი ოლქეზავან (რაიონისაკანი): ჩილდირი, დამალი, კოლა, ხანაკი და ბოსოფი. ქალაქში დისლოცირებულია თურქეთის არმიის სამხედრო ბაზა.

სიმონ ქილაძე,
საქართველოს
დიალომატიის მკვლევარი

საქართველოს საგარეო დახვეწა

ნითი და ხედილობა

მეორეხარისხიანი მკითხველი, დღეს ისეთ საკითხებზე ვგვრის ვესაუბროთ, რომლებზეც როგორც წესი, დღემდე ამჯობინებენ, რადგან ყველა ქვეყნის ყველზე დიდ საიდუმლოდ არის მიჩნეული.

სახელმწიფოს ეროვნული უსაფრთხოების ამ სფეროს მართებულად მიჩნევენ ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობის პირველ ზღვედ. მტერს უცილობლად დაამარცხებ, თუ მის განზრახვას ადრევე შეიტყობ და მოეშადებ. თუ მიწინააღმდეგე გაკვირდა, დემონსტრაციას შემოგაჩვენა ან სულაც შენი საიდუმლო გვემუხე შეტევი, მაშინ მისი მოქმედება სრულიად მოულოდნელი აღმიჩნდება შენითვის, მტერი გამომარჯვებს და ისე გადავლევს, „როგორც დიდი დიდი ლეკი ნაბადს“.

მტრის განზრახვა „შინაც“ უნდა შეიტყო და „გარეთაც“. ამიტომ კონტრდახვეწა (ქვეყნის შიგნით მოქმედება შენი საიდუმლოების მტერთან გაერთინვის არსაკეთება) და დახვეწა (ქვეყნის გარეთ მოქმედება სხვის საიდუმლოების შესატყობად) ტყუპი ძეგები არიან და ერთად უნდა ვითარდებოდნენ.

დღეს საუბარია გვეყვება საგარეო დახვეწვაზე. კერძოდ, საქართველოს დამოუკიდებლობის პერიოდში (1991 წლიდან დღემდე) საგარეო დახვეწვის ისტემის მუშაობაზე. საინტერესოა, რა მდგომარეობაა დღეს საქართველოს სადახვეწო ისტემაში, რა პარტიკულუმი და შეცდომები გამოიკვეთა და როგორ ხდება მათი გადაწყვეტა. ასევე საინტერესოა, რა მიდევრები აქვს საქართველოს დახვეწვას.

სუსტი დახვეწვა = სუსტი სახელმწიფოს

სადახვეწო საქმიანობა კაცობრიობის ისეთივე უპყველესი ხელობაა, როგორც პრობლეტიკა, პოლიტიკა და ვაჭრობა. მათ მართვს ისტორიული სიძველე როდი აკავშირებს. მანძის მისაღწევად ყველა ხერხისა და მეთოდის ამოქმედება, აღამაჟური სისუსტეების: შიშის, სიზარბის, პატიმროყვარების, შურისა და ა.შ. გამოყენება და ტყულის, როგორც საქმიანობის ძირითადი იარაღად მომარჯვება — ეს ყველაფერი ამ ობს უხედილ პროფესიას ოდითგანვე საერთო აქვს.

აღამაჟანთა თანაცხოვრების ორგა-

ნიზაციული ფორმის — სახელმწიფოს წარმოქმნის პირველი დღიდანვე დახვეწვის სამსახურის შექმნა გარდაუვალი გახდა, რადგან მმართველი რეჟიმისთვის სასიცოცხლო აუცილებლობა წარმოადგენდა რეალური დამოკიდობის ზედმიწევნით კარგად ცოდნა როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე მის სახელმწიფოთაც. მეტიც, სწორედ სახვეწრო, პოლიტიკური, კონომიკური და სოციალური ინფორმაციის წინასწარ მიაღება და დროული რეაგირება იყო და არის ამა თუ იმ ხელისუფლების ეფექტიანად საქმიანობის საინდიკატორი.

დავით აღმაშენებელი, ყველა სხვა დაღმობის თვისებასთან ერთად, იმბროშია მიჩნეული თავის დროის უდიდეს მმართველად, რომ საქართველოში პირველმა შექმნა ინფორმაციის მიაღების მქონების სისტემა („ისტორიების ინსტიტუტი“), რის საშუალებითაც დროულად ჰქონდა საშინაო და საგარეო საფრთხეზე ინფორმაცია და რეაგირებასაც ასწრებდა.

მოგვიანებით, შუა საუკუნეებში, საქართველოს სახელმწიფოებრივი დაინტერესების ერთ-ერთი მიზეზი საგარეო დახვეწვის მოძლიერება გახლდა.

საინტერესოა, რომ რუსეთში სპეცსამსახურის (უბრველესად, დახვეწვის) რამდენადმე ერთიანი სტრუქტურა მხოლოდ XVI საუკუნის მეორე ნახევარში (ივანე მისხანეს მეფობისას) ჩამოყალიბდა.

ჩვენი ქვეყნის ბედია თუ უბედობა, რომ საუკუნეების განმავლობაში საქართველოს საგარეო და საშინაო პოლიტიკა სხვა ქვეყნების დედაქალაქებში წყვობდა და წყვდა. ქართველი მეფეები ვერძინა და ახლო აღმოსავლეთის სახელმწიფოებში ამაოდ ეჭებინ ხსნას. ასეთ დროს საგარეო დახვეწვა პარტიკული აუცილებელია.

ცოცხალი დახვეწვის მუშაობა

ცხს-დღვეწდარული შუი აღენ დაღესი ამბობდა, სპეცსამსახურის ჩაღმება მხოლოდ მისი მოქმედებისა და შესაძლებლობების მანძის ვეწვეწენ, ხოლო პროფესიონალი სპეცსამსახურები არასდროს ამხელენ წარმატებებს.

შეიძლება მხოლოდ ის დავამბობთ,

რომ სპეცსამსახურების მუშაობის ეფექტიანობა არა მარტო ქვეყნის პოლიტიკური ხელმძღვანელობის მიერ დასახეული საშინაო და საგარეო პოლიტიკური, სახვეწრო, კონომიკური და ა.შ. ინფორმაციის და და ფარული მეთოდებით მიაღებასა და მაღალი დონის რეკომენდაციების მოწოდებაზე დაამოკიდებული, საბოლოო წარმატებას განსაზღვრავს ის, თუ რამდენად ითვალისწინებს ქვეყნის უმაღლესი ხელისუფლება დახვეწვის სტრუქტურების მიწოდებულ ინფორმაციასა და რეკომენდაციებს. ასე რომ, საკმარისი არ არის მხოლოდ ძლიერი დახვეწვა გვეყვადს, აუცილებელია, ხელისუფლების შესაბამის სტრუქტურებსც ესმოდეთ დახვეწვის გადამწყვეტი როლი და მნიშვნელობა გლობალურ მსოფლიოში.

პოლიტიკური ხელმძღვანელობა, კანონმდებლობის ფარგლებში, დახვეწვის ობს ძირითად ამოცანას უნდა უსახავდეს:

1. პოლიტიკური დახვეწვა (პოლიტიკური ინფორმაციის მიაღება და აქტიური მონაწილეობა საგარეო პოლიტიკური კურსის რეალიზაციაში);
2. კონომიკური დახვეწვა (ობიექტური ინფორმაციის მიაღება ქვეყნის საეკონომიკური პარტნიორების — ფორმებისა და ორგანიზაციების — საიმედოობის შესახებ; მსოფლიოში მოსალოდნელი საფინანსო კონომიკური პროცესების წინმსწრები ანალიზი და შესაბამისი რეკომენდაციების მომზადება და სხვ.);
3. სამეცნიერო-ტექნიკური დახვეწვა (მეცნიერებისა და ტექნიკის დარგში უახლესი მიღწევების შესახებ ინფორმაციის მიაღება);
4. სასაზღვრო დახვეწვა — მისი მთავარი სპეციფიკა ვიწრო სპეციალიზაციით გამოიხატება — ეს სტრუქტურა იქმნება საზღვრო და პოლიტიკურ სფეროებში შემდეგი ძირითადი ამოცანების შესაზღვრებლად:
  - ა. სასაზღვრო, სასაზღვრო-პოლიტიკური და სასაზღვრო სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის მიაღება;
  - ბ. ინფორმაციის პირველადი დამუშავება და ანალიზი;
  - გ. კონკრეტული რეკომენდაციების მომზადება ქვეყნის პოლიტიკური და სასაზღვრო ხელმძღვანელობისთვის;

იოსებ სტალინი დაზვერვის თეორიულ საკითხებშიც ერეკვოდა

1952 წლის 9 ნოემბერს, სტალინის გარდაცვალებამდე ზუსტად ოთხი თვის ადრე, მისი მითხოვნით სკკპ ცკ-ის პრეზიდიუმმა შექმნა სსკკ სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს დაზვერვით და კონტრდაზვერვით სამსახურების რეორგანიზაციის კომისია. ერთი თვის განმავლობაში კომისიამ მოამზადა სკკპ ცკ-ის დადგენილების პროექტი. არსებობს დადასტურებული ინფორმაცია, რომ 1952 წლის დეკემბერში გამართულ კომისიის სხდომაზე საბჭოთა დიქტატორმა თავისი მოსაზრებები გამოთქვა საგარეო დაზვერვის შესახებ. გათვალისწინებული იყო სტალინის გამოსვლის ტექსტთან ყველაზე საინტერესო ამონაბეჭდები:

„დაზვერვის საქმიანობა არასდროს არ უნდა წარმართოს პარდაბირო შეტკვასა და შტურმის გზით აუცილებლად შემოიღოს მიქმედებები. სხვა შემთხვევაში მისივე ჩაგრდნები გარდაუვალი იქნება“.

„უცხოელის გადმოხიზვების დროს არასდროს დაამკვიროთ მისი პატრიოტული გრძობები. არ შეიძლება უცხოელი საკუთარი ქვეყნის წინააღმდეგ ამუშაოს. სხვაგვარად ის არასამიდიო აგენტი იქნება“.

„დაზვერვის საქმიანობიდან უნდა გამოირიცხოს ტრაფარეტული და შაბლონური მიქმედებები. ხშირად უნდა შეცვალოთ ტაქტიკა და მეთოდები. მუდმივად უნდა გაითავისწინოთ საკუთარი მონაცემების მდგომარეობის ცვალებადობა და გამოიყენოთ იგი. შეტყევა უნდა იყოს გონიერული. ყველაზე მთავარია, დაზვერვაში ისწავლოთ შეცდომების აღიარება. მთავარია შეტყევა უნდა მოწინააღმდეგის სუსტ წერტილებზე“.

„ჩვენი მთავარი მოწინააღმდეგეა აშშ-ია, მაგრამ საჭიროა, არაღაღაღალო

რეზიდენტურები უპირველესად ამერიკის მოსაზღვრე ქვეყნებში შეიქმნას“.

„პირველი ბაზა, სადაც ჩვენი ხალხი უნდა გვეყვას, დასავლეთი გერმანიაა“; „არ შეიძლება იყო ძიამიტო პოლიტიკაში, განსაკუთრებით არ შეიძლება იყო ძიამიტო დაზვერვაში“.

„აგენტი არ შეიძლება ისეთი დაეალება მისცეო, რომლისთვისაც ის ფსიქოლოგიურად მზად არ არის. დაზვერვაში უნდა მოიხილოთ განთავსებული და ინტელექტუალური კადრები — სხვადასხვა დარგის პროფესორები“; „დაზვერვას ავტორიტეტი უნდა ჰქონდეს. დაზვერვას უნდა ჰყვადეს რამდენიმე ასეული მეგობარი (ეს უფრო მეტია, ვიდრე აგენტი), რომლებიც მზად იქნებიან, შეასრულონ ჩვენი ყველა დავალება“. „ის კომუნისტები, რომლებიც უნდა უეუბრებ დაზვერვას, ჩეკას მუშაობას, და ემინაო, არ „გაისვარონ“; თავი უნდა წაყარო ჭაში“.

ჭაში ჩავერვის რა მოგახსენოთ, სხვა მოსაზრებებიც კი, დამკვირვებებით, დღესაც აქტუალურია. სტალინი არა მარტო საბჭოთა სსკკ სამსახურების (მათ შორის საგარეო დაზვერვის) საფუძვლი საკითხებს წყვეტდა, არამედ ცდილობდა, პირად წვლილი შეეტანა საბჭოთა დაზვერვის მუშაობაში.

სტალინი პოლიტიკურ მოწინააღმდეგეთა ლიკვიდაციის ოპერაციების ხელმძღვანელობდა

დიდ ბელადს შინ და გარეთ თავსატეხს რა გამოუვლდა. ბურებით ეჭვიანი, არავის ენდობოდა — ყველაფერს თვითონ უნდა გასცხობოდა და გაეკონტროლებინა. დაზვერვის მნიშვნელოვანი ოპერაციების ოპერატიულ საკითხებს აუცილებლად მასთან ათანხმებდნენ. სტალინს მნიშვნელოვანი შესწორებები და შენიშვნები შეჰქონდა გვგებში, ხშირად კი თვითონ სთავაზობდა ორივე ინსტრუქციას. ასე იყო უკრაინის ნა-

დ. საბრძოლო ოპერაციების წინ ტაქტიკური და სტრატეგიული ინფორმაციის მოპოვება, ანალიზი და მისი გამოყენება საბრძოლო ვეგამში;

ე. მონინალმდევის ზურგში დივერსიების ჩატარება.

დაზვერვა, ერთი მხრე, უმაღლესი პოლიტიკური ხელმძღვანელების მიერ დამტკიცებული პროგრამით გათვალისწინებულ კონკრეტულ შედეგებზე უნდა ასრულებდეს, ხოლო მეორე მხრე, თავადვე უნდა წარუდგენდეს წინაშეურებ სადაზვერვო ინფორმაციასა და რეკომენდაციებს საგარეო და სამინიო პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სამხედრო, კოლონიალურ და სხვ სფეროში გადაწყვეტილებების მიღების წინ. ინფორმაციის მოპოვება უნდა მოხდეს, ძირითადად, აგენტურული, ტექნიკური შედეგების და „ლია“ (სამხედრო ატაშეების მიერ) მეთოდებით.

ივალურია ისეთი მდგომარეობა, როდესაც რეალურ ამოცანებს ეფექტიანი „სადაზვერვო პროდუქტი“ მოჰყვება, რომელსაც ქვეყნის ხელისუფლება საგარეო და სამინიო პოლიტიკური პროცესების მართვისთვის გამოიყენებს, ამ შემთხვევაში კი დადებით შედეგი არ დაიმალება. საბჭოთა კავშირის პოლიტიკური და სამხედრო დაზვერვა საპირილიადად ითვლებოდა ერთი უძლიერესი სპეცსამსახურად მსოფლიოში. ეს კი სხვა ფაქტორებთან ერთად იმიტომ იყო განპირობებული, რომ საბჭოთა დიქტატორ იოსებ სტალინს კარგად ესმოდა დაზვერვის მნიშვნელობა და ეფექტიანად იყენებდა მის „სიკეთს“. საქართველოს დაზვერვის სისტემატიკა, გეგმიანობაზე თუ არა, აწინაურების განმავლობაში სტალინის მიერ შექმნილი სპეცსამსახურების საბჭოთა მოდელზე იყო აგებული. ამიტომ უკრაინა იქნება საბჭოთა დაზვერვის ოპერაციების რამდენიმე, ყველაზე ნიშანდობლივი მაგალითი გვიანდელი წლების.

სუდოპლადიოვი

ვიკინტონი

კონონოვი

დაღვინი

ციონალისტური ორგანიზაციის ლიდერის გვერზე კონსერვატივის ლეკიადაციის დროს.

როცა მოხსენიებს, რომ კონსერვატივმა ძალზე უყვარს შოკოლადი, სტალინმა სუდოპლატოვს, საბჭოთა სპეცოპერაციების მოძაველი დილონტატს, მამინე ურჩია და ისუსტის გამოყენება. დანარჩენი უკვე შინაგარეშის ოპერატიული ტექნიკური განყოფილების „ჯადოქრებზე“ იყო დაბოლოებული.

მართლაც, სულ მალე შოკოლადის ყუთის ფორმის ასაფეთქებელი მოწყობილობა შხად იყო. კორინთონალურ მდგომარეობაში ის ავტომატურად მიდიოდა მოქმედებაში.

სუდოპლატოვმა 1938 წლის 23 მაისს როტერდამში, რესტორან „აბტლინტაში“ კონსერვატივის დამშვიდობებისას მაგ. დახე დაუტოვა „სტალინის სანქციონი“ და რამდენიმე წუთში ოპერაცია უკვე დაითავსებოდა იყო.

კონსერვატივის ლეკიადაციის შემდეგ სუდოპლატოვი საბჭოთა დაზვერვის ტერაქტებისა და ლეკიადაციის განყოფილების უფროსად დანიშნეს. ის ითქმის 15 წელი ხელმძღვანელობდა სპეცსამსახურების ამ, ყველაზე საიდუმლო მიმართულებას.

სტალინისა და ლავრენტი ბერიაის უშუალო ხელმძღვანელობით დავაკმა ოპერაცია „იხვი“ — ლევ ტროცკის ლეკიადაცია 1940 წლის 20 აგვისტოს. ამ სპეცოპერაციის ოპერატიული ხელმძღვანელები პავლე სუდოპლატოვი და ნაუმ ეტიხონი იყვნენ.

იმპერიალიზმის დანგრევის სტალინისეული გეგმა

იოსებ სტალინი რომ მრავალზრივი ნიჭით დაჯილდოებული პიროვნება იყო, საყვედლოდ ცნობილია. პროლეტარიატის რევოლუციისათვის კამოსთან ერთად ახალგაზრდობაში მრავალი „ექსი“ (მარტოად, ვანალობა) მქონდა დიდი წარმატებით ჩატარებული. დიკუმენტები გვიდასტურებს, რომ სტალინი არანაკლები წარმატებით ხელმძღვანელობდა ტერორისტული, დივერსიული და იმპერიალისტურ ქვეყნებში ფულად-საკრედიტო სისტემის შეტყვევის ოპერაციების დაგეგმვას და ჩატარებას.

20-იანი წლების ბოლოს საბჭოთა კავშირის შვიდი დღეები დაუდგა. მსოფლიოს წამყვანმა ქვეყნებმა დაილომატიური ურთიერთობა გაწყვიტეს მოსკოვთან, თან ეკონომიკური სანქციებიც დაუსწესეს. საბჭოთა იმპერია უცხოური ვალუტის გარეშე დარჩა და სახდებარეობს სურსათისა და მანქანა-დანადგარების შესაძენი ფულიც კი არ მქონდა. საბჭოთა დაზვერვაც მტკიცებულად გან-

იდობდა უცხოური ვალუტის ნაკლებობას.

ამ როულ ვითარებაში „კობამ“ გაიხსენა, რომ ნაპოლიონ ბონაპარტიც ცნობილი „გლობისქმნელი“ იყო — საფრანგეთის მთავრობაში შექმნა სპეციალური დაწესებულება, რომელიც 1806-1812 წლებში ფარულად ბეჭდვად ავსტრიულ, პრუსიულ, ინგლისურ და რუსულ ბანკოებს. ამით ნაპოლიონი თან ამ ქვეყნების ფულად-საოკიდო სისტემას არეყვდა, თან ომსაც აფინანსებდა. „ეკონომიკური ომის“ ამ მეთოდის შემდეგ წლებშიც ფართოდ ეყენებდნენ იაბონელები — რუსეთის, ხოლო პირველი მსოფლიო ომის დროს გერმანია — საფრანგეთისა და ინგლისის წინააღმდეგ.

საბჭოთა ბელადმა ვალბი დილარეზი დაბეჭდვა-გასაღების ოპერაციის ჩატარება სამხედრო დაზვერვის ხელმძღვანელს, გენერალ იან ბერზისს დაუკავშირა. საბჭოთა მხედრები დაკავშირების შესრულებას შეუდგნენ. როგორც შემდეგ აღმოჩნდა, ვალბი ბანკოტელების ბეჭდვა უფრო იოლი საქმე იყო, ვიდრე ფარული გასაღების. ვარშავა, ვენეცია, ბუქარესტი, ბერლინი, ვენა, სოფია და ბელგრადი საბჭოთა კავშირში დაბეჭდილი ვალბი ასილორიაინების გასაღების ცენტრებად იქცნენ. ამ „ქაღალდის ომს“ საბჭოთა სამხედრო დაზვერვის რეზიდენტები ხელმძღვანელობდნენ. კუბურები აშშ-დან ჩამოტანილი სპეციალურ ქაღალდზე იბეჭდებოდა, ბეჭდვის ხარისხი იმდენად მა-

ღალი იყო, რომ სპეციალური მანქანების გარეშე სივალბის გამოკვლევა შეუძლებელი გახლდა.

ვალბი ფულის გასაღების საქმეში ავტოურად იყვნენ ჩართული ადგილობრივი კომუნისტური პარტიების ფარულ წევრები: გერმანიაში — ფრანც ფიშერი, ხოლო აშშ-ში — ვალენტიან ბარტენი.

საბჭოთა დაზვერვამ სხვადასხვა ოპერატიული კომბინაციით და აგენტ პაულ როტის მინაწილობით შეძლო ბერლინში მდებარე, 1848 წელს დაარსებული კომუნისტური ბანკის „ას და მარტინის“ შექმნა. ვალბი დილარეზის შემდეგ იქვე „ეთორდობა“; ბანკოტელები უკვე გერმანიის „დოიჩ ბანკს“ ხელვადებ, იქთან კი აშშ-ში — „ნუნსლ ბანკს“.

მთავრე სქემა მთლიანად კრიმინალური იყო. ამერიკის სხვადასხვა ქალაქში (უთორეხად ჩიკაგოში, ლოს-ანჯელესში, ნიუ-იორკში და სხვ.) მოქმედი საბჭოთა სამხედრო დაზვერვის ლეგელონი და არალეგალური რეზიდენტები უკავშირდებოდნენ სანდო შუამავლების, რომლებიც, თავის მხრივ, ფულის „გაითორებისთვის“ ადგილობრივ ბანკურ დაჯგუფებებთან ამყარებდნენ კონტაქტს. „ჯენტლმენური“ შთანხმებით ფოკალი ვალბი ასი დილარადან სამოცდაათი საბჭოთა მხარეს უნდა დაბრუნებოდა.

1929-1934 წლებში საბჭოთა დაზვერვამ სხვადასხვა სქემით რამდენიმე ათეული მილიონი ვალბი დილარი

ვინ ხელმძღვანელობდა ქართველ მტოვრებს?

როგორ „შოპარქს“ ქართველებმა სამშვიდობის ციხე

„ბედნიერი ლომის“ პრეტენზიები

იმპულსანის დღისმთავრობები

ზანქან ზორბაბაბელის სიდიდური მისია

მტოვრების „კადრების სამკვლელო“

„უბედური რუსის“ ისტორია

ფორა რუსის სამეფო კარისა და გამგებების მიზნები

ქართველ მშვიდობი ინტიმური ცხოვრება

ქაშუშები თამარის სამეფო კარზე

ქართველ მტოვრებთან მიმართება

განიკ ალალაშვილი

მცვლელთმის ინსტიტუტის საცდართულოში

I

ნიკონოვი ნიკონი პალაზიკი

ან ლაკაიტი 38-26-73; 38-26-745

და პილიტი ნიკონი სასლო, ზანსაპაპის ბაკაპე

www.elva.ge

გაასაღ. სტალინის მიერ დასახული ამცანა შესრულება და ბევრმა საბჭოთა მშვერვამ რიგგარეშე წოდება, ფასიანი საწარმო და დანერგება მიიღო. თუცა ში არ იციან, რომ „ხელმოწეის“ წყალობა თუ კეთილგანწყობა ძალზე სახიფათოა – საბჭოთა სამხედრო მშვერვათა ურეგულურობა 1937-1938 წლების „დიდ რეპრესიებს“ ექსპერტაჟა.

საგარეო დაზვერვა ქვეყნის ეკონომიკის სამსახურში

30-იანი წლების დასაწყისში კავშირში ითიქის არ შექმნილა სამხედრო ან მშვიდობიანი დანიშნულების რაიმე მნიშვნელოვანი პროდუქცია (დაწყებული ატომური იარაღით და დამთავრებული საკერაო მანქანებით), რომლის წარმოებისათვის აუცილებელი ტექნოლოგიები, საპროექტო დოკუმენტაცია, ნედლეული და ა.შ. სრულად ან მნიშვნელოვნად სხვა ქვეყნიდან საბჭოთა დაზვერვის მიერ არ ყოფილიყო არარეგულირებადი „მოპოვებული“, ანუ ძალადღობრივი.

ეს შეფასება უფრო საბჭოთა დაზვერვის მაღალფუნქციონარ მუშაობის აღიარებას უფრო ისახავს მხნად, ვიდრე საბჭოთა მეცნიერების მიღწევების დაქინებებს.

ეკონომიკურად ჩამორჩენილი ქვეყნებისათვის, როგორც იყო, მაგალითად, XX საუკუნის პირველ მეთხუთმეულში საბჭოთა კავშირი, ტექნოლოგიური ჩამორჩენის დაღვევსა და გადარჩენის ერთადერთ გზად სხვა ქვეყნებს შუქნილი ტექნიკური სახელების მოპარვა იქცა.

საბჭოთა კავშირისა და ამჟამად რუსეთის ხელისუფალი განსაკუთრებით აქტიურად იყენებდნენ და იყენებენ სამხედრო და პოლიტიკური დაზვერვის სამსახურებს პოლიტიკური, სამხედრო, ეკონომიკური, ეკოლოგიური და ა.შ. ინტერესებისათვის. საინტერესოა, რომ ჯერ კიდევ 1921 წლის აპრილში ვუჩუკას სტრუქტურაში ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს დანაყოფს „კომერციულ-სარქველო“ დაზვერვის სამმართველო წარმოადგენდა. სტალინის პირადი მიზნობით 30-იანი წლების დასაწყისიდან დიდი ყურადღება ექცეოდა სამეცნიერო-ტექნიკურ დაზვერვას, ხოლო მეორე მსოფლიო ომის დაწყების შემდეგ განსაკუთრებით გაძლიერდა საბჭოთა დაზვერვის ძალისხმევა, მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნიდან სამეცნიერო-ტექნიკური სახელების (პირველ რიგში სამხედრო ტექნოლოგიების და ცდენული ნიმუშების) „მოხაზვებლად“, ფაქტობრივად, მოსაპარავად. ამ მიზნით

1943 წელს ხელმოწეული უმნიშვნელობის სახალხო კომისიარიატი შეიქმნა სამეცნიერო-ტექნიკური დაზვერვის განყოფილება, რომელიც პირველი მთავარი სამმართველოს (საგარეო დაზვერვა) მე-10 განყოფილების სახელით იყო შენიღბული.

ეს განყოფილება შეიდა მიმართულებით მუშაობდა: ატომური, აეოკოსმოსური, ელექტრონული, სამედიცინო, ქიმიური, ფართო დანიშნულების ტექნიკისა და საინფორმაციო-ანალიტიკური. 1974 წელს განყოფილების სტრუქტურა მნიშვნელოვნად გაიზარდა, შეეკავალა დასახელებაც და ის სამმართველო „ტ“-დ იწოდებოდა. სამმართველო საბჭოთა სპეცსამსახურებს კორდინირებას უწევდა სამეცნიერო-ტექნიკური დაზვერვის საქმეში. მისი მთავარი შექვეყნა და მოხმარებული საბჭოთა კავშირის სამხედრო-სამრეწველო კომპლექსი იყო. მაგალითად, 1972-77 წლებში საფარული „მოიპოვა“ 120000 სამეცნიერო-ტექნიკური დოკუმენტი და 20000 ნახაზი და სქემა, ხოლო 1980 წელს შეკვეთები 3617 კონკრეტული სამეცნიერო-ტექნიკური სათვის მოიცავდა, საიდანაც საბჭოთა სპეცსამსახურებმა 1085-ის „მოიპოვა“ შუღლეს და რადიონიჭ ასეული მილიონი დოლარი დაუხრებეს ქვეყნებს. საბჭოთა სპეცსამსახურები შედეგიანად მოქმედებდნენ შემდგომ წლებშიც. ამიტომ გასაკვირი არაა, რომ XX საუკუნის ეკონომიკური შიონაჟის „ჩემპიონად“ მოსიყვ იყო აღიარებული. ამჟამად უკვე რუსეთის სპეცსამსახურები აგრძელებენ „წარმატებით“ ძველ ტრადიციებს და ეფექტიანად იყენებენ ეკონომიკური შიონაჟის თანამედროვე მეთოდებს.

ერთობლივ ეკონომიკური ურთიერების დასაცავად არანაღობი ურეგულირებით გამოიჩინევა აშშ-ის, ისრაელის, დიდი ბრიტანეთის, საფრანგეთის, იაპონიის, ჩინეთისა და ზოგიერთ სხვა ქვეყნის სპეცსამსახურების საქმიანობაც.

დასაძალი არ არის, რომ აშშ-ის აღმინისრავალი აფელდმზრე ემბაროება და ემბაროება ამერიკულ კომპანიებს სხვა ქვეყნიდან საიდუმლო ეკონომიკური და სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის მოპოვებაში, უცხოელ კონკურენტებთან ბრძოლაში და ა.შ.

აშშ-ის ცენტრალური დაზვერვის ყოფილი დირექტორისა და ამჟამინდელი თაღდაცვის მინისტრ რობერტ გეთის ხელდაცხადებით, ამერიკის სახელმწიფო სტრუქტურების მიერ დაზვერვისათვის შეკვეთილი მასალების ნახევარზე მეტი ეკონომიკური ზახისათვის იყო.

1993 წლის სექტემბერში აშშ-ის პრეზიდენტმა ბილ კლინტონმა საგარეო განაცხადა, რომ ამერიკის მთავრობა დაზვერვას ამერიკულ საუკეთობილო გეგმარებას („აფხარული მორტონის“, „ფორდისა“ და „კრახილურს“) ახალი პროგრესული ტექნოლოგიების დანერგვაში. ამ განცხადებაში ქვეყნებს იგულისხმებოდა, რომ „ეთერი სახლის“ დაუღლებით ამერიკის დაზვერვა (ცხს და ერთგული დანიშნულების სააგენტო) მზარდში ამოუდგებოდა ზემოაღნიშნულ კომპანიის იაპონიისა და ევროპის საუკეთობილო კონკრეტებით კონკრეტულ ბრძოლაში. საბჭოთა კავშირის დაშლამ და „ცხოვრების“ დასრულებამ აშშ-ის სპეცსამსახურების მუშაობის პრიორიტეტები მნიშვნელოვნად შეცვალა. ეკონომიკურ შიონაჟთან ბრძოლა გახდა ერთ-ერთი უმთავრესი მიმართულება, რომელსაც კონფრეს მასშტაბით კორდინაციას კენჭდაზვერვის ერთგული მოხელე უწევს. კონგრესის დაუღლებით ეს უწევდა ყოველდღიურ მოხსენებებს ამხადვე ეკონომიკური შიონაჟის პრობლემებზე. ამ ცენტრის ექსპერტების აზრით, 90-იანი წლების დასაწყისიდან აშშ-ის წინააღმდეგ მიმართულმა ეკონომიკურმა შიონაჟმა კატახტოფიული მასშტაბები მიიღო. ყოველზე ეს კი მნიშვნელოვან საფრთხეს უქმნის ამ ქვეყნის ეროვნულ უსაფრთხოებას და ასუსტებს აშშ-ის ეკონომიკურ პოზიციებს. ექსპერტების განაცხადებით, აშშ ყოველწლიურად 100-150 მლრდ დოლარს ზარალით ეკონომიკური შიონაჟის გამო. ამ ქვეყნის წინააღმდეგ აქტიური „მუშაობით“ განსაკუთრებით გამოირჩევიან რუსეთის, ჩინეთის, საფრანგეთის, ისრაელის, იაპონიის, ტაივანისა და სამხრეთ კორეის სპეცსამსახურები და ფირმები.

მათი ინტერესების სფერო მოიცავს როგორც უახლეს სამხედრო გამოკვლევებს, ასევე ამერიკის წამყვანი კომპანიების სამრეწველო და მარკეტინგულ პოლიტიკას, სამხედრო შეკვეთებს და ა.შ.

ეკონომიკურად განვითარებული ქვეყნის ცდილობენ აშშ-დან საქისპორტო კონტროლის დარღვევით, ფარულად გაიტანონ შხა ტექნოლოგიები, მაშინ როცა ეკონომიკურად მაღალგანვითარებული ქვეყნების დანტერესების მთავარი ობიექტი მაინც სამხედრო გამოკვლევაა.

ბენისი ალდაბშილი

ექსპერტი ეროვნული უსაფრთხოების საკითხებში, უმნიშვნელო გავლენიანი პოლიტიკოსი

(გაგრძელება შემდეგ ნომერში)

კავკასიური მოვლენები

აზერბაიჯანის არმია პრეზიდენტ ილჰამ ალიევის განსაკუთრებული ყურადღების ქვეშ არის

აზერბაიჯანი

● აზერბაიჯანის სახელმწიფო სასაზღვრო სამსახურმა და გენერალურმა პროკურატურამ აზერბაიჯანის საზღვარზე შეიარაღებული ინციდენტის შესახებ ერთობლივი განცხადება გაავრცელეს. 18 თვის, დაახლოებით 22 საათსა და 45 წუთზე, სოფელ ასადლის მახლობლად ვალიაბადის რაიონში საკონტროლო-გამშვები პუნქტის გვერდის აულით ორი უცნობი აზერბაიჯანის მხრიდან ირანში გადასვლას ცდილობდა. მესაზღვრეთა განწყობით და კავებას შეეცადა, მაგრამ შეიარაღებული წინააღმდეგობა დახვედრით ორმხრივი სროლის დროს რვაიტი ელტონ ისკანდეროვი დაიღუპა და ორი ოფიცერი დაიჭრა.

● 15-25 თვის აზერბაიჯანმა ფართომასშტაბიანი ოპერატიული-ტაქტიკური სწავლება ჩატარა თვდაცვის სამინისტროს, სახელმწიფო სასაზღვრო სამსახურისა და შინაგანი ჯარების შენაერთებისა და ქვედანაყოფების მონაწილეობით. სწავლებაში 4 ათასი სამხედრო, 99 ტანკი, 55 ჯეჰანტრანსპორტიორი, 12 საბრძოლო და 5 საბრძოლო-სატრანსპორტო შეუქმლურენი მონაწილეობდა. 25 თვის სწავლება აზერბაიჯანის პრეზიდენტი ილჰამ ალიევი აკვირდებოდა, მან სამხედროებს სიტყვითაც მმართა.

კომპანია Aeronautics-მა მოაწერეს. აზერბაიჯანში ისრაელის ელჩის ინფორმაციით, შეთანხმების მისაღწევად მზარეებს მოლაპარაკებებისათვის ორი წელი დასჭირდათ.

სოხეთი

● სოხეთის ყოფილმა თავდაცვის მინისტრმა ვაგრაჰაკ არუთინიანმა ჩრდილო კავკასიაში მიმდინარე სწავლება „კავკაზ-2009“-სთან დაკავშირებით განაცხადა, რომ რუსეთი საქართველოსთან საომარ და ან მისი ტერიტორიის საოკუპაციოდ მომართული არ არის. რუსეთის მიზნები ნათელი და გასაგებია — დაიცვას თავისი საზღვრები. ამასთან, ანენოს სამხედრო ძლიერება, რომელსაც აფხაზეთში ან ეწ. სამხრეთ ოსეთში საბრძოლო მოქმედებათა განხლების შემთხვევაში გამოიყენებს.

ჩრდილო კავკასია

● რუსეთის ჩრდილო კავკასიის სამხედრო ოლქის ტერიტორიაზე მიმდინარე ოპერატიული-სტრატეგიულ სწავლებაში „კავკაზ-2009“ შვი ზღვის ფლოტისა და კასპიის ზღვის ფლოტილის ძალები პირობითი ტერორისტების გასანადგურებლად ჩაერთვნენ. დამუშავდა ტაქტიკური ჯგუფების დაუცველ რედეჯ დომის დროს (აღ-

● აზერბაიჯანის პრეზიდენტმა ილჰამ ალიეუმ სასაზღვრო ჯარების რიგში ელტონ ისკანდეროვს „საბრძოლო დეაღლების შესრულებისას გამოვლენილი გმირობისათვის, საკუთარი სიცოცხლის ფასად შეთაურისა და თანამოსამსახურეთა სიცოცხლის გადარჩენისათვის“ სიკდილის შემდეგ ეროვნული გმირის წოდება მიანიჭა.

● ისრაელი აზერბაიჯანში უპილოტო საფრენი აპარატების ქარხნის ააგებს. შეთანხმებას ამის შესახებ ხელი აზერბაიჯანის მთაყობამ და ისრაელის

სწავლება „კავკაზ-2009“-ის ერთ-ერთი ეპიზოდი

მიმოხილვა...

შავი ზღვის ფლოტისათვის
ერთ-ერთი ამოცანა
მეკობრეობასთან ბრძოლაა

ბათი, ოჩამჩირე იგულისხმება) ყველა სახის თავდაცვა, ზღვით გადასვლის დროს სხვადასხვაგვარი ძალებისაგან შექმნილი დაჯგუფების თავდაცვა, ანტიტერორისტულ მოქმედებათა დროს სადესანტო ძალების ძებნა-განადგურება, მეკობრეობასა და ბრაკონიერობასთან ბრძოლის ელემენტები, ნაოსნობის დაცვის ამოცანები და სხვ. სწავლების ერთი ეტაპი პოლიგონზე სახმელეთო და დაჯგუფებებიდან შესრულებულ საარტილერიო სროლებს დაეთმოს.

● ცნობილი გახდა სწავლება „აქეკან-2009“-ში მონაწილე შავი ზღვის ფლოტის ზოგიერთი ხომალდი: საპაერო ბალიშაინი სარაკეტო ხომალდი „ბორა“, პატარა სარაკეტო ხომალდი „მირაჟი“, დიდი სადესანტო ხომალდები — „აიშალი“, „ჩრონიერკასკი“ და „ნიკოლაი ფილჩიკოვი“.

● სწავლება „აქეკასია-2009“-ში უნიკალური სადესანტო ოპერაციაც ჩატარდა. დიდა სადესანტო ხომალდმა „ცეზარ კუნიკოვი“ ბორტზე ფარულად მიიღო ნიუბრისისის საპაერო-სადესანტო შენაერთის (ყოფილი მე-7 დივიზია) რამდენიმე ქვედანაყოფი და ზღვით სწავლების რაიონში გადაიყვანა. ნაპირზე გადოსვლაში საპაერო შედესანტოებმა მთებისკენ რამდენიმე ათეულკილომეტრიაში მარში განახორციელეს და სასწრაფო ბრძოლაში მონაწილეობა მიიღეს.

კონფლიქტური კავშირები

აფხაზეთი

● 29-30 თინის აფხაზეთში რუსეთის ფედერალური უშიშროების სამსახურის სასაზღვრო სამმართველოს ბაზაზე ქვედანაყოფების შეთაურებისათვის სასწავლო-მეთოდური შეკრება ჩატარდა. მეცადინეობა ხელშეწყობითან პროფესიული მომზადების ორგანიზაციასა და აღმზრდელობით მუშაობის მიოცედა. 30 თინის ტყეაწმელის საგუშაგოზე ქვედანაყოფების შეთაურებისათვის ოპერატიული მდგომარეობის სპეციფიკის გათვალისწინებით საზღვრის დაცვის ორგანიზაციის საკითხებზე პრაქტიკული მეცადინეობა ჩატარდა.

● „ოჩამჩირეში რუსეთის შავი ზღვის ფლოტისათვის ბაზირების პუნქტის შექმნა დაიწყო. მუშაობა, ალბათ, ორ-სამ წელს გაგრძელდება“, — განაცხადა 25 თინის რუსეთის სამხედრო-საზღვაო ფლოტის სარდალმა, ადმირალმა ვლიდიმირ ვისოცკიმ. მისი თქმით, დიდი მცურავი საშუალების შეყვანა არ იგეგმება, მას ცალკეული ტაქტიკური ჯგუფების განთავსებისათვის გამოიყენებენ. პორტში ფსკერის გაღრმავების საშუაობია დასრულების შემდეგ ოჩამჩირე დიდი და პატარა სადესანტო ხომ-

ბადაბში რუს სამხედროებს
მინებს ურიგებს

ალდების, კატარღებისა და მტრალავი ხომალდების მიღებას შეძლებს. მთავარ პრობლემად რჩება გემსადაგომების მშენებლობა, ხომალდების ტექნიკური მომსახურებისა და რემონტისათვის სანაპირო ინფრასტრუქტურის შექმნა, ხომალდების წყლით, პროვანტითა და საბრძოლო მასალებით მომარაგება, სადგომის დაცვა-თავდაცვის უზრუნველყოფა. საბოლოო გადაწყვეტილება აკვატორიის სიღრმის შარქენებლებზე იქნება დამოკიდებული. გარე და შიდა რეიდების აზომვა, სანაპიროს ადგურვა და ქვეტექნოლოგიური ფარგლების მინიმუმი შავი ზღვის ფლოტის სპეციალიზტებმა ჯერ კიდევ 2008 წელს მოახდინეს. რუსეთის სამხედრო-საზღვაო ფლოტის მთავარი შტაბის მონაცემებით, ოჩამჩირეს ცუდი მახასიათებლები არა აქვს, მაგრამ მლიერ დაღამულია და მისი სიღრმე (3,8 მ) იქ სარაკეტო კატარღებისა და მტრალავი ხომალდების განლაგების საშუალებას იძლევა.

● სეპარატისტთა პარლამენტმა რუსეთის საოკუპაციო ძალების სასაზღვრო ქვედანაყოფებს 49 წლით გადასცა მისწინა წყვეტილი გალის რაიონის სამ სოფელში — 9,9 კექტარი, გუდაუთის რაიონის სოფელ ხიფთაში — 0,7 კექტარი.

ცხინვალის რეგიონი

● კოვიომისა და ცხინვალის რეჟიმის თავდაცვის მინისტრმა იური ტანაევმა სამხედრო პოლიგონი დაათვალიერეს, სადაც იქ განთავსებული ბატალიონისა და წყვეტილი ცხოვრების პირობებით დაინტერესდნენ, დაათვალიერეს სასახლო და სამკედინო პუნქტი. სამხედრო მოსამსახურეთა მომზადების შესახებ ინფორმაციას ცხინვალის თავდაცვის მინისტრის მოადგილე ბირაში ვაისყვი იძლეოდა.

თეზურ ჩარხინძე

სამხრეთ კორეის სუპერსაენსკადრო ნაღმოსანი

90-იანი წლების ბოლოდან სამხრეთ კორეამ სამხედრო-საზღვაო ძალების განახლების დიდი პროგრამა KDX-I (Korean Destroyer Experimental) წამოიწყო.

KDX-I პროგრამის შესაბამისად 1998-2000 წლებში 3800 ტონა წყალწვევის 3 სარაკეტო საესკადრო ნაღმოსანი აიგო.

KDX-II პროგრამით მომდევნო ეტაპზე 2003-06 წლებში სამხედრო-საზღვაო ძალებს 6085 ტონა წყალწვევის 6 სარაკეტო საესკადრო ნაღმოსანი შეემატა.

2004 წლის 1-ელ ნოემბერს KDX-III პროგრამით საფუძველი გაზრდილი წყალწვევის დიდ საესკადრო ნაღმოსანს ჩაუყარა. King Sejong-ი სამხედრო-საზღვაო ძალებს 2008 წლის დეკემბერში გადაეცა. შშენებლობის პროცესში სერიის 2 ხომალდი და კიდევ ორის აგება არის დაგეგმილი.

ახალი საესკადრო ნაღმოსნის წყალწვევა II ათას ტონამდე ადის და სიგრძე 165, 9 მეტრს აღწევს.

ხომალდის შუიარაღებაში დიდი ადგილი საჰაერო თავდაცვის სისტემებს უკუთვია. მათ შორის არის რაკეტ საწინააღმდეგო კომპლექსი SM-2 Block IIIB/IV, საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსები — 32X1 Hyunmoo III და RAM Block1 SAAM.

წყალზედა სამიზნეებთან ბრძოლისათვის ხომალდის განკარგულებაშია: 4X4 ხომალდსაწინააღმდეგო სარაკეტო სისტემა SSM-700K Hae Sung, ხუთი I27 მმ-იანი საარტილერიო სისტემა L62 და ერთი უნივერსალური 30 მმ-იანი ავტომატი Goalkeeper-ი.

წყალქვეშა ნივთების საწინააღმდეგო შუიარაღება წარმოდგენილია სარაკეტო კომპლექსი 16X1 K-ASROC Red Shark-ითა და 2X3 K745LW Blue Shark-ის ტიპის ტორპედოებით.

ხომალდის ბორტზე Lynx MK.99 ASW ტიპის ორი შეუქმდირენი ბაზირებს.

გერმანული ქვეითთა საბრძოლო მანქანა Puma (IFV)

90-იან წლებში კონცერნები Krauss-Maffei Wegmann-ი და Rheinmetall AG-ი ერთობლედ მუშაობას შეუდგნენ უჩვეურობის მუხლებზე სატრანსპორტო შასის შესაქმნელად, რომელიც ქვეითთა საბრძოლო მანქანის, მოძილური საზურჩით დანადგარის, სავეჯუაციო-სატრანსპორტო საშუალებისა და სხვა ტექნიკის ბაზად გამოდგებოდა.

2005 წლის დეკემბრის ბოლოს ქვეითთა საბრძოლო მანქანა Puma-ს დემონსტრირება და გამოცდა შედგა. ბუნდესტაგმა უკვე გამოყო 3,1 მილიარდი ევრო 405 Puma-ს შესაძენად და 2010 წლიდან ბუნდესვერი მოძილებული Marder-ების შეცვლას დაიწყო.

Puma დაცვის აქტიური და პასიური სისტემებით მზადდება. ერთ შემთხვევაში წონა 31,5 ტონაა და საბრძოლო მანქანა ავიატრანსპორტირებადია, ხოლო მეორეში კი წონა დამატებითი ჯგუშის გამოყენებით 43 ტონამდე იზრდება.

შეარაღებაში შედის: 30 მმ-იანი ქვეშის MK30-2, 5,56 მმ-იანი ტყვიამურქვევი Heckler & Koch MG4, ტანკსანინალმდგომი მართვადი რაკეტა Spike, 76 მმ-იანი ექვსლულიანი წუმბარსატორცნი. 30 მმ-იანი ქვეშისის კომპლურა დისტანციურად იმართება.

Puma აღჭურვილია 1073 ცხ.ბ. დიზელის ძრავით, სელის მარაგი 600 კილომეტრს, სინქარე კი 70 კმ/სთ-ში აღწევს.

უკიპაფი 3 კაცისაგან შედგება, ხოლო სადესანტო ნაკვეთი 6 მებრძოლს იტევს.

„საზნას“ დაბრუნება...

ვითარების პერსპექტივებზე გაამახვილა ყურადღება და აღნიშნა, რომ რუსეთის ხელს არ აძლევს შორივი მასშტაბური უსაფრთხოების უზრუნველყოფისათვის არამას არანაკლებ 1500 ბირთვული რაკეტა ესაჭიროება, თუმცა გენერალმა დახმინა, რომ „ეს გადაწყვეტილება მხოლოდ ქვეყნის პოლიტიკურმა ხელმძღვანელობამ უნდა მიიღოს“.

რუსეთი დიდ თანხას ხარჯავს ბირთვული ქობინების განვითარებაზე. თუკი დავესაუბრებოთ ბიუჯეტისათვის გათვალისწინებული 4 ტრილიონი რუბლიდან ლომის წილი სწორედ ამ იარაღის წარმოებისათვის არის განსაზღვრული, საინტერესოა ისიც, რომ თუკი საზღვაო და სახმელეთო რაკეტების „ბულავას“ და RC-24-ის შესახებ, რომლებსაც რუსული არმია უახლოეს მომავალში უნდა აღიჭურვოს, პრესასა და მედიამში თითქმის ყველაფერი ითქვას, „სატანაზე“ ძალზე იმეორებად ლაპარაკობს. საერაულოდ, პროექტი მკაცრად გასაღმქობებულია ან გადაწყვეტილება მისი ამოქონების თაობაზე სულ ახლახან მიიღეს.

70-იან წლებში საკონსტრუქტორო ბურო ЮЖХО-ში შექმნილი კონტინენტშირის ბალისტიკური რაკეტა PC-20-ისათვის დასავლეთში შეუზარავი მტრსახელი უსაფუძვლოდ არ შეუძრებელია. ტექნიკურ შეცნობებთანა დაკავშირებით, იური საველიევის მტკიცებით, რომელიც 1987-2002 წლებში ბალტიის სახელმწიფო ტექნიკურ უნივერსიტეტს Boemhex-ს ხელმძღვანელობდა, ბირთვული იმის დაწყების შემთხვევაში მხოლოდ ამ რაკეტებს შეეძლოთ აშშ-სათვის ზიანის მიყენება.

საველიევის თქმით, ამერიკის თავდაცვის ყოფილმა მინისტრმა რობერტ მკენამარამ გამთვალა, რომ აშშ-ის სკული განადგურებისათვის 1 მტრ (მტვა-

რუსეთის სტრატეგიული დანიშნულების სარაკეტო ჯარების ხელმძღვანელმა ნიკოლაი სოლოვიცოვმა 10 ივნისის ოფიციალურად დადასტურა, რომ რუსეთი ბალისტიკური რაკეტის PC-20-ის „ოიკოდას“ ანალიზის შედეგებზე დაიწყებს ზრუნვას. როგორც ცნობილია, ბალისტიკურ რაკეტა PC-20-ს NATO-ს კლასიფიკაციით ნიშნული SS-18 Satan მიენიჭა და ამ კლასის ყველაზე მძლავრ რაკეტად არის აღიარებული.

რუსეთის ამგვარი გადაწყვეტილება ერთდროულად მოულოდნელიც იყო და დასაშვებიც, მისი პოლიტიკა ხომ უკანასკნელ პერიოდში სრულიად არაპროგნოზირებადი გახდა. ყველაზე საინტერესო კი ის არის, რომ ნიკოლაი სოლოვიცოვმა განცხადება რუსეთსა და აშშ-ს შორის სტრატეგიული ბირთვული იარაღის შეზღუდვათთან დაკავშირებული შორივი შეთანხმების გაფორმებამდე რამდენიმე დღით ადრე გაახმაურა. იმ დროს, როდესაც ამერიკა თავგამოდებით ცდილობს რუსეთთან ამ იარაღის მნიშვნელოვანი ნაწილის განადგურების თაობაზე ორმხრივ შეთანხმებას მიადგინოს, ეს უკანასკნელი უფრო მძლავრი ანალიზის შექმნაზე იწყებს ფაქრს.

შეგახსენებთ, რომ სტრატეგიული ბირთვული იარაღის არსენალის შემცირების მიზნით პირველი ორი ხელშეკრულება 1991 და 1993 წლებში გაფორმ-

და, მაშინ RC-20-ის მნიშვნელოვანი ნაწილი განადგურდა.

მოსკოვსა და ვაშინგტონს შორის დადგვიდა ბირთვულ განიარაღებაზე უამრავი ჭირი ვრცელდება. დასავლური პრესის ინფორმაციით, აშშ-ის პრეზიდენტი ბარაკ ობამა რადიკალურად არის განწყობილი და რუსეთისათვის PC-20-ის 1000 ერთეულამდე შემცირების შეთავაზებას გეგმავს. მართალია, ვაშინგტონი მთელი შეპართებით ცდილობს ამ პროექტის განხორციელებას, მაგრამ შეთანხმების მიღწევასა და რეაგირებას ამერიკული რაკეტსაინააღმდეგო სისტემების ევროპაში განლაგების პერსპექტივა აბრკოლებს, რაზეც აშშ-ის ადმინისტრაცია ჯერ უარის თქმას არ აპირებს.

რუსეთის სტრატეგიული დანიშნულების სარაკეტო ჯარების შეიარაღება ნიკოლაი სოლოვიცოვმა ყურნალისტობიან საუბრების ბირთვული იარაღის გან-

საკონტინენტ შორისო ბალისტიკური რაკეტა PC-20 Boeoga (NATO-ს კლასიფიკაციით SS-18 Satan)

ტონა) სიმძლავრის 400 ერთეული ბირთვული ქობინი იქნებოდა საკმარისი, თეორიული გამოთვლებით, ბირთვული ომის დაწყების შემთხვევაში, რუსეთი PC-20-ის მეშვეობით მიწინააღმდეგის 20 მნიშვნელოვან ქალაქს და თითოეულში ნახევარმილიონიან მოსახლეობას განადგურებდა. ექსპერტი მიიჩნევს, რომ „Тополі-М“, რომელიც ერთ-ერთი ყველაზე თანამედროვე რუსული სარაკეტო კომპლექსია, მომავალში ვაშინგტონს დიდ საფრთხეს ეყვარ შეუქმნის.

ამერიკელი სამხედროების გამოთვლით, სტარტირებული რაკეტა „Тополі-М“-ების მართვ 20% თუ შეძლებდა ოთხი ბარნიერისაგან შემდგარი აშშ-ის რაკეტსაინაღმდეგო სისტემის გარღვევას. რაც შეეხება „სატანას“, რომლის გასანეიტრატებლად საჭიროა მძლავრი რაკეტსაინაღმდეგო საშუალებების დავალება და რომელიც ამერიკლებს ჯერჯერობით არ გააჩნიათ, ამ ამოცანას უფრო ეფექტიანად გაართმევდა თავს. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ PC-20-ისათვის წინააღმდეგობის გასაწყვეტ საჭირო რაკეტსაინაღმდეგო თვითდაცვის შემუშავებას, როგორც გამოცემულია „სარაკეტო ტექნიკა“ ამტკიცებს, ამერიკა რამდენიმე ათწლეულს მოინდობებს.

აქედან გამომდინარე, გასაკვირი არ უნდა იყოს, რომ სამშვიდობო ინიციატივის საბაბით 90-იანი წლების დასაწყისში ვაშინგტონი ყოველმხრივ ცდლობდა საბჭოთა PC-20-ის მთელი არსებობის განადგურებას. იმდროინდელმა თავდაცვის მინისტრმა პავლე გრაჩოვმა არ მოუვდადი მოთერმე სტრატეგიული იარაღის შეზღუდვის თაობაზე მთორე ხელშეკრულების რატეფიცირებას, რომელიც რაკეტების განადგურებას ისახავდა მიზნად და ამ გეგმების რეალიზებას შეუვდა, მაგრამ მას შემდეგ, რაც ვაშინგტონი გამოეხდა რაკეტსაინაღმდეგო თვითდაცვის შემთხვევებისად, ეს პროცესი შეჩერდა. მოგვიანებით დაიწყო ამ რაკეტებისათვის ექსპლუატაციის ვადის გაზანგრძობების პროცესი.

რუსეთის სტრატეგიული დანიშნულების სარაკეტო ჯარების ხელმძღვანელობის განცხადებით, რუსეთის არმიის შეიარაღებაში არსებულ PC-20-ის ორი მოდიფიკაციის საექსპლუატაციო ვადა 25 და 21 წელს შეადგენს, მაგრამ იგეგმება მათი 30 წლამდე გაზანგრძობა. ეს კი ნიშნავს, რომ რაკეტები 2016-2020 წლისათვისაც ვარჯი იქნება. საუარაუდო, რომ რუსეთი

ეცდება ამ ვადის ამოწურვამდე შეიმუშოს ახალი მოდიფიკაცია, რომელიც სერიულ წარმოებაში ჩაშუება და ძველ შეიარაღებას შეეკლის.

PC-20 კონტინენტშირის ბალისტიკურ რაკეტებს შორის უწინდებურად ყველაზე მძლავრ და ეფექტიანდ იარაღად ითვლება. მასში თავსდება 10 ბირთვული ქობინი, რომელთაგან თითოეულის სიმძლავრე 500-550 კილოტონას შეადგენს. სხვათა შორის, სწორედ „სატანამ“ დაულო დასაბამი რაკეტები „დნეპრს“, რომელიც ასევე საკონსტრუქტორ ბიურო იუჰოხე-ში შეიქმნა.

პორტლის „რუსეთის სტრატეგიული ბირთვული შეიარაღების“ ინფორმაციით, რუსეთის ფედერაცია „სატანას“ ორ მოდიფიკაციას — PC-20B-სა და PC-20B-ს ფლობს, რომლითაც აღჭურვილია ორენბურგის რეაონში დასლოცირებული სამხედრო ნაწილი (დომბაროუსკის სარაკეტო შენაერთი) და კრასნოიარსკის მხარეში განლაგებული (უეურსკის სარაკეტო შენაერთი). წყროის ინფორმაციით, რუსეთის არმიის არსებულში დღეს 680 PC-20-ს ითვლიან, როცა 1990 წელს მათი რაოდენობა სამი ათასს უტოლდებოდა.

ნიკოლაი სოლოვიოვის ამასწინანდელი განცხადების თანახმად, საკონსტრუქტორ ბიურომ იუჰოხე, რომელიც ამჟამად უკრაინის ტერიტორიაზე, შეიარაღნა თავის პოტენციალი. მოსკოვსა და კიევის შორის არსებული შეთანხმებით გათვალისწინებულია დონისიხეები, რათა არ დაეშუან ამ რაკეტების რაოდენობის შემცირება.

როგორც უკრაინული გამოცემა „კომერსანტი-უკრაინა“ იუწყება, ამ სფეროში ორი ქვეყნის თანამშრომლობა არ შეწყვეტილა. კონფერისისა და გა-

ნიარალების კვლევითი ცენტრის დორექტორის ვალენტინ ბაღრიაკის თქმით, „სატანისათვის“ საექსპლუატაციო ვადების გაზანგრძობება წარმოადგენს „ერთ-ერთი სფეროს, სადაც რუსეთი ჯერ კიდევ უკრაინაზეა დამოკიდებული“. ცხადია, რომ ამ შემთხვევაში ლაპარაკია არა მხოლოდ პოლიტიკაზე, არამედ ამჟამად უკვე უკრაინულ საკონსტრუქტორ ბიუროში შემაგულ დიდ შემოსავლებზეც.

გასაკვირიც არ არის, რომ ყველაზე მძლავრი ბალისტიკური რაკეტის „მეორედ მოსვლაზე“ ლაპარაკი ისევ აქტუალური ვადა. რუსეთი და აშშ უახლოეს მომავალში ომნზრთე განიარაღების საკითხს განიხილებენ, ხოლო ფლისის მოსკოვს აშშ-ის პრეზიდენტი ქვევა, სადაც ორი ქვეყნის მეთაური, საუარაუდოდ, ამ საკითხსაც შეეხება. ჯერჯერობით კი ოკეანის ორთვე მზრინდა არაპარმონიული განცხადებები იმისი. იმ დროს, როდესაც პენტაგონში სახეიმიოდ აცხადებენ, რომ მოსკოვი თითქმის მზადაა ამერიკის რაკეტსაინაღმდეგო სისტემა თავის ტერიტორიაზე განათავოს, რუსი მაღალჩინოსანი სამხედროები ახალი რაკეტებით აღჭურვის პერსპექტივაზე ლაპარაკობენ.

თუკი მხარეები კომპრომისულ შემთხვევას ვერ მიაღწევენ, 2009 წლის 5 დეკემბერში მოსკოვსა და ვაშინგტონს შორის გაუქმდება ყველა ის ვალდებულება, რომლებიც ბირთვული განიარაღების მთორე ტვბას ხელშეკრულებით იქნა მიღწეული. ეს ფაქტი კ ბირთვული იარაღის წარმოების ახალი ბუბის, მთორე ცივი ომისა და ყველაზე უარეს შემთხვევაში, ნავსაცისა და პირობის განმეორების ალბათობას ზრდის.

არსებულვორდი

				1	2	3	4	
5								
6							7	
8		9	10		11	12		
14								13
18	19	20			21		17	
22					23	ბ	ა	
25				24		ბ	ნ	
26						მ	ვ	
		27				ნ	ი	
28						25		
								

თარგუმლები: 5. იტალიური პისტოლეტი; 6. ნორვეგიული პისტოლეტი; 8. ინგლისური გადასატანი სახმელეთო-სარაკეტო კომპლექსი; 11. ამერიკული სამხედრო აუტომობილი; 13. ამერიკული ტანკსაწინააღმდეგო-სარაკეტო კომპლექსი; 14. ტერიტორიული თვდაცვის ჯარები ისრაელში; 15. დაბა ზვანეთში; 18. დათუზე სანადირო მსხვილი ტყეა; 21. სხვადასხვაგვარი იარაღის მწარმოებელი იტალიური ფირმა; 22. ბრიტანეთის თვდაცვითი, მამაციობით გამოირჩეული ადამიანი;

23. XIX საუკუნის რუსი ადმირალი; 24. ფრანგული საჰაერო რაკეტა პაერი-პაერი ტიპის; 26. მოხალისე ჯარისკაცი; 27. ისრაელის საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსი; 28. ისრაელის საბრძოლო-სასწავლო თვითმფრინავი.

შვილები: 1. ინგლისური პისტოლეტი; 2. ლოვსატყორცი მანქანა, რომელიც ძველად გამოიყენებოდა ციხისსაგრების ასაღებად; 3. იტალიის ფეხბურთის გუნდი; 4. ტამარი თბილისში; 7. კანადური სამხედრო შვეულმფრენი; 8. ნაგებობა,

რომელიც ჯარისკაცებს იცავს არტილერიისა და ნაღმტყორცების ცეცხლისაგან; 9. ქვეყანა ევროპაში; 10. ინდური ტანკი; 12. ვეტერანი ქართველი ფეხბურთელი; 16. მექსიკური პისტოლეტი; 17. პოლიციელი საფრანგეთში; 19. საარტილერიო ქურუბი, ვეაბომბების ან ნაღმის ავეთქება მისს ქვეშ; 20. ჩრდილოეთგერმანული ტომები, რომლებიც VII-XI საუკუნეებში არბევდნენ ევროპის ქვეყნებს; 23. ქვეყანა აფრიკაში; 24. ოფიცის წოდება; 25. კატისებრთა ოჯახის მტაცებელი.

ფურხლის წინა ნომრში გამოქვეყნებული „არსებულვორდის“ პასუხები: **თარგუმლები:** 5. მუშუასტერი; 6. პარაბელუმი; 7. აზიტ; 9. ლიკვიდაცია; 13. გარატე; 14. იაკუბა; 16. ორიონი; 18. ხარება; 19. ინდიგო; 21. ლევაჯა; 24. გაგარინი; 25. მარნული; 26. რაი; 27. აქლექსი; 28. აბი; 29. ისარი; 30. სოიმი. **შვილები:** 11. დუდავი; 2. ზარბაზანი; 3. სტილტი; 4. შრომა; 8. კატამანი; 9. ლევიანი; 10. კორტი; 11. დუელი; 12. ბუცევალი; 15. ალაშქრა; 17. ორიგინალი; 2. ნავარქოსი; 22. ცურვა; 23. მირანი; 24. გრიფონი.

ბელგიური „მინიმი“ და ებრაული „ნეგევის“ გერმანული კონსტრუქტი

MG4

ახალ სელოს გვერდობრივ MG4-ებს გერმანული და ესპანელი სპეციალური ავიანოთი ინჟინერულ წყნებაზე

2007 წლის მეორე ნახევარსა და 2008 წლის დამდეგს ქართული არმიისთვის თითქმის 20 ათასი (ზუსტ ციფრს არ დააკონკრეტებთ) ამერიკული M4 ტიპის ავტომატურ კარაბინთან ერთად, ივკემბა ხელის ტყვიამფრქვევების შექმნაც, რომელიც იმავე 5,56X45 მმ NATO-ის კალიბრის ვანზეზე იქნებოდა გათვლილი, რაზეც M4.

თავიდან განიხილებოდა ბელგიური FN Minimi-ს, გერმანული MG4-ისა და ებრაული Negev-ის შესყიდვის ვარიანტები.

ავტოსტოს ომს ქართული არმია ებრაული Negev-ებით უჭედა, რადგან ბელგიელებმა და გერმანელებმა არ ისურვეს ტყვიამფრქვევების მიყიდვა იმ საქართველოსთვის, რომელიც რუსეთთან ომის დაწყების ზღვარზე იყო.

მიუხედავად იმისა, რომ ავტოსტოს ომის დროს ებრაული „ნეგევი“ უკვე წყოს ქართული ბრძოლების საწყობებში, ისინი ბრძოლაში არ გამოუყენებიათ. მათი ნაწილი სენაკიდან აფხაზეთში გაიტანეს რუსეთის სადესანტო დანაყოფებმა. მართალია, ებრაული „ნეგევი“

ბრძოლაში არ გამოუცდიათ, მაგრამ ქართულ სამხედროთა ერთი ნაწილი მას არცთუ ისე წყალობს.

წინამდებარე სტატიაში განვიხილავთ გერმანულ ხელის ტყვიამფრქვევ MG4-ს, რომელიც ბელგიური „მინიმი-სა“ და ებრაული „ნეგევის“ კონსტრუქტია.

MG4 ტყვიამფრქვევის კონდაზზე თვალის ერთი შევლევაც საკმარისია, რომ მიხვდეთ, შერჩეული გერმანული ტყვიამფრქვევაა, რადგან თითქმის იმავე ფორმის კონდაზები ჰქონდათ მეორე მსოფლიო ომში ცნობილ გერმანულ ტყვიამფრქვევებს MG34, MG42-ებსა და ომის შემდგომ MG3-ებს.

წინამორბედებისგან განსხვავებით, MG4-ის გამძლე პლასტმასისგან დამზადებული კონდაზი იკვებება (მარცხნივ). ამასთან, თუკი MG34 და MG42 გათვლილი იყო შესაძლო რაიხის ძირითადი კალიბრის 7,92X57 მმ ტიპის ვანზეზე (ისევე როგორც „მაუზერის“ შპსხანა, მოდელი K98K), ხოლო ბუნდესვერის MG3 კი 7,62X51 მმ NATO-ს ვანზეზე

MG4-ის პროტოტიპი MG43

6 26/26

(ეს ტყვიამფრქვევი შეიარაღებამო გერმანიის არმიამ 1959 წელს მიიღო), ახალ MG4-ში ასევე NATO-ს, ოლინდ შუღარებით მცირეკალიბრიანი (5,56x45 მმ) ვაზნები გამოიყენება.

ცნობილმა გერმანულმა საიარაღო ფირმა Heckler und Koch-მა ახალი ტყვიამფრქვევის პროტოტიპი, სახელწოდებით MG43 პირველად 2001 წელს წარუდგინა ფართო აუდიტორიას.

2003 წელს უკვე დახვეწილი ტყვიამფრქვევი ახალი სახელწოდებით — MG4 გუნდსეურის შეიარაღებაში მიიღეს. 2007 წელს „სპეკლერ-კოხმა“ ეს

გერმანული MG4-ის კონკურენტები: ბელგიური Minimi SPW და ებრაული Negev-ი

გერმანელ მტყვიამფრქვევის ხელთ MG4 აქვს, ხოლო ქიმარზე — თავდაცვის პერსონალური იარაღი MP7 PDW

პანთითან გააფორმა ხელშეკრულება ამ ქვეყნის არმიისთვის MG4-ების მიწოდებაზე.

ზუნდსეურში 5,56 მმ-იანმა MG4-ებმა მთლიანად უნდა შეცვალონ ნახევარსაკუნიონი 7,62 მმ-იანი MG3 ტიპის ხელის ტყვიამფრქვევები.

კონსტრუქტორებმა ახალ ტყვიამფრქვევებში შეცვალეს არა მარტო კალიბრი, არამედ იარაღის სროლის შექანის პრინციპიც.

„სპეკლერ-კოხი“ ათწლეულების განმავლობაში ერთგულდება გორგოლაჭებით დამუხრუჭებადი ნახევრად თვისუფალი საკეტის ავტომატიკის პრინციპს, რასაც იყენებდა როგორც ძველ ტყვიამფრქვევებში, ისე ავტომატურ შაშხანა G3-სა და ლეკენდარულ პისტოლეტ-ტყვიამფრქვევ MP5-ში.

ახალი ავტომატური შაშხანა HK G36-ი „სპეკლერ-კოხმა“ განსხვავებული, აირგამტანი ავტომატიკის პრინციპით დააპროექტა და იგივე მეთოდი MG4 ტიპის ხელის ტყვიამფრქვევშიც გამოიყენა.

აირდგუში ლულის თავზე ხისტადაა

MG4 მარცხნივ დაკეცილი კონდახით

ჩვენი დონი: ხელის ტყვიამფრქვევი HK MG4KE ვაზნების გარეშე 7,7 კგ-ს იწონის. მისი სიგრძე 950 მმ-ია, საიდანაც 402 მმ ლულაზე მოდის. კოლოფში 5,56X45 მმ NATO კალიბრის 100 ან 200-ვაზნიანი ლენტა შეიძლება ჩაიდოს. ტყვიამფრქვევის სროლის ტემპი წუთში 770 გასროლამდე ადის. მექანიკური სამიზნე 100-დან 1000 მეტრამდე დამიზნების საშუალებას იძლევა. ტყვიამფრქვევის ლულის ჩარჩოს თავზე Picatinny-ის ტიპის უნივერსალური მიმმართველობითა დატანებული, რაც თითქმის ყველა თანამედროვე ოპტიკური სამიზნისა და დამის ხედვის მოწყობილობის დამონტაჟების საშუალებას იძლევა.

დამკრებილი საკეტის ჩარჩოსთან. ჩარჩოზე მოთავსებულია მობრუნებადი საკეტი. მისი ჩარჩოს ზემო ნაწილში დამაკრებილია გორგოლაჭი, რომელიც ვაზნების ლენტას ამოძრავებს. ვაზნების მიწოდება მარცხენა მხრიდან ხდება. ვაზნები ლენტაშია ჩაწყობილი. თავად ლენტა შეიძლება ჩაიდოს ყუთში, რომელიც ტყვიამფრქვევს მარცხნიდან უმაგრდება. ყუთი გამძლე კომპოზიტური მასალისაა და მასში 100 ან 200-ვაზნიანი ლენტა იდებ.

ებრაული „ნეგევა“ მეტყვიამფრქვევს ვაზნები გაუთავდება, შეიძლება თანამებრივად ავტომატური კარაბინის M4-ის 30-ვაზნიანი მჭიდი „დაესესოს“, რომელიც ამ ტყვიამფრქვევს ქვემოდან უყენდება. ასეთ დროს იმატებს სროლის ტემპი, რადგან მჭიდიდან ვაზნების მიწოდება უფრო ადვილია, რადგან ლენტაშია ჩაწყობილი ვაზნების „გადასათრევად“ აირძრავს მჭეი ენერჯია იხარჯება.

ის ავტომატური შაშხანის მჭიდის გამოყენება, ალბათ, იმიტომ, რომ ლენტადან მჭიდებზე გადასვლა ზოგჯერ სროლის შეფერხებას იწვევს.

MG4-ის ერთ-ერთი დადებითი თვისება ისიცაა, რომ მისი ლულა სწრაფად და ადვილად იცვლება, რასაც გაცხარებულ ბრილანტი სასიცოცხლო მნიშვნელობა ენიჭება.

გერმანელი და ესპანელი სამხედროები აუღანეთში ახალი MG4 ტიპის ხელის ტყვიამფრქვევებს უკვე რამდენიმე წელია იყენებენ.

„სექლერ-კოხის“ ინჟინრებმა კონკურენტების ნოუ-ჰაუ არ გაითვალისწინეს და MG4-ზე არ შეიძლება G36-

ირაკლი ალადაშვილი

უკუ ბელგიური „მინიმას“ და

**გერმანული ხელის ტყვიამფრქვევი MG4 (მარცხნივ)
 ამერიკული მსხვილკალიბრიანი (12,7მმ)
 ხნაიპერული შაშხანა M82A1 Barrett-ის გვერდით**

HK MG4

საგარეო
დაცვის
სამსახური

1-30

საგარეო
დაცვის
სამსახური

